



บทกวีของพระครูปานฉายในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด

พระมหาประนวด อุทตฺตโย (ภานี)

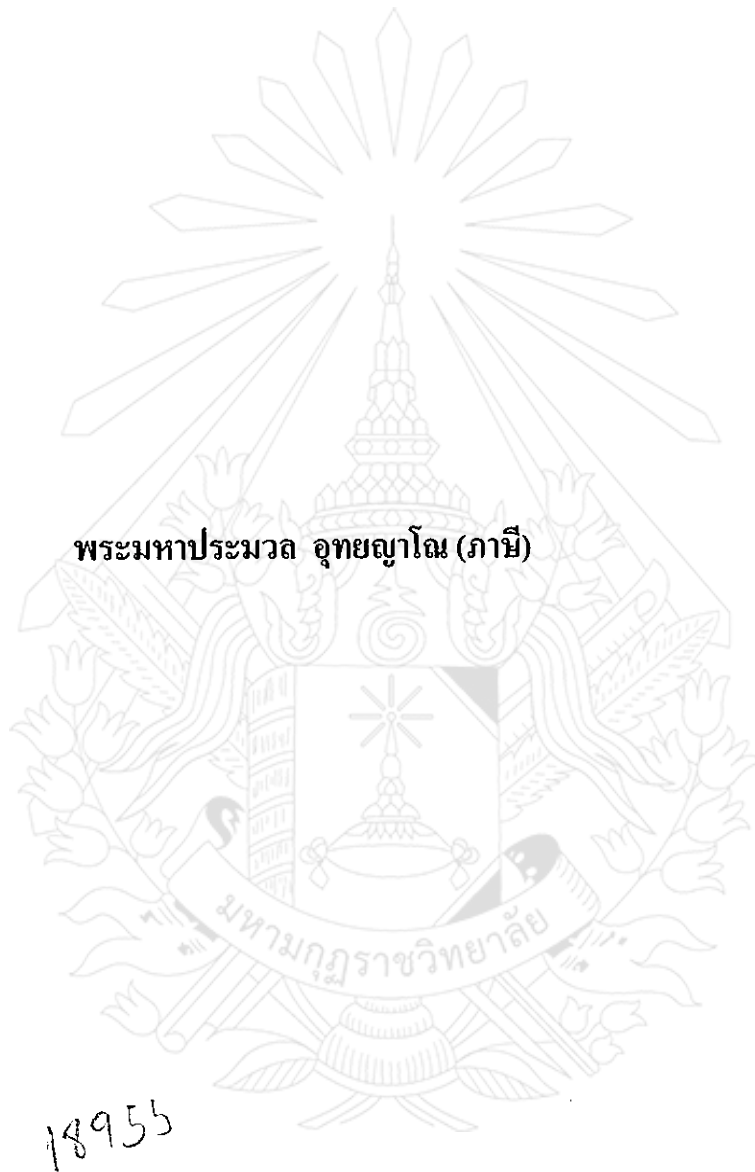
พิมพ์ที่กรุงเทพฯ เป็นส่วนหนึ่งของงานตีพิมพ์ตามมติของคณะกรรมการพัฒนาการศึกษาและวัฒนธรรมของทบวงมหาวิทยาลัย

สาขาวิชา รัฐศาสตร์และการปกครอง

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒราชบัณฑิตยสถาน

พุทธศักราช ๒๕๒๖

บทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด



วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

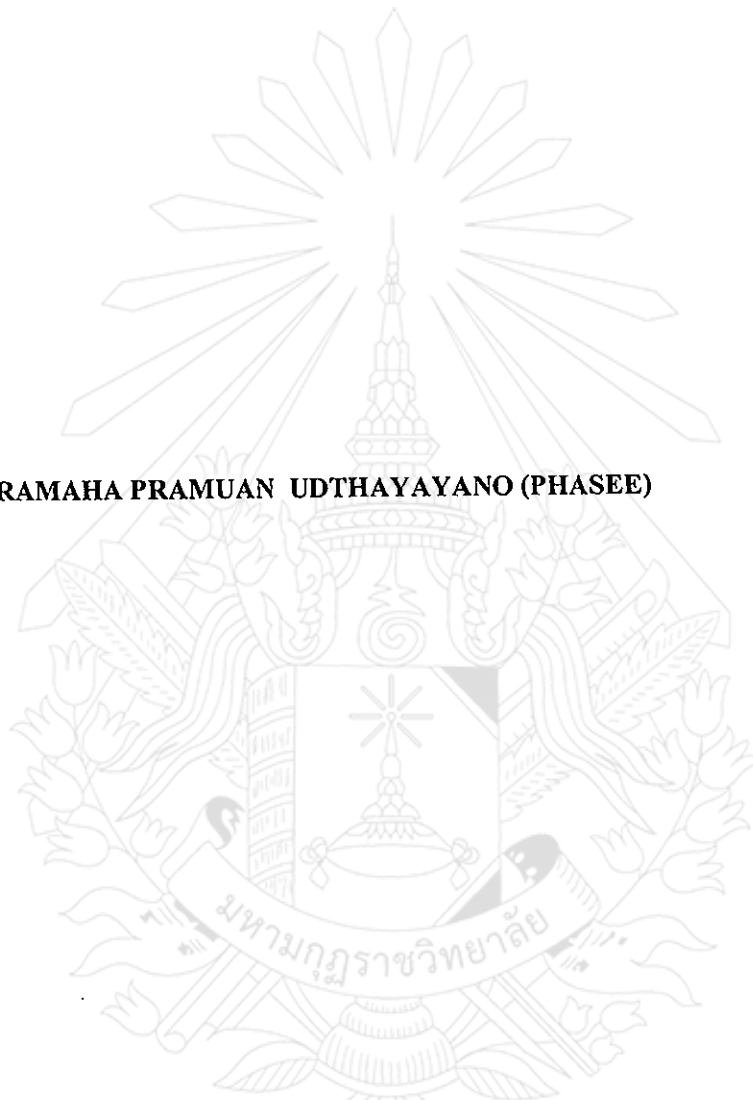
สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พุทธศักราช ๒๕๕๒

**PRECEPTORS' ROLES IN COMMUNITY DEVELOPMENT  
IN ROI ET PROVINCE**

**PHRAMAHA PRAMUAN UDTHAYAYANO (PHASEE)**



**A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS  
FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARTS  
DEPARTMENT OF GOVERNMENT  
GRADUATE SCHOOL  
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY  
B.E. 2552 (2009)**

หัวข้อวิทยานิพนธ์ : บทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด  
ชื่อนักศึกษา : พระมหาประมวล อุทยญาโณ (ภาณี)  
สาขาวิชา : รัฐศาสตร์การปกครอง  
อาจารย์ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ อุดม พิริยสิงห์  
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม : พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

.....  
(พระครูปลัดสัมพิพัฒน์วิริยาจารย์) คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....  
(พระครูปลัดสัมพิพัฒน์วิริยาจารย์) ประธานกรรมการ

.....  
(รองศาสตราจารย์ อุดม พิริยสิงห์) อาจารย์ที่ปรึกษา

.....  
(พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์) อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

.....  
(พระมหาวิโรจน์ อุตตวีโร (ดร.)) กรรมการ

.....  
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เจริญชัย ชนไฟโรจน์) กรรมการ

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

**Thesis Title** : Preceptors' Roles in Community Development in Roi Et Province  
**Student's Name** : Phramaha Pramuan Udthayayano (Phasee)  
**Department** : Government  
**Advisor** : Associate Professor Udom Piriying  
**Co-Advisor** : Phrakhruwichitpanyaporn

---

Accepted by the Graduate School, Mahamakut Buddhist University in Partial  
Fulfillment of the Requirements for the Master's Degree.

*P. Sampipattanaviriyajarn*  
..... Dean of Graduate School  
(Phrakhrupaladsampipattanaviriyajarn)

**Thesis Committee**

*P. Sampipattanaviriyajarn*  
..... Chairman  
(Phrakhrupaladsampipattanaviriyajarn)

*Udom Piriying*  
..... Advisor  
(Associate Professor Udom Piriying)

*Phrakhruwichitpanyaporn*  
..... Co - Advisor  
(Phrakhruwichitpanyaporn)

*V. Kuttaveero*  
..... Member  
(Phramaha Viroj Kuttaveero (Dr.))

*Jaroenchai*  
..... Member  
(Assistant Professor Dr. Jaroenchai Chonpairot)

หัวข้อวิทยานิพนธ์	: บทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด
ชื่อนักศึกษา	: พระมหาประมวณ อุทยญาโณ (ภานี)
สาขาวิชา	: รัฐศาสตรการปกครอง
อาจารย์ที่ปรึกษา	: รองศาสตราจารย์ อุดม พิริยสิงห์
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	: พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์
ปีการศึกษา	: ๒๕๕๒

### บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ๒) เพื่อเปรียบเทียบบทบาทในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ดของพระอุปัชฌาย์ที่มี อายุ พรรษา และระดับการศึกษา ต่างกัน และ๓) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระอุปัชฌาย์ในจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน ๑๒๕ รูป เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตรฐานส่วนประมาณค่าห้าระดับ จำนวน ๔๕ ข้อ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test และ F-test โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป และนำเสนอผลการวิจัยโดยการพรรณนาวิเคราะห์

#### ผลการวิจัยพบว่า

บทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือ ด้านการเผยแผ่ธรรม ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านงานสาธารณสงเคราะห์

ผลการเปรียบเทียบบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่าพระอุปัชฌาย์ที่มีอายุ และพรรษาต่างกัน มีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมไม่แตกต่างกัน ส่วนพระอุปัชฌาย์ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด คือ หน่วยงานราชการควรสนับสนุนในด้านงบประมาณเพื่อการทำนุบำรุง โบราณสถาน และ โบราณวัตถุภายในวัด ประชาชนในชุมชนควรให้ความร่วมมือในการสาธารณประโยชน์ และพระอุปัชฌาย์ควรใช้เวลาในการสอน อบรม และให้ความรู้แก่เยาวชน และประชาชนอย่างจริงจัง

**Thesis Title** : **Preceptors' Roles in Community Development in Roi Et Province**  
**Student's Name** : **Phramaha Pramuan Udthayayano (Phasee)**  
**Department** : **Government**  
**Advisor** : **Associate Professor Udom Piriyasing**  
**Co-Advisor** : **Phrakhruwichitpanyaporn**  
**Academic Year** : **B.E. 2552 (2009)**

---

### **ABSTRACT**

The thesis's objectives were as follow: 1) explore preceptors' roles in community development in Roi Et province, 2) compare their roles in community development in Roi Et classified according to differences of their ages, the number of years in monkhood and educational backgrounds and, 3) examine their suggestions their roles in community development in the same province. The sampling group used for conducting the research was 125 preceptors in Roi Et. The instrument employed for data collection was the questionnaire with five rating scales, containing 45 questions. Statistics utilized for data analysis encompassed: percentage, mean, standard deviation, t-test and F-test by making use of the ready-made computerized programme. Thereafter, the research's result was presented through the descriptive analysis.

**The research's findings were as follows:**

Preceptors' roles in community development in Roi Et were found in the overall aspect at the high level. Given each aspect, it was disclosed that every aspect of their roles were at the high level, as listed in descending order: those of doctrine propagation, educational welfares and public ones.

Comparative results of their roles in community development in Roi Et were found that differences of their ages and the number of years in monkhood were weakly correlated with their roles in community development, whereas those of educational backgrounds were strongly correlated with their roles in community development in Roi Et as proved by statistical significance at .05.

Suggestions for preceptors' roles in community development in Roi Et were: First, the government sectors concerned should support the budget to renovate ancient sites and artifacts within the monastery compounds. Next, community members should lend a helping hand in public benefits.

Last, the preceptors should actually dedicate their time to teaching the young and the Buddhist followers, providing them with training courses and offering them intensively religious knowledge.





## กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ เรื่อง บทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ได้รับ ความเมตตาอนุเคราะห์จาก รองศาสตราจารย์ อุดม พิริยสิงห์ อาจารย์ที่ปรึกษา พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ได้เมตตาเสียสละเวลา ให้คำปรึกษาตรวจสอบ แนะนำ แก้ไขและปรับปรุงวิทยานิพนธ์

ขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงยิ่ง พระราชธรรมโสภณ เจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ดฝ่ายมหานิกาย พระสุทธิสาร โสภณ เจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ดฝ่ายธรรมยุต ที่อนุญาตให้เก็บรวบรวมข้อมูลในการทำ วิทยานิพนธ์ครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณพระครูปลัดสัมพิพัฒน์วิริยาจารย์ คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย ที่เมตตาตรวจสอบแก้ไข รูปแบบ และเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ พระมหาวิโรจน์ กุตุตวิโร (ดร.) ที่เมตตาเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ขออนุโมทนาขอบคุณ ผู้ช่วย ศาสตราจารย์ ดร. เจริญชัย ชนไพโรจน์ ที่กรุณาเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ พิเศษ ดร. สุกิจ ชัยมุสิก ที่กรุณาตรวจสอบแก้ไข รูปแบบ และรูปเล่ม จนทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้ สำเร็จสมบูรณ์

ขอกราบขอบพระคุณพระอุปัชฌาย์ในจังหวัดร้อยเอ็ดที่ได้เสียสละเวลาตอบแบบสอบถาม วิทยานิพนธ์จนครบ ทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่สมบูรณ์

ขอขอบคุณอาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัยและอาจารย์ประจำห้องสมุดทุกท่านที่ให้คืบคลานหา ข้อมูลและให้คำแนะนำปรึกษาในการทำวิทยานิพนธ์

ขออนุโมทนาขอบคุณนายมนูญ ชาเหล่า พร้อมคณะสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติพระอุปัชฌาย์ ประวัติเมืองร้อยเอ็ด และเอกสารต่าง ๆ

ขอขอบคุณพระอุปัชฌาย์ อาจารย์ ผู้ที่ให้การศึกษานำพร่ำสอนและประสิทธิประสาทวิชา ความรู้ให้ ตลอดถึงพระคุณของบิดา มารดา ญาติ โยม พี่น้อง และผู้มีพระคุณทุกท่าน ที่ให้ความอุปถัมภ์ คอยช่วยเหลือและให้กำลังใจตลอดมา

ขออำนาจแห่งคุณงามความดีบุญกุศลที่ผู้มีพระคุณทุกท่านได้มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือ วิทยานิพนธ์เล่มนี้ ขอบุญกุศลเหล่านี้ จงย้อนกลับให้ทุกท่านจงประสบแต่ความสุขความเจริญใน หน้าที่การงานตลอดไป

พระมหาประมวล อุทยญาโณ (ภานี)

## สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ญ
สารบัญแผนภูมิ	ฎ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ สมมติฐานการวิจัย	๓
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๓
๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๔
๑.๖ คำนียามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๔
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖
๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท	๖
๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา	๑๔
๒.๓ บทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน	๒๑
๒.๔ สภาพพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย	๓๓
๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๓๕
๒.๖ สรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย	๔๕

<b>บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย</b>	๔๖
๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๔๖
๓.๒ เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่าง	๔๖
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๔๗
๓.๔ การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	๔๘
๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๕๐
๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล	๕๐
๓.๗ สถิติที่ใช้ในการวิจัย	๕๑
<b>บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล</b>	๕๔
๔.๑ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๕๔
๔.๒ ลำดับขั้นตอนการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๕๔
๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๕๕
<b>บทที่ ๕ สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ</b>	๖๘
๕.๑ สรุปผล	๖๘
๕.๒ อภิปรายผล	๗๐
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๗๕
๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	๗๕
๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย	๗๖
<b>บรรณานุกรม</b>	๗๗
<b>ภาคผนวก</b>	๘๑
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย	๘๒
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย	๘๔
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล	๘๗
ภาคผนวก ง แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๐๐
ภาคผนวก จ คำอำนาจจำแนก และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม	๑๐๗

ก

ภาคผนวก ก แบบฟอร์มประเมินแบบสอบถามของผู้เชี่ยวชาญ

๑๑๐

ภาคผนวก ข ตารางแสดงจำนวนประชากรและจำนวนกลุ่มตัวอย่าง (R.V.Krejcie  
and D.W. Morgan)

๑๓๕

ประวัติผู้วิจัย

๑๓๗







ตารางที่ ๔.๒๕	แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการเผยแพร่ธรรม จำแนกตามระดับการศึกษา	๗๖
ตารางที่ ๔.๓๐	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านงานสาธารณสงเคราะห์ จำแนกตามระดับการศึกษา	๗๖
ตารางที่ ๔.๓๑	แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านงานสาธารณสงเคราะห์ จำแนกตามระดับการศึกษา	๗๖
ตารางที่ ๔.๓๒	ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด	๗๗



สารบัญภาพ

ภาพประกอบที่ ๒.๑ วิวัฒนาการของแนวคิดพื้นฐานของการพัฒนา





สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่ ๒.๑ แสดงสรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

หน้า

๔๕



## บทที่ ๑

### บทนำ

#### ๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาชนบทที่ผ่านมา รัฐบาลเป็นแกนกลางในการพัฒนา โดยเป็นผู้กำหนดนโยบายและแนวทางการพัฒนาจากส่วนกลางลงไปให้แก่ชาวชนบท มีเจ้าหน้าที่ของรัฐทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยงแต่ในการปฏิบัติจริงเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น พัฒนาการ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรและอื่น ๆ เป็นผู้ควบคุมโครงการและนำทรัพยากรต่าง ๆ ไปให้ผู้นำชุมชนนำไปพัฒนา ยิ่งไปกว่านั้นแผนงานและโครงการต่าง ๆ ที่เสนอมักจะเป็นการเสนอให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลเป็นสำคัญ เช่น โครงการสร้างงานในชนบท เป็นต้น ดังนั้นโครงการพัฒนาต่าง ๆ ของรัฐบาลจึงกลายเป็นโครงการพัฒนาที่ประชาชนเข้าร่วมโดยหวังเพียงค่าจ้างที่ได้จากการทำงานในโครงการต่าง ๆ เท่านั้น แต่การพัฒนาคุณภาพชีวิตยังไม่เกิดขึ้น เจ้าหน้าที่ของรัฐส่วนมากจะไม่ค่อยทราบถึงปัญหาและความต้องการอันจำเป็นของชาวบ้านที่แท้จริง และบางรายอาจจะไม่ได้รับความเชื่อถือจากประชาชนเป็นผลให้ไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชนเท่าที่ควร ด้วยเหตุนี้หลายฝ่ายจึงเริ่มให้ความสนใจในตัวผู้นำการพัฒนา ว่าบทบาทที่ผ่านมาเป็นอย่างไรควรจะปรับปรุงแก้ไขอย่างไร ถ้าพิจารณาบทบาทการพัฒนาของผู้นำที่เป็นทางการ คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และครู จะพบปัญหาต่าง ๆ หลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับความเข้าใจในการพัฒนาหรือจิตสำนึกทางการพัฒนาและวิธีการพัฒนายังบกพร่องอีกมาก ความสนใจจึงมุ่งมาสู่ผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งเมื่อพิจารณาจากเหตุผลหลาย ๆ ประการแล้วพบว่า พระสงฆ์เป็นผู้นำที่ไม่เป็นทางการที่มีความพร้อมในการกิจการพัฒนามากกว่าบุคคลอื่น ๆ เหตุผลหนึ่งพระสงฆ์มีความพร้อมคือ เป็นกลุ่มบุคคลที่มีความผูกพันกับกลไกของรัฐน้อยที่สุด ประกอบกับเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชาวบ้านมาก และชาวบ้านเองก็ได้ให้ความศรัทธาเลื่อมใสต่อพระสงฆ์มากเช่นเดียวกัน ชาวชนบทมักจะยอมรับและเชื่อฟังความคิดเห็นข้อเสนอแนะและการให้คำปรึกษาต่าง ๆ จากพระสงฆ์เสมอมา พระสงฆ์จึงมีศักยภาพที่จะเป็นผู้นำในการพัฒนาชนบทที่ดีได้

ปัจจุบันประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ดต้องต่อสู้กับวิกฤตทางเศรษฐกิจ และสภาพปัญหาทางสังคมทำให้เกิดความเครียดในการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นตะวันตกมาใช้เป็นฐานในการพัฒนา มีความยุ่งยาก ซับซ้อน (Complexity) ในด้านของเงื่อนไข เหตุปัจจัย หากไม่มีการศึกษาเรียนรู้ให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเหตุปัจจัย ในเงื่อนไขให้รู้เท่าทันแล้ว คงยากที่แก้ปัญหาของสังคมและชุมชน ได้อย่างถูกต้องและจริงจัง ซึ่งผู้ที่จะสามารถพัฒนาให้ประชาชนเกิดความตระหนักรู้ มีจิตสำนึกในการใช้ชีวิต ก็คือ สถาบันสงฆ์ ซึ่งเป็นสถาบันหนึ่งที่มีบทบาทและความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนไทย นับตั้งแต่พระพุทธศาสนาเริ่ม

เข้าสู่ดินแดนแหลมทองอันเป็นประเทศไทยปัจจุบัน ราวปี พ.ศ. ๓๐๓ ความสัมพันธ์ระหว่างพระองค์กับประชาชนเป็นไปอย่างใกล้ชิดและมั่นคงตลอดมา ความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นนี้ได้ขยายตัวถึงขนาดที่แสดงออกในชีวิตจิตใจของคนไทยทุกคน โดยเฉพาะในชนบทยิ่งจะเห็นได้ชัด พระพุทธศาสนามีความเกี่ยวข้องกับชีวิตประชาชนเป็นอย่างมาก จะเห็นวัดอยู่ตามหมู่บ้านและตำบลต่าง ๆ ซึ่งถือเป็นสมบัติส่วนรวมของคนทั้งชุมชน ทั้งในด้านการพักผ่อนหย่อนใจ การหาความรู้ การประกอบพิธีกรรม การประชุม ตลอดจนประเพณีต่าง ๆ พระสงฆ์เป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชน เป็นศูนย์รวมความเคารพเชื่อถือของประชาชนในชุมชนนั้น ๆ

บทบาทของพระสงฆ์นอกจากจะทำหน้าที่สืบต่อพระศาสนา โดยการศึกษาเล่าเรียนแล้ว บทบาทสำคัญที่สุด คือ สอนให้คนรู้จักปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบทั้งกาย วาจา และใจ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข พระพุทธเจ้าทรงตรัสสอนพระสงฆ์ให้สำนึกในหน้าที่ความรับผิดชอบต่อสังคมไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลายเธอทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขของชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย”<sup>๑</sup> ซึ่งแสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ได้รับการส่งเสริมให้มีบทบาทในการช่วยเหลือและอนุเคราะห์ประชาชน เป็นผู้นำทั้งทางด้านชีวิตและจิตใจมาตั้งแต่พุทธกาล บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์เริ่มเด่นชัดขึ้นอีกครั้งในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมา ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ คือ พระสงฆ์ส่วนหนึ่งเข้าไปพัฒนาโดยการร้องขอจากรัฐบาลหรือร่วมมือกับรัฐบาล ในขณะที่บางส่วนต้องการทำงานอย่างอิสระ มีกลยุทธ์ ในการพัฒนาเป็นของตนเอง การที่พระสงฆ์ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนากับทางราชการ ทั้งทางด้านกรอบมศีลธรรม การแนะนำด้านอาชีพ การศึกษา การอนามัย ตลอดจนจนถึงการก่อสร้างถาวรวัตถุ จึงทำให้พระสงฆ์ส่วนหนึ่งมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนมาจนถึงปัจจุบัน

ดังนั้น ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นดังที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการวิจัย บทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ทั้งนี้เนื่องจากพระอุปัชฌาย์ก็เป็นพระภิกษุที่ได้รับการบรรพชา อุปสมบทในพระพุทธศาสนา และได้รับแต่งตั้งให้มีหน้าที่เป็นประธาน และรับผิดชอบในการให้บรรพชาอุปสมบทตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายอาชญากรรม มีบทบาทหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา รวมถึงบทบาทที่ส่งผลต่อสังคม ต่อชุมชน อันได้แก่ บทบาทในด้านการศึกษา

<sup>๑</sup> พระราชวรมุนี, ปรัชญาการศึกษาของไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เคล็ดไทย, ๒๕๑๘), หน้า ๑๐๘.

<sup>๒</sup> ประยุทธ์ ปยุตโต, พุทธศาสนากับสังคมไทยปัจจุบัน, (พระนคร : ห้างหุ้นส่วนศิwap, ๒๕๑๓), หน้า ๑๐.

สงเคราะห์ ด้านงานสาธารณสุขสงเคราะห์ เพื่อที่จะได้นำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยไปใช้ประโยชน์สำหรับ  
กรมการศาสนาหรือผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาสถาบันสงฆ์ให้มีศักยภาพ สร้างความเข้มแข็งให้กับ  
พระสงฆ์และช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนและสังคมต่อไป

## ๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ตาม  
ตัวแปรอิสระ คือ พรรษา อายุ และระดับการศึกษา

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน  
ในจังหวัดร้อยเอ็ด

## ๑.๓ สมมติฐานการวิจัย

๑.๓.๑ พระอุปัชฌาย์ที่มีอายุต่างกันมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด แตกต่างกัน

๑.๓.๒ พระอุปัชฌาย์ที่มีพรรษาต่างกันมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด แตกต่างกัน

๑.๓.๓ พระอุปัชฌาย์ที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด  
แตกต่างกัน

## ๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านประชากร

ได้แก่ พระอุปัชฌาย์ในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน ๑๘๔ รูป

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ได้แก่ บทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวนเป็น ๓ ด้าน

ดังนี้

๑) ด้านการศึกษาสงเคราะห์

๒) ด้านการเผยแผ่ธรรม

๓) ด้านงานสาธารณสุขสงเคราะห์

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

ได้แก่ จังหวัดร้อยเอ็ด

## ๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๕.๑ ทำให้ทราบบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด

๑.๕.๒ ทำให้ทราบผลการเปรียบเทียบบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ตามตัวแปรอิสระ คือ อายุ พรรษา และระดับการศึกษา

๑.๕.๓ ทำให้ทราบข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด

๑.๕.๔ ผลการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปใช้ประโยชน์สำหรับกรมการศาสนาหรือผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาพระสงฆ์ให้มีศักยภาพเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน และสร้างความเข้มแข็งให้กับพระสงฆ์จะ ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนและสังคมต่อไป

## ๑.๖ คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

บทบาท หมายถึง รูปแบบพฤติกรรมที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อให้บุคคลปฏิบัติตามลัทธิ และหน้าที่ของตำแหน่งที่ได้ถูกกำหนดขึ้นในสังคมใดสังคมหนึ่งซึ่งการแสดงบทบาทนั้นเป็นผลมาจากกระบวนการทางสังคมระหว่างบุคคลนั้นกับบุคคลอื่นๆในสังคม ตามสถานภาพหรือตำแหน่งที่บุคคลนั้นได้รับ การวิจัยเรื่องนี้หมายถึง การปฏิบัติตามหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด

พระอุปัชฌาย์ หมายถึง พระภิกษุผู้ได้รับแต่งตั้งให้มีหน้าที่เป็นประธาน และรับผิดชอบในการให้บรรพชาอุปสมบทตามบทบัญญัติแห่งกฎมหาเถรสมาคม มีบทบาทหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการพัฒนาชุมชน การวิจัยในครั้งนี้ คือ พระอุปัชฌาย์ในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดร้อยเอ็ด

เขตปกครองสงฆ์ หมายถึง การแบ่งเขตการปกครองออกเป็น ๒ คณะ คือ คณะสงฆ์มหานิกาย และคณะสงฆ์ธรรมยุต

การพัฒนา หมายถึง การดำเนินกิจกรรมใดเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น

ชุมชน หมายถึง กลุ่มบุคคลหลาย ๆ กลุ่มมารวมกันอยู่ในอาณาเขตและภายใต้กฎหมาย มีแนวพฤติกรรมเหมือนกัน เช่น ภาษา ศาสนา ขนบธรรมเนียม ประเพณีเดียวกัน

การพัฒนาชุมชน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงสภาพชุมชนจากที่เป็นอยู่หรือสภาพที่ไม่พึงปรารถนาไม่ดั่งามให้เจริญไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้

พระสงฆ์ หมายถึง พระภิกษุที่ได้รับการบรรพชา อุปสมบทจากพระอุปัชฌาย์ในพระพุทธศาสนา บทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน หมายถึง บทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกเป็นสามด้าน ดังนี้

๑) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง ด้านสงเคราะห์กุลบุตร กุลธิดา เพื่อให้ได้รับการศึกษาที่ถูกต้อง พร้อมทั้งวิชาความรู้ จรรยา ความประพฤติ การศึกษาที่สร้างวิถีคิดที่เป็นสัมมาทิฐิ และการเรียนรู้คู่ความสุข

๒) ด้านการเผยแผ่ธรรม หมายถึง งานเผยแผ่เป็นงานที่นำคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าออกเผยแผ่สู่ประชาชน เป็นภารกิจที่มีความสำคัญ เป็นแบบอย่างที่ดีของการดำเนินชีวิตพัฒนาสังคมสงฆ์ให้เป็นสังคมจำลอง สังคมแบบอย่างหรือสังคมต้นแบบของสังคมชาวบ้านที่ดี

๓) ด้านงานสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การก่อสร้าง การพัฒนาศาสนวัตถุ โดยเริ่มจากการสร้างศาสนวัตถุภายในวัดของพระสงฆ์ สร้างเพื่อเป็นที่สะดวกแก่การศึกษาธรรมปฏิบัติธรรม พัฒนาพื้นที่ของวัดให้เป็นลานวัด ลานใจ ลานกีฬา ของเยาวชน และประชาชน ใช้วัดเป็นสถานที่จัดเวทีประชาคมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของกลุ่มหรือองค์กรชุมชนต่าง ๆ และเป็นตัวกลางเชื่อมประสานเพื่อระงับข้อพิพาท หรือความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน

ปัจจัยส่วนบุคคล หมายถึง ข้อมูลทั่วไปของพระอุปัชฌาย์ ได้แก่

๑) อายุ หมายถึง อายุของผู้ตอบแบบสอบถาม สำหรับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้แบ่งเป็น สามกลุ่ม คือ ๑) ๓๕-๕๐ ปี ๒) ๕๑-๖๐ ปี และ ๓) เกิน ๖๐ ปี

๒) พรรษา หมายถึง พรรษาของผู้ตอบแบบสอบถาม สำหรับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้แบ่งเป็น สามกลุ่ม คือ ๑) ๑๐-๒๐ พรรษา ๒) ๒๑-๓๐ พรรษา และ ๓) เกิน ๓๐ พรรษา

๓) ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม สำหรับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้แบ่งเป็น สองกลุ่ม คือ ๑) ต่ำกว่าปริญญาตรี และ ๒) ปริญญาตรีขึ้นไป

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาชนบท หมายถึง ความคิดเห็นของพระอุปัชฌาย์เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาชุมชนให้มีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ธรรม และด้านงานสาธารณสงเคราะห์ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

## บทที่ ๒

### เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง บทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ในครั้งนี้ ผู้วิจัย ได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เสนอตามลำดับดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท
- ๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา
- ๒.๓ บทบาทของพระอุปัชฌาย์ต่อการพัฒนาชุมชน
- ๒.๔ สภาพพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย
- ๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๖ สรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

#### ๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

##### ๒.๑.๑ ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

ได้มีนักวิชาการหลายท่าน ได้กล่าวถึงทฤษฎีบทบาทไว้ดังนี้

นงเยาว์ ปิฎกัรชต์ ได้กล่าวถึงทฤษฎีบทบาทโดยสรุปความหมายมาจากแนวคิดของโคเฮน (Cohen) ไว้ว่า การที่สังคมกำหนดเฉพาะเจาะจงให้บุคคลปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทใดบทบาทหนึ่งนั้นเรียกว่า เป็นบทบาทที่ถูกกำหนด ถึงแม้ว่าบุคคลมิได้ประพฤติปฏิบัติตามบทบาทที่สังคมกำหนดให้ ส่วนบทบาทที่ปฏิบัติจริงหมายถึงการที่บุคคลได้แสดงหรือปฏิบัติออกมาจริงตามตำแหน่งของเขา ความไม่ตรงกัน ของบทบาทที่ถูกกำหนดกับบทบาทที่ปฏิบัติจริงนั้นอาจมีสาเหตุมาจากสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้

- ๑) บุคคลขาดความเข้าใจในบทบาทที่สังคมต้องการ
- ๒) ความไม่เห็นด้วยหรือไม่ลงรอยกับบทบาทที่ถูกกำหนด
- ๓) บุคคลไม่มีความสามารถที่จะแสดงบทบาทนั้น ได้อย่างมีประสิทธิภาพ\*

ประมวล รัตนวงศ์ ได้กล่าวถึงทฤษฎีบทบาทไว้ว่า ฐานะตำแหน่งและบทบาททางสังคมของ บุคคลมีลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

---

\*นงเยาว์ ปิฎกัรชต์, “บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้าน : ศึกษาเฉพาะ จังหวัดสงขลา”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา), ๒๕๓๕, หน้า ๘๖.

- ๑) บทบาทมีอยู่ในทุก ๆ สังคม และมีอยู่ก่อนที่คนจะเข้าไปครอง
- ๒) บทบาทมีอยู่ในตำแหน่งละตำแหน่ง
- ๓) วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และประเพณีในสังคมนั้น ๆ เป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดตำแหน่งและบทบาทที่ควรจะเป็น

๔) การที่คนเราจะทราบฐานะตำแหน่งและบทบาทได้ เป็นเพราะการปฏิบัติสัมพันธ์ของคนในสังคมนั้น ๆ

๕) บทบาทที่ควรจะเป็นนั้นไม่แน่นอนเสมอไปว่าจะเหมือนกับพฤติกรรมจริง ๆ ของคนที่อยู่ในฐานะตำแหน่งนั้น<sup>๒</sup>

ไพบุลย์ ช่างเรียน ได้กล่าวถึงทฤษฎีบทบาทไว้ว่า “บทบาทของบุคคลในสังคมย่อมขึ้นอยู่กับสถานภาพที่ตนครองอยู่และคุณสมบัติของบุคคล ดังนั้น บทบาทของบุคคลจึงแตกต่างกันออกไปตามลักษณะอุปนิสัย ความคิด ความรู้ ความสามารถ มุมเหตุจูงใจ การอบรมเลี้ยงดู และความพอใจ”<sup>๓</sup>

เดโช สวานานนท์ ได้กล่าวถึงทฤษฎีบทบาทไว้ว่า บทบาทจะต้องประกอบด้วยลักษณะ ๔ ประการดังต่อไปนี้

- ๑) รู้สถานภาพของตนในสังคม
- ๒) ดำเนินถึงพฤติกรรมที่ควรแสดงออกในสถานการณ์นั้น ๆ ที่เหมาะสมกับสถานภาพของตน
- ๓) ดำเนินถึงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น
- ๔) ประเมินผลการแสดงบทบาทของตนเอง<sup>๔</sup>

ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทดังกล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่า บทบาทเป็นพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน บทบาทจะเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ที่กำหนด บทบาทเป็นสิ่งที่คู่กันกับหน้าที่และสถานภาพที่บุคคลดำรงอยู่

เป็นที่ยอมรับกันในสังคมทั่วไปว่าบทบาทมีส่วนเกี่ยวกับฐานะ ตำแหน่งของบุคคลที่ดำรงอยู่ และจะแสดงออกมาทางการกระทำ หรือพฤติกรรมตามที่ผู้อื่นคาดหวัง พฤติกรรมดังกล่าวมีปัจจัยซึ่งเป็นแรงผลักดันให้เกิดบทบาทที่แตกต่างกัน พฤติกรรมมนุษย์ตามแนวทางการศึกษาของกลุ่มพฤติกรรมนิยมมีตัวแปรหรือปัจจัยพฤติกรรมมากมาย แต่ที่สำคัญและยอมรับกันทั่วไป คือ

<sup>๒</sup>ประมวล รัตตวงศ์, จิตวิทยาเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๕), หน้า ๒๐.

<sup>๓</sup>ไพบุลย์ ช่างเรียน, การปกครองมหานคร, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๖), หน้า ๑๘.

<sup>๔</sup>เดโช สวานานนท์, จิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๑๘), หน้า ๑๑.



๑) ลักษณะทางกายภาพของมนุษย์มีผลต่อพฤติกรรมองค์การหลายประการ เช่น อายุ เพศ สถานภาพสมรส จำนวนบุตร ประสบการณ์ การศึกษา เป็นต้น

๒) ความสามารถเป็นสมรรถภาพของบุคคลที่จะแสดงพฤติกรรมในการปฏิบัติงานหลายอย่าง ซึ่งเป็นเรื่องของแต่ละคนจะสามารถปฏิบัติได้ สามารถแบ่งได้เป็นความสามารถทางสติปัญญา และความสามารถทางร่างกาย

๓) บุคลิกภาพ บุคคลที่มีบุคลิกภาพแตกต่างกันย่อมส่งผลถึงพฤติกรรมที่แตกต่างกัน ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดบุคลิกภาพ มีดังนี้

(๑) พันธุกรรม ได้แก่ ความสูง สีผิว เพศ อารมณ์ สติปัญญา รูปร่าง กล่าวคือบุคลิกภาพ เช่น รูปร่างสูงหรือเตี้ยย่อมมีผลกระทบต่อผู้อื่นและในทางกลับกันจะกระทบต่อแนวคิดของตนเองอีกด้วย

(๒) สภาพแวดล้อม เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลกระทบต่อบุคลิกภาพ ได้แก่ วัฒนธรรม ขนบประเพณี ครอบครัว กลุ่มเพื่อน เป็นต้น

(๓) สถานการณ์ แม้ว่าบุคลิกภาพของคนจะคงที่แต่ก็มีการเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับสถานการณ์

๔) ค่านิยมและทัศนคติ เป็นตัวแปรที่เกี่ยวกับความรู้สึกรับรู้ ความพึงพอใจ ซึ่งจะหล่อหลอมให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามต้องการของตนเองและสังคม<sup>๕</sup>

#### ๒.๑.๒ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท

##### ๑) ความหมายของบทบาท

มีนักวิชาการหลายท่าน ได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับบทบาท ไว้มากมาย ซึ่งสรุปได้ดังนี้  
ราชบัณฑิตยสถาน ให้คำนิยามว่า “บทบาทหมายถึง การทำท่าทางตามบท การรำตามบท โดยปริยาย หมายความว่ากระทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทของครู พ่อแม่”<sup>๖</sup>

พัทธา สายหู ได้ให้คำนิยามว่า “บทบาทคือขอบเขตอำนาจหน้าที่และสิทธิในการกระทำของแต่ละงานที่เรามีต่อผู้อื่น สถานภาพคือ ฐานะตำแหน่งที่บุคคลได้จากการปฏิบัติตามบทบาทนั้นเมื่อเทียบกับตำแหน่งของผู้อื่นตามบทบาทอื่น”<sup>๗</sup>

<sup>๕</sup> ไตรรัตน์ โภคผลากรณ์, เอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมองค์การและการจัดการตลาด, นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา, ๒๕๔๓, หน้า ๑๓.

<sup>๖</sup> ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท นานมีบุคส์พับลิเคชัน จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๔๕๕.

<sup>๗</sup> พัทธา สายหู, ความเข้าใจเกี่ยวกับกลไกของสังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : พิชฌเนศ, ๒๕๑๖), หน้า ๖๘.

งามพิศ สัตย์สงวน ได้ให้คำนิยามว่า “บทบาทคือพฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่าง ๆ ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร เป็นบทบาทที่คาดหวังโดยกลุ่มคนหรือสังคม เพื่อให้ผู้สัมพันธ์มีการกระทำระหว่างกันทางสังคมได้ รวมทั้งสามารถคาดการณ์พฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นได้ เช่น ผู้มีตำแหน่งเป็นพ่อจะได้รับการคาดหวังจากสังคมให้แสดงบทบาทหรือหน้าที่ต่างๆของพ่อ เช่น เลี้ยงดูลูก ส่งเสียลูกให้เล่าเรียน อบรมสั่งสอน ให้ความรักความเอ็นดู และอื่น ๆ อีกเป็นต้น ตำแหน่งอื่น ๆ ก็เช่นเดียวกัน เช่น ครู อาจารย์ หรือนักการภารโรง ต่างก็มีบทบาทหน้าที่ที่คาดหวังจะต้องทำในฐานะที่ครองตำแหน่งต่าง ๆ เหล่านั้นอยู่”<sup>๔</sup>

อมรา พงศาพิชญ์ ได้ให้คำนิยามว่า “บทบาทคือ สิทธิหน้าที่ในการประพฤติปฏิบัติที่บุคคลหนึ่งมีต่อบุคคลอื่นในสังคมตามสถานภาพของตัวเอง เช่น บทบาทของพ่อ ก็คือทำหน้าที่เลี้ยงดูลูกให้เป็นคนดี และบทบาทของลูกก็คือเคารพเชื่อฟังพ่อแม่และทำตนเป็นคนดี”<sup>๕</sup>

อุทัย หิรัญโต ได้ให้คำนิยามว่า “บทบาทคือหน้าที่ หรือพฤติกรรมอันพึงคาดหมายของบุคคลแต่ละคนในกลุ่มหรือในสังคมหนึ่งๆ หน้าที่หรือพฤติกรรมดังกล่าวโดยปกติเป็นสิ่งที่กลุ่ม หรือสังคมนั้นกำหนดขึ้น ฉะนั้นบทบาทจึงเป็นแบบแห่งความประพฤติของบุคคลในสถานะหนึ่งที่พึงมีต่อบุคคลอื่นในสถานะอีกอย่างหนึ่งในสังคมเดียวกัน”<sup>๖</sup>

ชมพู โกติรัมย์ และมงคล หวังสุขใจ ได้ให้คำนิยามว่า “บทบาทคือหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติอันสอดคล้องกับสถานภาพ”<sup>๗</sup>

นิพนธ์ แจ่มเยี่ยม ได้ให้คำนิยามว่า “บทบาทเป็นการแสดงถึงพฤติกรรมหรือการปะทะสังสรรค์เกี่ยวกับตำแหน่งนั้น ๆ ของบุคคลในกลุ่มสังคม”<sup>๘</sup>

<sup>๔</sup>งามพิศ สัตย์สงวน, หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์รามการพิมพ์, ๒๕๔๓), หน้า ๕๖-๕๗.

<sup>๕</sup>อมรา พงศาพิชญ์, มนุษย์กับสังคม, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๑), หน้า ๕๑-๕๒.

<sup>๖</sup>อุทัย หิรัญโต, สารานุกรมศัพท์ทางสังคมวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเคียนสโตร์, ๒๕๒๖), หน้า ๑๕๗.

<sup>๗</sup>ชมพู โกติรัมย์ และมงคล หวังสุขใจ, สังคมวิทยาเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ฝ่ายบริหารมหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๔๘), หน้า ๘๑.

<sup>๘</sup>นิพนธ์ แจ่มเยี่ยม, จิตวิทยาสังคม, (ม.ป.ท., ๒๕๒๔), หน้า ๖๕.

สุชา จันทรเอม และสุรางค์ จันทรเอม ได้ให้คำนิยามว่า “บทบาทเป็นสิ่งที่บุคคลในสถานภาพต่าง ๆ พึงกระทำ กล่าวคือ เมื่อสังคมกำหนดสิทธิและหน้าที่ให้สถานภาพใดอย่างไรแล้วบุคคลในสถานภาพนั้น ๆ จะต้องประพฤติปฏิบัติตามหน้าที่ที่กำหนดไว้”<sup>๑๑</sup>

จากคำจำกัดความดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า บทบาท หมายถึงรูปแบบพฤติกรรมที่ถูกกำหนดขึ้น เพื่อให้บุคคลปฏิบัติตนตามสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่งที่ได้ถูกกำหนดขึ้นในสังคมใดสังคมหนึ่งซึ่ง การแสดงบทบาทนั้นเป็นผลมาจากกระบวนการทางสังคมระหว่างบุคคลนั้นกับบุคคลอื่น ๆ ในสังคม ตามสถานภาพหรือตำแหน่งที่บุคคลนั้น ได้รับ

## ๒. ประเภทของบทบาท

เฉลิมชัย จันทรเสนา กล่าวว่าประเภทของบทบาทมีดังนี้

(๑) บทบาทที่รัดกุม ได้แก่ บทบาทที่มีข้อกำหนดที่จะต้องปฏิบัติตามอย่างแน่นอนตายตัว จะเปลี่ยนแปลงยืดหยุ่นไม่ได้ เช่น บทบาทของเจ้าบ่าวเจ้าสาวในพิธีแต่งงาน บทบาทของนายกรัฐมนตรี อธิบดี ฯลฯ จำเป็นต้องแสดงออกตามอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบนั้น ๆ เพราะบทบาทนั้น ได้ระบุไว้ แน่ชัดในรูปของกฎหมาย ระเบียบแบบแผน

(๒) บทบาทที่ยืดหยุ่นได้ ได้แก่ บทบาทที่ยอมให้พฤติกรรมอันสัมพันธ์กับบทบาทนั้น เปลี่ยนแปลงแปรผันไปได้พอสมควร ไม่มีข้อกำหนดตายตัวอย่างเด็ดขาด เช่น บทบาทของบิดามารดา ย่อมมีข้อกำหนดไว้กว้าง ๆ พอพฤติกรรมแปรผันได้ตามความเหมาะสม

(๓) บทบาททั่วไป ได้แก่ บทบาทที่มีข้อกำหนด นิยาม และขอบเขตพฤติกรรมไว้อย่างกว้าง ๆ เพื่อที่สมาชิกแต่ละคนในสังคมนั้นจะถือปฏิบัติได้ บทบาทหรือพฤติกรรมเช่นนี้เรียกว่า บทบาททั่วไป เช่น ผู้ชาย ผู้หญิง มีบทบาทการประกอบอาชีพบางอย่างแตกต่างกัน บทบาทที่มีต่อสังคมก็ต่างกัน เป็นต้น

(๔) บทบาทย่อย ได้แก่ บทบาทที่แบ่งแยกรายละเอียดเป็นส่วน ๆ เป็นตอน ๆ ออกไปอีก เพื่อกำหนดบทบาทเด่นชัด ง่ายแก่การปฏิบัติ บทบาทเช่นนี้เรียกว่า บทบาทย่อย เช่น ผู้ชายเหมาะที่จะเป็น ตำรวจ ทหาร ส่วนผู้หญิงเหมาะที่จะเป็นพยาบาล แม่บ้าน หรือบทบาทที่เป็นไปตามวัย เช่น วัยรุ่น วัย เจริญพันธุ์ วัยครองเรือน เป็นต้น

(๕) บทบาทที่แท้จริง ได้แก่ บทบาทที่จะละเว้นหรือทอดทิ้งไม่ได้ถ้าไม่ประพฤติ หรือประพฤติ ขาดตกบกพร่องจะทำให้เกิดความเสียหาย เช่น บทบาทของช่างตัดผม การตัดผมเป็นบทบาทที่แท้จริง จะละเลยไม่ตัดผมโดยเพียงแต่โกนหนวดเคราเท่านั้น ไม่ได้ เพราะจะทำให้บทบาทในการตัดผมเสียไป

<sup>๑๑</sup>สุชา จันทรเอม และสุรางค์ จันทรเอม, จิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แพรวพิทยา, ๒๕๒๐), หน้า ๔๖.

(๖) บทบาทเสริมหรือเสริมบทบาท ได้แก่ บทบาทที่แสดงออกนั้นเพื่อจะเสริม หรือทำให้ บทบาทที่แท้จริงนั้นสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ถ้าไม่ทำหรือละเลยก็ไม่ทำให้สภาพการณ์นั้นเสียไป เพียงแต่ไม่สมบูรณ์ เช่น การตัดผมจะต้องมีการโกนหนวดเครา และหู หนวดคั่นคอ เป็นต้น

(๗) บทบาทตามกฎหมาย ได้แก่ บทบาทที่กฎหมายกำหนดไว้ถ้าไม่ปฏิบัติตามจะไม่มีผล หรือเป็นการผิดต่อกฎหมาย เช่น การครอบครองรถยนต์ ที่ดิน ฯลฯ ต้องจดทะเบียน เป็นต้น<sup>๑๔</sup>

### ๓) ปัญหาเกี่ยวกับบทบาท

ขบวน พลตรี ได้สรุปปัญหาเกี่ยวกับบทบาทไว้ ๓ ประการ ดังนี้

(๑) ปัญหาเกิดจากผู้สวมบทบาท สวมบทบาทไม่ดี แม้จะกำหนดบทบาทไว้อย่างชัดเจนและ แน่นอนก็ตาม ถ้าผู้สวมบทบาทรู้สึกว่าเป็นการยากลำบาก หรือหมดความสามารถที่จะทำตามบทของ ตนหรือขาดความเคยชิน และเข้าใจบทบาทของตนได้ดีพอ แต่ต้องแสดงบทที่ไม่ชำนาญจะทำความเสียหาย และเป็นภัยร้ายแรงกระทบกระเทือนต่อคนอื่น (เช่น บรรจุครูสอนพลศึกษาให้ทำการสอนวิทยาศาสตร์ หรือบรรจุครูสอนสังคมศึกษาสอนภาษาไทย ครูดังกล่าวสามารถสอนได้แต่จะมีผลเสียแก่นักเรียนใน โอกาสต่อไป เพราะครูทั้งสองสาขานั้นไม่มีความถนัดแต่จำเป็นต้องสอน)

(๒) ปัญหาเกิดจากความสับสนของบทบาท ทั้งๆที่ผู้สวมบทบาทดีพร้อมแต่สังคมกำหนด บทบาทของแต่ละคนไว้ไม่ชัดเจนหรือมีข้อขัดแย้งระหว่างบทบาท ทำให้ผู้สวมบทบาทตัดสินใจไม่ถูกว่า จะแสดงบทใดจึงจะเหมาะสม จึงจะถูกจะควร เช่น พ่อเป็นตำรวจลูกเป็นโจรปล้นจี้ ตำรวจผู้เป็นพ่อ จะต้องจับตามบทบาทของตำแหน่งตำรวจ แต่อีกตำแหน่งคือ พ่อ บทบาทของพ่อจะต้องให้ความช่วยเหลือ ตัดเด็นอนบรม สั่งสอน ให้ความคุ้มครองแก่ลูก ลักษณะเช่นนี้เป็นข้อขัดแย้งระหว่างบทบาท ส่วนเรื่อง ความสับสนของบทบาท เช่น พ่อแม่ในชนบทจะสอนลูกว่าใช้มือเปิบอาหารเข้าปากทำให้อร่อย กิน ได้มาก ครูสอนว่าต้องใช้ช้อนและกินอาหารแต่พอมือแล้วเด็กจะทำตามใคร เป็นต้น

(๓) ปัญหาเกิดจากการละเมิดบทบาท หมายถึง การที่ตนไม่ปฏิบัติตามบทบาทอันชอบของ ตนแต่ปฏิบัตินอกแบบแผน เช่น การกระทำอันเป็นอาชญากรรม การค้ายาเสพติด โสเภณี เปิดบ่อน การพนัน ฯลฯ บุคคลเหล่านี้จะปฏิบัติบทบาทที่ขัดแย้งกับบรรทัดฐานของสังคม ย่อมกลายเป็นผู้สร้าง ปัญหาให้กับสังคมมากมาย<sup>๑๕</sup>

<sup>๑๔</sup> เถลิงชัย จันทระเสนา, “บทบาทของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองอำนาจเจริญที่มีต่อการพัฒนาชุมชน การศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมประเพณี อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), ๒๕๔๔, หน้า ๖.

<sup>๑๕</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗.

#### ๔) การแสดงบทบาท

การที่บุคคลคนเดียวสามารถมีบทบาทได้หลายอย่างในสังคม เป็นเพราะว่าตลอดชีวิตของบุคคล จะต้องผ่านการเปลี่ยนเข้าสู่หรือออกจากสถานภาพต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา ซึ่งเป็นไปตามวัย การเปลี่ยนฐานะและการเปลี่ยนแปลงสถานภาพนี้จะทำให้สังคมคาดหวังให้บุคคลเปลี่ยนบทบาทตามไปด้วย และการที่บุคคลจะแสดงบทบาทตามที่สังคมคาดหวังไว้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับปัจจัย ๔ ประการ ดังนี้

(๑) ความคาดหวังในบทบาท (Role Expectation) เป็นความคาดหวังของสังคม โดยสังคมจะคาดหวังว่าบุคคลจะแสดงบทบาทนั้นๆ ตามสถานภาพที่เขาได้อยู่ เช่นหากบุคคลมีสถานภาพเป็นพ่อ สังคมก็จะคาดหวังว่า บุคคลจะต้องมีบทบาทในการหาเลี้ยงบุตร ปกป้องอันตรายแก่บุตร ให้การศึกษาแก่บุตร และให้การรักษาพยาบาลในยามที่บุตรเจ็บป่วย เป็นต้น

(๒) การรับรู้ในบทบาท (Role Conception) เมื่อสังคมมีความคาดหวังในบทบาทของบุคคล แล้วการที่บุคคลจะแสดงบทบาทหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับว่าบุคคลจะรับรู้ในความคาดหวังนั้น ๆ จะเกิดผลอย่างไรต่อตนเองและสังคม ซึ่งการรับรู้เช่นนี้บุคคลจะต้องปรับให้เข้ากันได้กับค่านิยม ความคิด ความเชื่อ และความต้องการที่บุคคลมีอยู่ หากปรับให้เข้ากันได้ก็จะมีแนวโน้มที่จะแสดงบทบาทนั้น ๆ

(๓) การยอมรับบทบาท (Role Acceptance) บุคคลจะมีการยอมรับในบทบาทของตนต่อเมื่อมีความสอดคล้องกันของความคาดหวังในบทบาทของสังคม (Role Expectation) กับการรับรู้ในบทบาทของบุคคล (Role Conception)

(๔) การปฏิบัติตามบทบาท (Role Performance) บุคคลจะปฏิบัติตามบทบาทต่อเมื่อมีความสอดคล้องกันของปัจจัยทั้งสามอย่างที่กล่าวมาแล้ว<sup>๑๖</sup>

เป็นธรรมดาที่ถึงแม้สังคมจะคาดหวังให้บุคคลแสดงบทบาทอย่างไร แต่บุคคลก็อาจไม่ยินดีที่จะแสดงบทบาทนั้น ๆ แม้จะถูกกำหนดหรือมีแรงผลักดันจากสังคมเพียงใดก็ตาม นั่นแสดงว่า บทบาทในอุดมคติ กับ บทบาทที่ปฏิบัติจริง ไม่ลงรอย (Incongruence) หรือไม่ตรงกัน ซึ่งสาเหตุของการไม่ตรงกันนี้ มีสาเหตุมาจากบุคคลขาดความเข้าใจในบทบาทที่ถูกกำหนดนั้นหรือเป็นเพราะบุคคลรู้สึกไม่เห็นด้วยเนื่องจากขัดกันกับค่านิยม ความคิด ความเชื่อ และความต้องการของตน และสุดท้ายเป็นเพราะบุคคลไม่มีความสามารถที่จะแสดงบทบาทนั้น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ<sup>๑๗</sup>

<sup>๑๖</sup> สุภาพร อิมสำราญรัตน์, “บทบาทของครอบครัว ชุมชน พระ และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในการดูแลผู้ติดเชื้อและผู้ป่วยเอดส์ในจังหวัดร้อยเอ็ด”, (ร้อยเอ็ด : สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด, ๒๕๔๐), (อัดสำเนา).

<sup>๑๗</sup> เรื่องเดียวกัน.

### ๕) ปัจจัยที่ส่งเสริมบทบาท

การแสดงบทบาทของบุคคลที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตามที่ตนเองหรือสังคมต้องการจำเป็นจะต้องมีปัจจัยที่จะส่งเสริมเพื่อให้สามารถแสดงบทบาทได้ดีและถูกต้องยิ่งขึ้นซึ่งปัจจัยที่สำคัญ ดังนี้

(๑) ความต้องการ (Need) ของบุคคลซึ่งเป็นแรงจูงใจในการทำงานอันดับแรกเพื่อหาทางสนองความต้องการของตนเอง ให้ตนเป็นที่ปรารถนา เป็นที่ยอมรับ ได้แสดงความสามารถเพื่อประโยชน์ของกลุ่มหรือสังคมของตน

(๒) การสื่อสาร (Communication) ความคาดหวังของบทบาทให้ ได้ทราบกันเพื่อให้ผู้แสดงบทบาทได้เกิดความเข้าใจ ในบทบาทของตัวเอง ในองค์กร และแสดงออกมาอย่างชัดเจน

(๓) การสร้างกลุ่ม (Group Building) หรือองค์กรขึ้นมา ซึ่งเพื่อร่วมพลังการทำงานตามบทบาทที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งอาจเป็นกลุ่มที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้

(๔) การคล้อยตาม (Conformity) ของบุคคล เช่น การรับคำแนะนำ การยินยอมการชักชวน การทำตาม การเลียนแบบ การเชื่อฟัง เป็นต้น ลักษณะพฤติกรรมเหล่านี้เป็นการแสดงออกของการคล้อยตามเพื่อให้กลุ่มคงสภาพอยู่ยาวนาน มีการปฏิบัติตามบรรทัดฐานของกลุ่มหรือสังคม

(๕) ความสามารถ (Ability) แสดงบทบาทได้มากกว่าบทบาทของกลุ่มที่เรียกว่าหลายบทบาท (Multiple Role) ซึ่งเป็นที่ชัดเจนและบทบาทแฝง (Latent Role)<sup>๑๔</sup>

จากแนวคิดทฤษฎีบทบาทที่กล่าวมานี้ แสดงให้เห็นว่า บทบาทเป็นแบบแผนของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและหน้าที่ตามสถานภาพหรือตำแหน่งที่ถูกกำหนด โดยสังคมหรือความคาดหวังของสังคมนั้น ๆ สมาชิกของสังคมจำเป็นต้องมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น โดยบทบาทของบุคคลตามสถานภาพสังคมนั้นจะมีลักษณะเช่นไรจึงขึ้นอยู่กับบทบาทที่แต่ละคนปฏิบัติ ถ้าสมาชิกของสังคมเข้าใจและปฏิบัติตามบทบาทของตนอย่างถูกต้องและเคร่งครัด สังคมก็จะเป็นระเบียบมีการพัฒนาไปสู่ความเจริญมั่นคงในทางตรงกันข้ามถ้าสมาชิกของสังคมไม่สนใจปฏิบัติบทบาทของตนให้ถูกต้อง หรือละเลยการปฏิบัติก็จะทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นในสังคมหรือเกิดปัญหาต่าง ๆ จนเป็นเหตุให้สังคมไม่สามารถพัฒนาก้าวหน้าต่อไปได้

<sup>๑๔</sup> ตะติยาวัฒน์ สุวรรณศรี, “บทบาทของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ศึกษากรณีอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), ๒๕๔๗, หน้า ๘.

## ๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา

### ๒.๒.๑ ความหมายของการพัฒนา

ตามพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ พัฒน์ หมายถึง ความเจริญ ส่วนคำว่า “พัฒนา” หมายถึง ทำให้เจริญ<sup>๑๕</sup>

ก่อนที่จะศึกษาความหมายของการพัฒนา ควรทำความเข้าใจ “แนวคิดพื้นฐานของการพัฒนา” อธิบายได้ว่า สืบเนื่องจากสภาพธรรมชาติที่มนุษย์เป็นสัตว์สังคม หมายถึง มนุษย์โดยธรรมชาติย่อมอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ไม่อยู่อย่างโดดเดี่ยว แต่มีข้อยกเว้นที่มนุษย์อยู่โดดเดี่ยวตามลำพัง เช่น ฤๅษี การอยู่รวมกันเป็นกลุ่มของมนุษย์อาจมีได้หลายลักษณะและเรียกต่างกัน เป็นต้นว่าครอบครัว (Family) เผ่าพันธุ์ (Tribe) ชุมชน (Community) สังคม (Society) และประเทศ (Country) และเมื่อมนุษย์อยู่รวมกันเป็นกลุ่มย่อมเป็นธรรมชาติอีกทีในแต่ละกลุ่มจะต้องมี “ผู้นำกลุ่ม” และ “ผู้ตาม” คือ ประชาชนหรือคนในกลุ่ม รวมทั้งมี “การควบคุมดูแลกันภายในกลุ่ม” หรือ “การจัดระเบียบภายในกลุ่ม” ซึ่งอาจเรียกว่า การบริหาร หรือการพัฒนาภายใน ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยและความสุข และในบางกรณีการควบคุมดูแลอาจเกี่ยวข้องกันภายนอกด้วย เช่น กรณีการติดต่อประสานงาน การต่อสู้ หรือการทำสงครามกับกลุ่มอื่น สภาพเช่นนี้ ได้มีวิวัฒนาการตลอดมาโดยผู้นำกลุ่มขนาดใหญ่ เช่น ในระดับประเทศอาจเรียกว่า “นักบริหาร” หรือ “ผู้บริหาร” ขณะที่การควบคุมดูแลหรือการจัดระเบียบนั้น เรียกว่า การบริหาร ที่กล่าวมานี้ เป็นมุมมองในแง่ของนักบริหารแต่ถ้าในมุมมองของนักพัฒนา อาจเรียกผู้บริหารและการบริหารนั้นว่า นักพัฒนา และการพัฒนาตามลำดับ ด้วยเหตุผลเช่นนี้ มนุษย์จึงไม่อาจหลีกเลี่ยงจากการพัฒนาได้ง่าย และทำให้กล่าวได้อย่างมั่นใจว่า “ที่ใดมีกลุ่ม ที่นั่นย่อมมีการพัฒนา”

ในมุมมองของนักพัฒนา สภาพของกลุ่มในยุคเริ่มแรกซึ่งธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ อิทธิพลของธรรมชาติจะมีต่อมนุษย์ที่รวมกันอยู่ในกลุ่มมาก โดยการดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพของมนุษย์จะอยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ อีกทั้งธรรมชาติและผู้นำเป็นตัวกำหนดแนวทางการพัฒนา ซึ่งครอบคลุมวิธีการประกอบอาชีพด้วย ลักษณะการพัฒนาและการประกอบอาชีพในยุคนี้ไม่ซับซ้อนและจำนวนประชากรก็มีไม่มาก

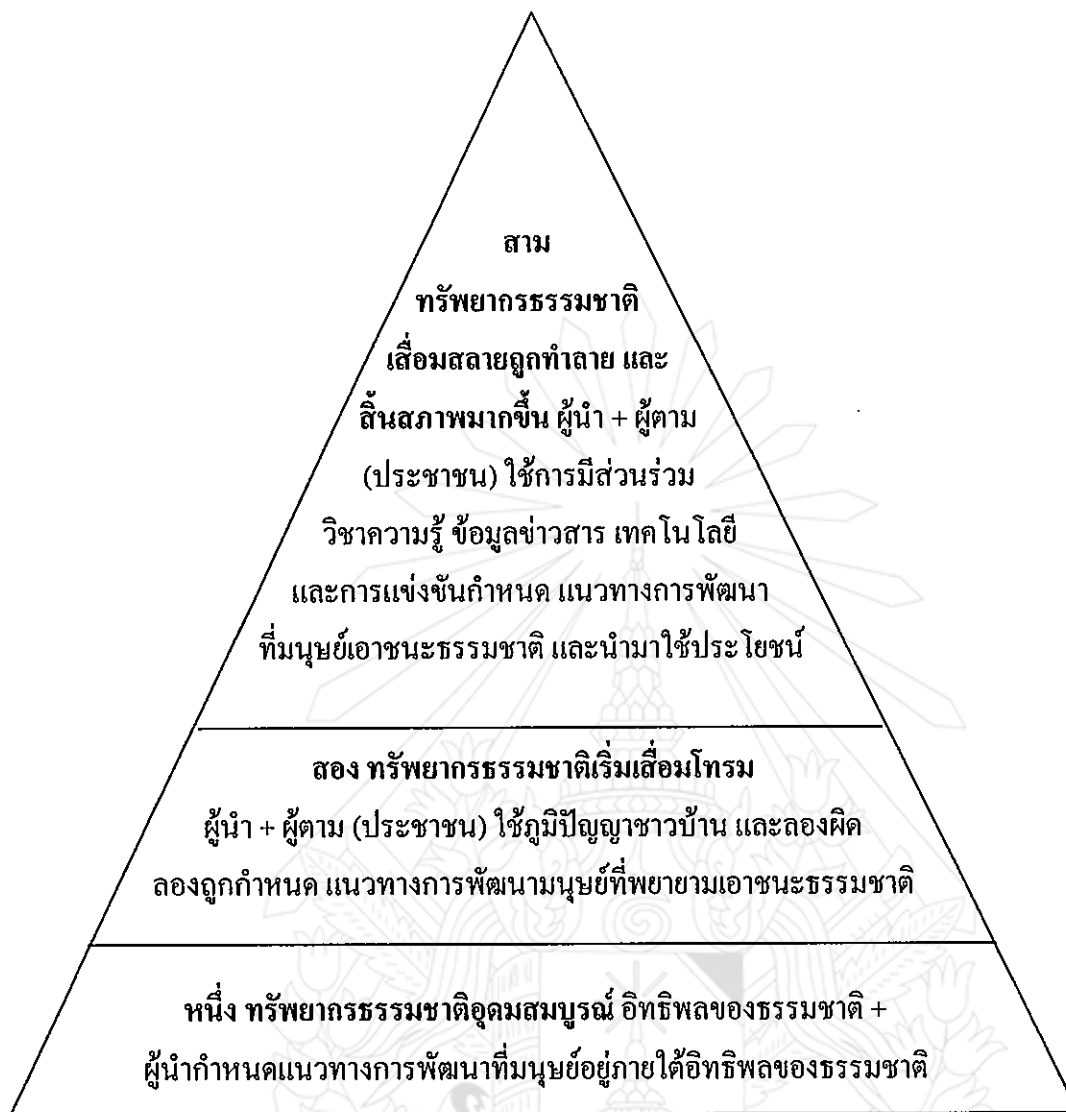
ต่อมา เมื่อจำนวนมนุษย์ที่รวมตัวกันอยู่ในกลุ่มมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ทำให้กลุ่มมีขนาดใหญ่ขึ้น เปลี่ยนเป็นชุมชน และเป็นประเทศ ในเวลาเดียวกัน ทรัพยากรธรรมชาติเริ่มเสื่อมโทรม ผู้นำ และผู้ตาม คือประชาชน พยายามเอาชนะธรรมชาติ ได้ใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน (Folk Wisdom) และการลองผิดลองถูก (Trial and Error) เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาและการประกอบอาชีพ เมื่อกลุ่มมีขนาดใหญ่และมั่นคงขึ้นเป็นประเทศ ธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติได้ถูกนำมาใช้เป็นจำนวนมาก บางส่วนเสื่อม

<sup>๑๕</sup> ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, อ้างแล้ว, หน้า ๕๘๐.

สลาย ถูกทำลาย และสิ้นสภาพไปเป็นจำนวนมาก ประกอบกับผู้นำและผู้ตามหรือประชาชนมีการศึกษาสูงขึ้น มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์และความชำนาญ เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมเพิ่มมากขึ้น นำวิชาความรู้ที่เป็นศาสตร์ (Science) หรือความรู้ที่เป็นระบบ ข้อมูลข่าวสาร และเทคโนโลยีมาใช้เพิ่มขึ้น ยิ่งไปกว่านั้น จำนวนประชากรได้เพิ่มมากขึ้น เกิดการแข่งขันกันระหว่างกลุ่ม ระหว่างประเทศ หรือหลาย ๆ ประเทศเพื่อเร่งปริมาณและเวลาในการทำงานและการผลิต เป็นต้น เหล่านี้ ทำให้ผู้นำประเทศต้องค้นหาแนวทางการพัฒนาต่าง ๆ เพื่อเอาชนะธรรมชาติ พึ่งพาธรรมชาติน้อยลงหรือไม่ต้องอยู่ภายใต้อิทธิพลของธรรมชาติ เช่น เดิมมนุษย์อยู่ภายใต้อิทธิพลของธรรมชาติ ทุกปีจะเกิดน้ำท่วม ต่อมา มนุษย์มีวิชาความรู้ มีความสามารถ และมีเทคโนโลยีสูงขึ้น ได้สร้างเขื่อนป้องกันน้ำท่วม และยังนำธรรมชาติไปใช้ประโยชน์มากขึ้น เช่น มนุษย์นำน้ำจากน้ำตกไปผลิตเป็นพลังงานไฟฟ้า และมีหน่วยงานที่คอยเฝ้าระวังและเตือนภัยเกี่ยวกับธรรมชาติ เช่น กรมอุตุนิยมวิทยา เป็นต้น สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น (Human Component) ถือว่าเป็นการประดิษฐ์คิดค้นหรือสร้างผลผลิตใหม่ (Innovation) เพื่อนำมาใช้แทนสิ่งที่ธรรมชาติสร้างขึ้น (Natural Component) หรือใช้แทนทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Resource) ที่นับวันจะลดน้อยลง

ที่กล่าวมานี้ ถือว่าเป็นวิวัฒนาการของแนวคิดพื้นฐานของการพัฒนาของมนุษย์ (ผู้นำและผู้ตาม) ที่ล้วนเกี่ยวข้องกับธรรมชาติ โดยเริ่มต้นจากหนึ่ง การพัฒนาในสภาพที่มนุษย์อยู่ภายใต้อิทธิพลของธรรมชาติ และวิวัฒนาการมาเป็น สอง การพัฒนาที่มนุษย์พยายามเอาชนะธรรมชาติ จากนั้น จึงเป็นสาม การพัฒนาที่มนุษย์เอาชนะธรรมชาติได้ และนำธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ ทั้งหมดนี้เป็นการพัฒนาเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้น (Better Change) ช่วยเพิ่มอัตราเร่งในการทำกิจกรรมหรือการผลิตให้รวดเร็วขึ้น (Better Speed) และทำให้สภาพความเป็นอยู่ของมนุษย์ดีขึ้น (Better Life) กว่าเดิมทั้งในด้านคุณภาพและปริมาณ โปรดดูภาพประกอบ





ภาพประกอบที่ ๒.๑ วิวัฒนาการของแนวคิดพื้นฐานของการพัฒนา

สำหรับคำว่า การพัฒนา ได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายคน เช่น

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ได้ให้ความหมายของคำว่า “พัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่มีการกำหนดทิศทาง (Directed Change) หรือการเปลี่ยนแปลงที่ได้วางแผนไว้แน่นอนล่วงหน้า (Planned Change)”<sup>๒๐</sup>

<sup>๒๐</sup> สัญญา สัญญาวิวัฒน์, การพัฒนาชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๖), หน้า ๕.

ยูวัฒน์ วุฒิเมธี ให้ความหมายของคำว่า “พัฒนา หมายถึง การกระทำให้เกิดขึ้น คือ เปลี่ยนจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่า”<sup>๒๑</sup>

อมร รักษาสัตย์ และ ชัดติยา วรรณสุต ได้ให้ความหมายของคำว่า “พัฒนา ว่าหมายถึง การเปลี่ยนแปลงในตัวระบบที่ทำการ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงในตัวระบบที่ทำการ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงด้านคุณภาพ (Qualitative Changes) ส่วนการแปลงรูป (Transformation) เป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมของตัวกระทำ (Environmental Changes) ซึ่งนอกเหนือจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านคุณภาพและปริมาณ เช่น การคมนาคมของประเทศไทยเมื่อเริ่มแรกได้มีการใช้รถเทียมม้า แล้วปรับปรุงให้ดีขึ้นโดยใช้เครื่องจักรไอน้ำมาทำรถไฟ และค่อย ๆ ปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น ๆ เรื่อย ๆ การเปลี่ยนแปลงจากรถม้ามาเป็นรถไฟหรือเป็นรถยนต์ หรือเครื่องบิน จนเป็นจรวดก็ตี นับได้ว่าเป็นการพัฒนา”<sup>๒๒</sup>

ทิตยา สุวรรณชญ ได้อธิบายการพัฒนา ไว้ว่า “การพัฒนา คือการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการและได้กำหนดทิศทางและมุ่งที่จะควบคุมอัตราการเปลี่ยนแปลงด้วยสถานะการพัฒนามีสภาวะสมาชิกของสังคมได้ใช้ความรู้ความสามารถของตน ได้เต็มที่โดยไม่มีสถานะครอบงำ เช่น ความบีบคั้นทางการเมือง ความบีบคั้นทางเศรษฐกิจ หรือความไม่สมบูรณ์ในอนามัย ทุกคนสามารถที่จะนำเอาศักยภาพของตนออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์อย่างเต็มที่ เช่น การเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรของไทยไม่สามารถจะใช้รถแทรกเตอร์แบบอเมริกาได้ ม.ร.ว. เทพฤทธิ เทวกุล ได้ประดิษฐ์ “ควายเหล็ก” ขึ้นมาใช้ไถนาในสภาพแวดล้อมของสังคมไทย”<sup>๒๓</sup>

วิทยากร เชียงกุล กล่าวไว้ว่า “การพัฒนาที่แท้จริงควรหมายถึงการทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมีความสุข ความสะดวกสบาย ความอยู่ดีกินดี ความเจริญทางศิลปวัฒนธรรมและจิตใจและความสงบสันติ ซึ่งนอกจากจะขึ้นอยู่กับ การได้รับปัจจัยทางวัตถุเพื่อสนองความต้องการของร่างกายแล้ว ประชาชนยังต้องการพัฒนาทางด้านการศึกษาสิ่งแวดล้อมที่ดี การพักผ่อนหย่อนใจ และการพัฒนาทางวัฒนธรรมและจิตใจด้านต่าง ๆ ด้วย ความต้องการทั้งหมดนี้บางครั้งเราเรียกกันว่าเป็นการพัฒนา

<sup>๒๑</sup>ยูวัฒน์ วุฒิเมธี, หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท, (กรุงเทพมหานคร : ส.ส.น. ไทยอนุเคราะห์ไทย, ๒๕๒๖), หน้า ๑.

<sup>๒๒</sup>อมร รักษาสัตย์ และชัดติยา วรรณสุต, ทฤษฎีและแนวความคิดในการพัฒนาประเทศ, (กรุงเทพมหานคร : ชุมชนสหกรณ์การขายและการซื้อแห่งประเทศไทย, ๒๕๑๕), หน้า ๒-๘.

<sup>๒๓</sup>ทิตยา สุวรรณชญ, วิทยาศาสตร์สังคม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๑๗), หน้า ๑๘๗-๑๘๘.

“คุณภาพ” เพื่อให้ให้เห็นว่าการพัฒนาไม่ได้ขึ้นอยู่กับปริมาณสินค้าหรือการเพิ่มรายได้เท่านั้น หากอยู่ที่การเพิ่มความพอใจความสุขของประชาชนมากกว่า”<sup>๒๔</sup>

พัทธา สายหู เห็นว่า การพัฒนา แปลว่า “การทำให้เจริญ... การทำให้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่พึงปรารถนา”<sup>๒๕</sup>

ที. อาร์. แบทเทิน (T. R. Batten) ผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาชุมชนของอังกฤษ ได้ให้ความหมายของคำว่า “พัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงได้ดีขึ้น”<sup>๒๖</sup>

๑) การพัฒนาในฐานะที่เป็นกระบวนการ ในความหมายนี้หมายถึงกระบวนการวิวัฒนาการของความเจริญเติบโตและการเปลี่ยนแปลงของสังคมมนุษย์รวมทั้งขององค์กรทางวัฒนธรรมด้วย การพัฒนาในฐานะนี้เกี่ยวกับทฤษฎีวิวัฒนาการทั้งแนวเก่า แนวใหม่ ความแตกต่างทางสังคม การผสมผสาน และการปรับตัวด้วยการทำให้ดีขึ้น ตลอดจนขั้นตอนของวิวัฒนาการทางสังคม

๒) การพัฒนาในฐานะที่เป็นการปฏิสัมพันธ์ ในฐานะนี้ เป็นการมองการพัฒนาว่าเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงและความเจริญเติบโตของสังคมด้วยการติดต่อสัมพันธ์กับสังคมต่าง ๆ อุจเจอร์ท์ ได้อธิบายถึงการพัฒนาของสังคมที่ค่อยพัฒนาด้วยการติดต่อสัมพันธ์ทางการค้า ระบบพาณิชย์ ระบบอาณานิคม อาณานิคมยุคใหม่ การแปลงสภาพโครงสร้างของสังคมดั้งเดิมด้วยการเป็นสมัยใหม่ภาพได้ลัทธิอาณานิคม การแพร่กระจายทัศนคติ ค่านิยม สถาบันต่าง ๆ ภายใต้ลัทธิอาณานิคม และการขาดตอนของกระบวนการวิวัฒนาการ

๓) การพัฒนาในฐานะที่เป็นการปฏิบัติการ การพัฒนาในฐานะนี้ถือว่า การพัฒนาจะต้องมีการวางแผนอย่างรอบคอบและตรวจสอบกระบวนการแห่งความเจริญเติบโตและการเปลี่ยนแปลง โดยมีเป้าหมายให้เลือกสำหรับการพัฒนาหลาย ๆ เป้าหมาย รวมทั้งรูปแบบของการพัฒนา เป็นต้น<sup>๒๗</sup>

จากความหมาย การพัฒนา ที่ยกมาข้างต้นนี้ ทำให้สรุปได้ว่า การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่มีการกระทำให้เกิดขึ้นหรือมีการวางแผนกำหนดทิศทางไว้ล่วงหน้า โดยการเปลี่ยนแปลงนี้ต้องเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น ถ้าเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ไม่ดี ก็ไม่เรียกว่าการพัฒนา ขณะเดียวกัน การพัฒนามิได้

<sup>๒๔</sup>วิทยากร เชียงกูล, การพัฒนาเศรษฐกิจสังคมไทย : บทวิเคราะห์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ฉบับแรก, ๒๕๒๗), หน้า ๑๗-๑๘.

<sup>๒๕</sup>เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๘๖.

<sup>๒๖</sup>T.R. Batten, *Community and Their Development*, อ้างใน ทิตยา สุวรรณชฎ, วิทยาศาสตร์สังคม, อ้างแล้ว, หน้า ๑๕๕.

<sup>๒๗</sup>พิชญ์ สมพอง, สังคมวิทยาว่าด้วยการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : กิ่งจันทร์การพิมพ์, ๒๕๒๕), หน้า ๑๘.

หมายถึงการเพิ่มขึ้นปริมาณสินค้าหรือรายได้ของประชาชนเท่านั้น แต่หมายความรวมไปถึงการเพิ่มความพึงพอใจและเพิ่มความสุขของประชาชนด้วย การพัฒนา อาจจัดแบ่งออกเป็นสามด้านใหญ่ ๆ ได้แก่

๑) การพัฒนาทางเศรษฐกิจ หมายถึง การพัฒนาด้านการผลิต การจำหน่ายจ่ายแจก การแลกเปลี่ยน การลงทุนเพื่อทำให้ประชาชนไม่ยากจน เป็นต้น

๒) การพัฒนาทางสังคม หมายถึง การพัฒนาด้านจิตใจ แบบแผน พฤติกรรม รวมตลอดทั้งความสัมพันธ์ของคนในสังคมเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ในสังคม เป็นต้น

๓) การพัฒนาทางการเมือง หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง สร้างกระบวนการปกครองให้เป็นประชาธิปไตย และประชาชนในประเทศมีสิทธิเสรีภาพตามกฎหมาย เป็นต้น พร้อมทั้งนั้น ยังได้จัดกลุ่มการให้ความหมายคำว่า การพัฒนา ออกเป็นห้ากลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่หนึ่ง มีความเห็นว่า การพัฒนา หมายถึง ความเจริญเติบโต (Growth) อันเป็นการเพิ่มของผลผลิต (Output) ซึ่งกระทำโดยระบบสังคม (Social System) ร่วมกับสิ่งแวดล้อม (Environment) เช่น การผลิตข้าวเพิ่มขึ้น การสร้างถนน สะพาน เขื่อน หรือบ้านเรือน ให้ประชาชนได้มีโอกาสใช้สิ่งเหล่านี้มากขึ้น

กลุ่มที่สอง มีความเห็นว่า การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงระบบการกระทำ (Development is Change in the with Performs) เช่น มีการเปลี่ยนแปลงระบบสังคม ระบบการเมือง และระบบบริหาร เป็นต้น

กลุ่มที่สาม มีความเห็นว่า การพัฒนา หมายถึง การเน้นที่วัตถุประสงค์เป็นหลังถ้าเป็นการบริหารจัดการก็ต้องบริหารจัดการด้วยวัตถุประสงค์ (Management by objectives) คือ การปฏิบัติงานมุ่งไปที่วัตถุประสงค์นั่นเอง การพัฒนาตามความเห็นของกลุ่มนี้จึงขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ว่า ผู้กำหนดวัตถุประสงค์จะไ้ระบุไว้อย่างไร มีอะไรบ้างที่ต้องการ ปัญหาต่อมาก็คือ วัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้นนั้นมีเหตุผลหรือได้รับความเห็นชอบและการสนับสนุนจากบุคคลที่เกี่ยวข้องมากน้อยเพียงใด ซึ่งถ้าวัตถุประสงค์ของประเทศประชาชนในประเทศก็น่าจะเป็นผู้มีส่วนรับรู้สนับสนุนหรือได้รับประโยชน์จากการพัฒนานั้นด้วย อย่างไรก็ตามวัตถุประสงค์ของประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายจะมีการกำหนดไว้กว้าง ๆ เช่น เป็นการสร้างความเจริญก้าวหน้าในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เป็นต้น

กลุ่มที่สี่ มีความเห็นว่า การพัฒนา หมายถึงการเปลี่ยนแปลงโดยการวางแผนเพื่อนำไปใช้ในการดำเนินงาน ตามความเห็นของกลุ่มนี้เน้นว่าการพัฒนาอยู่ที่การมีแผน และการนำแผนไปดำเนินการเพื่อกำหนดหรือก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์นั้น ๆ

กลุ่มที่ห้า มีความเห็นว่า การพัฒนา หมายความว่าความทั้งในแง่ปริมาณและคุณภาพ โดยคุณลักษณะทั้งสองแง่นี้ไม่อาจแบ่งแยกออกจากกันได้อย่างเด็ดขาด คือ ทั้งปริมาณและคุณภาพต้องควบคู่กัน ไปเสมอในแง่ของปริมาณ ผลของการพัฒนาสามารถมองเห็นได้เป็นวัตถุ จับต้องและวัดผล

ได้ง่าย เช่น เงินเดือนเพิ่มขึ้น รายได้เพิ่มขึ้น มีถนนหนทาง โรงเรียน มหาวิทยาลัย หรือโรงพยาบาล ส่วนในแง่คุณภาพจับต้องไม่ได้วัดผลได้ยาก เช่น การพัฒนาให้ประชาชนมีความซื่อสัตย์สุจริต รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม มีความอดทน ขยันหมั่นเพียร รักระเบียบวินัยและความสะอาด เป็นต้น และเป็นความจริงเสมอว่า การพัฒนาส่วนใหญ่จะเน้นในแง่ของปริมาณทั้งสิ้น เพราะสามารถที่จะวัดได้ ยิ่งสังคมเจริญมากขึ้นเท่าไร การพัฒนาจำต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านที่รู้เฉพาะเรื่องของสาขาที่ตนชำนาญ โดยขาดความสนใจในความเป็นมนุษย์ในวงกว้างออกไป การวัดผลการพัฒนาจึงเน้นไปที่ความสำเร็จในด้านสาขาวิชาชีพของตนเป็นส่วนใหญ่ เช่น นักเศรษฐศาสตร์จะวัดผลสำเร็จของตนด้วยการเพิ่มผลผลิต รายได้ประชาชาติ เพิ่มการส่งสินค้าออก เพิ่มการอุตสาหกรรม และเพิ่มการลงทุน เป็นต้น โดยคำนึงถึงมนุษยชนน้อยมาก<sup>๒๔</sup>

### ๒.๒.๒ แนวคิดพื้นฐานของการพัฒนา

ประเทศไทยได้เผชิญกับวัฏจักรแห่งความชั่วร้าย (Vicious Cycle) อันได้แก่ ความยากจนความเจ็บป่วย และความไม่รู้ วนเวียนสืบทอดกันมาช้านาน ประกอบกับการติดต่อกับต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศทางตะวันตกเพิ่มมากขึ้นซึ่งในบางครั้งทำให้เกิดการเปรียบเทียบและเห็นข้อแตกต่างระหว่างสังคมไทยกับสังคมตะวันตก เช่น สังคมไทยด้อยพัฒนาหรือกำลังพัฒนา และถ้าหลัง ส่วนสังคมตะวันตกพัฒนาแล้ว และทันสมัย เป็นต้น ในขณะที่เดียวกัน ประเทศไทยได้รับทฤษฎีหรือแนวคิดการพัฒนามาจากประเทศทางตะวันตกผ่านทางนักวิชาการ ดำรงหนังสือ ตลอดจนการติดต่อสื่อสาร เช่น โทรทัศน์และวิทยุด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ซึ่งประเทศไทยได้รับเข้ามาเมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๕๐๐ โดยมีความเชื่อกันว่า แนวคิดนี้เหมาะสมที่จะนำไปพัฒนาชุมชนทั้งในเมืองและในชนบท ทุกวันนี้ ก็ยังมีหน่วยงานของรัฐ เช่น กรมการพัฒนาชุมชนได้นำแนวคิดนี้ไปประยุกต์ใช้ ยังมีแนวคิดการพัฒนาที่ไทยรับมาจากต่างประเทศอีก เช่น การบริหาร การพัฒนา และการพัฒนาที่ยั่งยืน อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่ายินดีว่าทุกวันนี้ประเทศไทยมีแนวคิดการพัฒนาของตนเอง ที่สำคัญคือ การพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ดังจะได้ศึกษารวมไว้ด้วย

เนื่องจากหัวข้อนี้เกี่ยวข้องกับการให้ความหมายในทางสังคมศาสตร์ จึงควรทำความเข้าใจเรื่องการให้ความหมายของคำหรือถ้อยคำในทางสังคมศาสตร์ก่อน กล่าวคือ ในทางสังคมศาสตร์เป็นธรรมดาที่การให้ความหมายของคำใดคำหนึ่ง ย่อมหลากหลายและแตกต่างกันเป็นส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะผู้ให้ความหมายมีประสบการณ์หรือมีพื้นฐานการศึกษาในสาขาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม การให้ความหมายการพัฒนาซึ่งถือว่าเป็น “ศาสตร์” หรือวิชาความรู้ทางสังคมศาสตร์ ย่อมมีลักษณะเช่นว่านี้เหมือนกัน “ศาสตร์” มาจากคำว่า “Science” ซึ่งมีไว้หมายความว่า “วิทยาศาสตร์” เท่านั้น แต่ยังมีหมายถึง วิชาความรู้ หรือความรู้ที่เป็นระบบที่มีรากฐานมาจากการสังเกต ศึกษา ค้นคว้า และทดลอง ตรงกันข้ามกับสัญชาตญาณ หรือการรู้

<sup>๒๔</sup> ส. ศิวรักษ์, ศาสนากับการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทประชาชนจำกัด, ๒๕๑๕), หน้า ๘.

โดยความรู้สัญนึกคิด หรือการรู้โดยความรู้ที่เกิดขึ้นเองในใจ (Intuition) คำว่า ศาสตร์ นั้น แบ่งเป็น ๒ แขนงใหญ่ ๆ (Branch) คือ สังคมศาสตร์ (Social Science) และศาสตร์ธรรมชาติ (Natural Science)

ในทางสังคมศาสตร์ ซึ่งหมายถึง ความรู้ที่เป็นระบบที่เกี่ยวกับสังคม ครอบคลุมศาสตร์ (Science) ด้านศาสนา การศึกษา นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์ เป็นต้น ศาสตร์เหล่านี้ไม่เป็นสูตรสำเร็จที่ใช้ได้ทุกหนทุกแห่งและไม่อาจเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายได้ง่าย ส่วนหนึ่งสืบเนื่องมาจากการเป็นวิชาความรู้ที่มีลักษณะไม่ตายตัว ผนวกกับการเกี่ยวข้องกับความรู้สัญนึกคิดการคาดการณ์ คาดคะเน หรือการคาดว่าจะเป็น อีกทั้งอคติของผู้ให้ความหมายความสามารถเข้าไปสอดแทรกอยู่ในความหมายที่ให้ไว้ได้ง่ายยิ่งไปกว่านั้น ยังไม่อาจสัมผัสพิสูจน์และตรวจสอบได้ง่ายอีกด้วยทฤษฎีทางสังคมศาสตร์เป็นจำนวนมาก มีลักษณะที่เรียกว่า ทฤษฎีปทัสถาน (Normative theories) ดังเช่น ทฤษฎีเทวสิทธิ์ ทฤษฎีพฤติกรรมศาสตร์ ตลอดจนทฤษฎีหรือแนวคิดประชาธิปไตย หรือแนวคิดการแบ่งแยกการใช้อำนาจ รวมตลอดทั้งทฤษฎีการพัฒนา เป็นต้น

ลักษณะของศาสตร์ทางสังคมศาสตร์แขนง (Branch) นี้ ก่อนข้างจะตรงกันข้ามกับศาสตร์อีกแขนงหนึ่ง คือ ศาสตร์ธรรมชาติ (Natural science) ซึ่งหมายถึง ความรู้ที่เป็นระบบเกี่ยวกับธรรมชาติและโลกทางวัตถุที่ชัดเจนและจับต้องได้ (the systematized knowledge of nature and the physical world) เช่น เคมี ฟิสิกส์ คณิตศาสตร์ พฤกษศาสตร์ และธรณีวิทยา ที่มีลักษณะแน่นอน ตายตัว สัมผัสได้ เป็นระบบทดสอบและพิสูจน์ได้ง่ายกว่าศาสตร์แขนงแรก รวมทั้งอคติของผู้เกี่ยวข้องเข้าไปสอดแทรกได้ยาก ศาสตร์ธรรมชาตินี้สอดคล้องกับแนวคิดหรือทฤษฎีที่แน่นอนชัดเจน (Positive Theories) ดังเช่น ทฤษฎีเส้นตรงทางเรขาคณิต และทฤษฎีทางคณิตศาสตร์ เป็นต้น<sup>๒๕</sup>

กล่าวโดยย่อ การให้ความหมายของคำในทางสังคมศาสตร์นั้น ไม่อาจให้ความหมายได้อย่างแน่นอน ตายตัว จนเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายได้ง่าย ส่วนหนึ่งสืบเนื่องจากธรรมชาติของลักษณะวิชาซึ่งแตกต่างจากศาสตร์ธรรมชาติดังกล่าว รวมทั้งขึ้นอยู่กับความรู้ ความคิด และประสบการณ์ของผู้ให้ความหมายแต่ละคน ดังนั้น จึงควรหลีกเลี่ยงหรือไม่ควรมาเสียเวลาถกเถียงกันในเรื่องการให้ความหมายของคำแต่ละคำว่าความหมายของใครถูกหรือผิด

### ๒.๓ บทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน

ในครั้งพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงเป็นบุคคลที่ทรงความรู้ในทุกเรื่องมากที่สุด ไม่มีผู้ใดเสมอเหมือน ทรงความรู้ทั้งในเรื่องมนุษย์ เรื่องสังคม และเรื่องสิ่งแวดล้อม อย่างละเอียดในแต่ละเรื่องและความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ของเรื่องทั้งสาม ดังที่ทรงได้รับการสรรเสริญว่าเป็นสัพพัญญู หรือผู้สรรพรู้หรือทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ การที่ทรงรอบรู้ในทุกสิ่งทุกอย่างจึงทรงเป็นครูของมนุษย์และเทวดา ทรงสามารถ

<sup>๒๕</sup> พิชญ์ สมพอง, สังคมวิทยาว่าด้วยการพัฒนา, อ่างแก้ว, หน้า ๒๕.

แนะนำสั่งสอนทุกคนทุกเรื่องตั้งแต่ชาวนา พ่อค้า คฤหบดี ขุนนาง ไปจนถึงพระราชากรที่ทรงรอบรู้ และสามารถเป็นครูของคนทั้งหลายมีความสำคัญยิ่งนัก แม้เทวดา พระอินทร์ พระพรหม ยังมาแสดงความเคารพต่อพระองค์ แสดงว่ามนุษย์ที่ทรงความรู้สั่งสอนคนได้มีความสำคัญยิ่งกว่าเทพ พระพุทธศาสนาจึงเป็นศาสนาที่ยกย่องศักดิ์ศรีของมนุษย์ที่เรียนรู้จนทรงความรู้<sup>๑๑</sup> ในปัจจุบันพุทธศาสนาได้ประดิษฐานมั่นคงในประเทศไทย และมีบทบาทต่อสังคม เศรษฐกิจและการเมืองมาโดยตลอด ในขณะเดียวกันก็ได้รับผลกระทบจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปด้วย แต่พุทธศาสนายังเป็นสถาบันทางสังคมที่เอื้ออำนวยให้สังคมดำรงอยู่อย่างเป็นปึกแผ่นมั่นคงมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน และสังคมก็ได้อุปถัมภ์ศาสนาให้เจริญและเป็นที่ยอมรับนับถืออย่างกว้างขวาง<sup>๑๒</sup>

### ๒.๓.๑ ความหมายของพระอุปัชฌาย์

**อุปัชฌาย์ (/อุ-ปัด-ชา/ หรือ /อุบ-ปัด-ชา/)** ความหมายโดยพยัญชนะว่าผู้เข้าไปเฝ้า กล่าวคือ ผู้คอยดูแลเอาใจใส่ คอยแนะนำพร้าเตือนสติวิหาริก (ลูกศิษย์) ของตน ซึ่งก็คือ พระเถระผู้ทำหน้าที่เป็นประธานในการบวชกุลบุตรในพระพุทธศาสนา เรียกทั่วไปว่า พระอุปัชฌาย์ ในภาษาอังกฤษมีความหมายเดียวกันเรียกว่า “Buddhist Preceptor”

พระอุปัชฌาย์ หมายถึง พระภิกษุผู้ได้รับแต่งตั้งให้มีหน้าที่เป็นประธาน และรับผิดชอบในการให้บรรพชาอุปสมบทตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายตราสามคม<sup>๑๓</sup>

พระอุปัชฌาย์มีหน้าที่เป็นผู้รับผิดชอบและรับรองผู้บวชในพิธีบรรพชาอุปสมบท และเป็นผู้รับปกครองดูแล แนะนำ ตักเตือนและติดตามความเป็นอยู่ของผู้ที่ตนบวชให้ เหมือนบิดาปกครองดูแลบุตร ตามกฎหมายตราสามคมนั้น ได้กำหนดให้เขตปกครองคณะสงฆ์ตำบลหนึ่ง ให้มีพระอุปัชฌาย์เพียงหนึ่งรูป เว้นแต่ มีกรณีพิเศษ

<sup>๑๑</sup>ประเวศ วะสี, พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๐), หน้า ๑-๒.

<sup>๑๒</sup>จันทน์ ทองประเสริฐ, ไทยศึกษา หน่วยที่ ๘-๑๕, (นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, ๒๕๓๗), หน้า ๒๘.

<sup>๑๓</sup>พระธรรมวโรดม (บุญมา คุณสมปยุโน), คู่มือพระอุปัชฌาย์, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กาญจนบุรี : สำนักพิมพ์ธรรมเมธี : สหทัยพัฒนาการพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๒.

### ๒.๓.๒ การแต่งตั้งพระอู่ขมาชัย

ปัจจุบันอู่ขมาชัยในประเทศไทยจะต้องได้รับการแต่งตั้งอย่างถูกต้องตามกฎหมายว่าด้วยการคณะสงฆ์ เป็นเองไม่ได้ กล่าวคือ ต้องเป็นพระอู่ขมาชัย ตามกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๗ (พ.ศ. ๒๕๓๖) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระอู่ขมาชัย<sup>๓๓</sup>

### ๒.๓.๓ ประเภทพระอู่ขมาชัย

ปัจจุบันพระอู่ขมาชัยมี ๓ ประเภท อันได้แก่

- ๑) พระอู่ขมาชัยสามัญ ซึ่งหมายถึง พระอู่ขมาชัยที่ได้รับแต่งตั้งจากเจ้าคณะใหญ่
- ๒) พระอู่ขมาชัยวิสามัญ ซึ่งหมายถึง พระอู่ขมาชัยที่ได้รับแต่งตั้งจากสมเด็จพระสังฆราช
- ๓) พระภิกษุผู้ได้รับตราตั้งพระอู่ขมาชัยอยู่ก่อนใช้กฎหมายมหาเถรสมาคมให้คงเป็นพระอู่ขมาชัยตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายมหาเถรสมาคมนี้<sup>๓๔</sup>

### ๒.๓.๔ คุณสมบัติพระอู่ขมาชัย

- ๑) มีตำแหน่งในทางการปกครองชั้นเจ้าอาวาสขึ้นไป เว้นแต่พระอารามหลวง
- ๒) มีพรรษาพื้น ๑๐
- ๓) ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพไร้ความสามารถ หรือมีจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบ หรืออาพาธเป็นโรคติดต่อ เช่น โรคเรื้อน หรือวัณโรคในระยะอันตราย
- ๔) มีประวัติความประพฤติดี
- ๕) เป็นที่นับถือของประชาชน ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์
- ๖) เป็นเปรียญหรือนักธรรมเอก เว้นแต่ในบางท้องถิ่นซึ่งเจ้าคณะพิจารณาเห็นสมควรผ่อนผัน
- ๗) มีความสามารถฝึกสอนผู้อยู่ในปกครองให้เป็นพระภิกษุสามเณรที่ดี ตามพระธรรมวินัย และสามารถบำเพ็ญกรณียกิจอันอยู่ในหน้าที่ของพระอู่ขมาชัยได้
- ๘) มีความรู้ความสามารถ ทำอุปสมบทกรรมให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัย และระเบียบแบบแผนของคณะสงฆ์<sup>๓๕</sup>

<sup>๓๓</sup> มหาเถรสมาคม, “กฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๗ (พ.ศ. ๒๕๓๖) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระอู่ขมาชัย”, (กรุงเทพมหานคร : มหาเถรสมาคม, ๒๕๓๖), (อัดสำเนา).

<sup>๓๔</sup> มหาเถรสมาคม, “พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕”, (กรุงเทพมหานคร : มหาเถรสมาคม, ๒๕๓๕), (อัดสำเนา).

<sup>๓๕</sup> มหาเถรสมาคม, “กฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๗ (พ.ศ. ๒๕๓๖) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระอู่ขมาชัย”, อ้างแล้ว, (อัดสำเนา).



### ๒.๓.๕ เขตความรับผิดชอบในการบรรพชาอุปสมบท

พระอุปัชฌาย์จะให้บรรพชาอุปสมบทแก่กุลบุตรได้ภายในเขตที่ระบุไว้ในตราตั้ง หรือเขตอำนาจที่ตนปกครองอยู่ในปัจจุบัน คือ ถ้าเป็น

- ๑) เจ้าอาวาส ภายในวัดของตน
- ๒) เจ้าคณะตำบล ภายในเขตตำบลของตน
- ๓) เจ้าคณะอำเภอ ภายในเขตอำเภอของตน
- ๔) เจ้าคณะจังหวัด ภายในเขตจังหวัดของตน
- ๕) เจ้าคณะภาค ภายในเขตภาคของตน
- ๖) เจ้าคณะใหญ่ ภายในเขตหนของตน

พระอุปัชฌาย์ที่ดำรงตำแหน่งประธานและกรรมการมหาเถรสมาคม ไม่จำกัดเขต<sup>๓๖</sup>

### ๒.๓.๖ จริยาพระอุปัชฌาย์

๑) พระอุปัชฌาย์ ต้องเอื้อเฟื้อ สัจวร ประพฤติ ตามพระธรรมวินัย และกฎหมายอย่างเคร่งครัด เพื่อเป็นแบบอย่างอันดีของสังฆวิหาริก

๒) พระอุปัชฌาย์ ต้องปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายมหาเถรสมาคมนี้

๓) พระอุปัชฌาย์ ต้องปฏิบัติหน้าที่ตามคำสั่งหรือคำแนะนำชี้แจงของพระสังฆาธิการผู้บังคับบัญชา ซึ่งสั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัยและกฎหมายมหาเถรสมาคมนี้

๔) พระอุปัชฌาย์ ต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความระมัดระวัง มิให้บรรพชาอุปสมบทกรรมวิบัติบกพร่องไม่ว่าด้วยเหตุใด ๆ<sup>๓๗</sup>

### ๒.๓.๗ หน้าที่ตามพระธรรมวินัย

พระภิกษุสงฆ์ ซึ่งเป็นบรรพชิตในพระพุทธศาสนา มีหน้าที่ศึกษา ปฏิบัติธรรม เผยแผ่คำสอน และสืบต่อพระพุทธศาสนาโดยตรง มีคุณธรรมและหลักความประพฤติที่ต้องปฏิบัติมากมาย แต่กล่าวตามหน้าที่ทางศาสนาแล้ว มี ๖ อย่าง ได้แก่

- ๑) ห้ามปรามสอนให้เว้นจากความชั่ว
- ๒) แนะนำสั่งสอนให้ตั้งอยู่ในความดี
- ๓) อนุเคราะห์ด้วยความปรารถนาดี
- ๔) ให้ได้ฟัง ได้รู้สิ่งที่ยังไม่เคยรู้ ไม่เคยฟัง

<sup>๓๖</sup> เรื่องเดียวกัน.

<sup>๓๗</sup> เรื่องเดียวกัน.

๕) ซึ่งแจงอธิบาย ทำสิ่งที่เคยฟังแล้วให้เข้าใจแจ่มแจ้ง

๖) บอกทางสวรรค์ สอนวิธีดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จ สุข ความเจริญในชีวิต<sup>๑๔</sup>

### ๒.๓.๘ บทบาทในการพัฒนาชุมชน

เนื่องจากบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนยังไม่มีผู้สนใจในการศึกษา เอกสารส่วนใหญ่ที่นำมาอ้างอิงในงานวิจัยฉบับนี้จึงเป็นบทบาทของพระสงฆ์ และหากจะมองจากบทบาทหลักของพระสงฆ์ โดยที่เริ่มจากบทบาทภายในของคณะสงฆ์เอง แล้วส่งผลต่อสังคม ต่อชุมชนในวงกว้างมากยิ่งขึ้น อันได้แก่ ๑) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ๒) ด้านการเผยแผ่ธรรม และ ๓) ด้านงานสาธารณสงเคราะห์

#### บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์

ในบทบาทด้านการศึกษานี้ หากจะมองบทบาทของพระสงฆ์ โดยมองจากพื้นฐานอันเป็นแก่นแท้ของคำสอนแล้ว ผู้เข้าสู่บรรพชาแห่งสมณเพศ นั่นคือเข้าสู่สังฆมณฑล หมายถึงเข้าสู่วิถีแห่งการศึกษาและแท้จริงแล้ววิถีชีวิตของชาวพุทธ ก็คือวิถีชีวิตของผู้ต้องศึกษาทั้งสิ้น เพราะตราบใดที่ยังไม่บรรลุมรรคผลสำเร็จเป็นพระอรหันต์ นั่นหมายถึงยังต้องเป็นผู้ที่ต้องศึกษา ที่เรียกว่ายังเป็นพระเสขะบุคคล คือยังต้องศึกษาอยู่และสิ่งที่พระสงฆ์ ซึ่งรวมไปถึงชาวพุทธทั้งหมดด้วย ที่จะต้องศึกษา คือ ยึดเป็นหลักสูตรที่ต้องศึกษาก็เรียกว่า ไตรสิกขา ได้แก่

#### ๑) สติศึกษา

ในด้านของสติศึกษา คือ ต้องศึกษาในเรื่องสติ อันได้แก่เจตนาที่จะงดเว้นไม่ละเมิดข้อห้ามด้านกาย ด้านวาจา ให้รักษาความเป็นปกติของความเป็นมนุษย์ผู้ซึ่งมีใจสูง หรืออาจกล่าวได้ว่าในด้านนี้เป็นการพัฒนาในเรื่องของพฤติกรรม โดยมีส่วนสำคัญที่ควรเน้น คือ

(๑) พฤติกรรมที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพหรือโลกแห่งวัตถุ หรืออาจกล่าวว่าเป็นการรู้จักใช้อินทรีย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ในการรับรู้โดยไม่เกิดผลเสียหรือเกิดโทษ แต่ให้เกิดผลดี ส่งเสริมคุณภาพชีวิต และการฝึกอินทรีย์ให้มีประสิทธิภาพในการใช้งาน ให้ตาหูเป็นให้หูฟังเป็น ฯ อยู่ในหลักของอินทรีย์สังวร นั่นเอง

การเสพ การบริโภคปัจจัย ๔ การใช้ประโยชน์จากวัตถุ จากอุปกรณ์ต่าง ๆ รวมทั้งเทคโนโลยีด้วย ปัญญาที่รู้เข้าใจมุ่งคุณค่าที่แท้จริง ให้ได้คุณภาพชีวิต ไม่หลงไปกับคุณค่าเทียม ตามค่านิยมที่ผิด ๆ อันเป็นค่านิยมที่ฟุ้งเฟ้อ ใก้แก่ ที่ทำให้บริโภคมาก แต่เสียคุณภาพชีวิต เรียกว่า กินเป็นบริโภคเป็น ใช้เป็น เริ่มด้วยการกินพอดี อันเป็นการปฏิบัติตามหลักของโภชนมัตตัตถุญตา

<sup>๑๔</sup> ประเวศ วะสี, พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม, อ้างแล้ว, หน้า ๕๖.

(๒) พฤติกรรมที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคมและโลกแห่งชีวิต เช่น การอยู่ร่วมกันในทางสังคม โดยไม่เบียดเบียน ก่อความทุกข์ความเดือดร้อน หรือก่อเวรภัย แต่รู้จักมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนมนุษย์อย่างช่วยเหลือเกื้อกูล ดำรงตนอยู่ในกรอบของศีล ดำเนินชีวิตตามหลักของศีล

ให้ความร่วมมือกับการรักษาการศึกษาของสังคม กฎเกณฑ์หรือกฎหมาย ระเบียบแบบแผน หรือวินัยแม่บทของชุมชนหรือสังคมของตน และวัฒนธรรม รวมทั้งสิ่งที่เรียกว่าจรรยาบรรณต่าง ๆ และรู้จักแบ่งปัน การเผื่อแผ่แบ่งปันช่วยเหลือ ตามหลักของการให้ทาน เพื่อช่วยเหลือปลดเปลื้องความทุกข์ของเพื่อนมนุษย์ ให้ความสุข และส่งเสริมการสร้างสรรคสิ่งที่ดีงาม ตลอดจนการประพฤติเกื้อกูลแก่ชีวิตอื่น ๆ ทั้งสัตว์มนุษย์และพืชพันธุ์ เช่น การร่วมสร้างเขตอภัยทาน นิวาปสถาน การปลูกสวนป่า สร้างแหล่งต้นน้ำ

(๓) พฤติกรรมที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การเลี้ยงชีพอย่างมีศิลปวิทยาในวิชาชีพ ที่ฝึกไว้อย่างดี มีความชำนาญที่จะปฏิบัติให้ได้ผลดีและเป็นสัมมาอาชีพ ซึ่งเป็นลักษณะที่สำคัญ คือ ไม่เป็นไปเพื่อความเบียดเบียน ไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น หรือก่อผลเสียหายแก่สังคม หากแต่เป็นเครื่องแก้ปัญหาของชีวิตและแก้ปัญหาของสังคม มีชีวิตที่เป็นไปเพื่อสร้างสรรค์ ทำให้เกิดประโยชน์เกื้อกูล ที่เอื้อต่อการพัฒนาชีวิตของตน ไม่ทำให้ชีวิตตกต่ำ หรือทำลายคุณค่าของความเป็นมนุษย์ หรือเสื่อมจากคุณความดีในภาวะแห่งตน

## ๒) จิตศึกษา

ในด้านของจิตศึกษา คือ ศึกษาในเรื่องจิต เรียนรู้เรื่องจิต ให้เข้าใจธรรมชาติของจิต การทำงานของจิต รู้วิธีการพัฒนาจิต เพื่อให้สงบตั้งมั่น เป็นสมาธิพร้อมที่จะทำกิจหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ ในด้านการพัฒนาจิต หรือที่เรียกว่าสมาธิ แยกได้ดังนี้

(๑) ด้านคุณภาพจิต ได้แก่คุณธรรมความดีงามต่าง ๆ เช่น เมตตา กรุณา กตัญญู กตเวทิตการวะ หิริ โอตตปปะ ฯ ซึ่งหล่อเลี้ยงจิตใจให้เจริญงอกงาม และเป็นพื้นฐานของพฤติกรรมที่ดีงาม

(๒) ด้านสมรรถภาพจิต ได้แก่ความสามารถของจิตที่เข้มแข็งมั่นคงหรือความมีประสิทธิภาพของจิต เช่น มีฉันทะ ความใฝ่รู้ใฝ่ดีงาม ใฝ่กระทำความดี มีความเพียร ความขยัน ความอดทน มีความระลึกได้ รู้ตัวทั่วพร้อมเท่าทัน ตื่นตัวอยู่เสมอ สามารถควบคุมตัวเองได้ มีความตั้งมั่นแน่วแน่ ไส สงบ เป็นสมาธิ รวมไปถึงความไม่ประมาท ที่จะทำให้อำนาจมั่นคงในพฤติกรรมที่ดีงาม หรือตั้งมั่นในความดีงาม และพร้อมที่จะใช้ปัญญาในการใช้ชีวิตและประกอบกิจหน้าที่

(๓) ด้านสุขภาพจิต ได้แก่สภาพจิตที่ปราศจากความขุ่นมัวเศร้าหมอง ร่าร้อน หากแต่มีความสดชื่น เิบอิม ร่าเริง เบิกบาน ผ่อนคลาย ผ่องใส เป็นสุข ซึ่งจะส่งผลต่อสุขภาพกาย และทำให้พฤติกรรมที่ดีงามมีความมั่นคง สอดคล้องกลมกลืน หรืออยู่ในภาวะที่สมดุล

### ๓) ปรัชญาศึกษา

ในด้านปรัชญาศึกษา คือ ศึกษาในเรื่องปรัชญา พัฒนาด้านปรัชญา ในการพัฒนาด้านปรัชญา นี้ จะมีการพัฒนาอยู่หลายระดับ เช่น

- (๑) ความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่ได้ยินได้ฟังมา หรือที่เล่าเรียนมา และรับการถ่ายทอด ศิลปวิทยาการ ตลอดจนข้อมูลข่าวสารต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ
- (๒) การรับรู้ประสบการณ์และเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ อย่างถูกต้องตามเป็นจริง ไม่บิดเบือน หรือออกคิดด้วยความรัก ความซึ้ง และเพราะความกลัว
- (๓) การคิดพินิจพิจารณาวิจักษ์อย่างมีวิจารณ์ญาณ ด้วยการใช้นำปรัชญาที่บริสุทธิ์อิสระ ไม่ถูกกิเลส เช่น ความอยากได้ผลประโยชน์ และความเกลียดชังเข้าครอบงำ
- (๔) การรู้จักมอง รู้จักคิด มีหลักการคิด มีวิธีคิดที่จะเข้าถึงความจริง และได้คุณประโยชน์ มีโยนิโสมนสิการ อย่างที่เรียกว่ามองเป็น คิดเป็น เช่น รู้จักวิเคราะห์ แยกแยะ สืบสาวหาเหตุปัจจัยของ สิ่งเกิดขึ้น ดำรงตั้งอยู่และแปรเปลี่ยนสภาวะไป
- (๕) การรู้จักจัดการ ดำเนินการ ทำกิจให้สำเร็จ ฉลาดในวิธีการที่จะนำไปสู่จุดหมาย
- (๖) มีความสามารถในการแสวงหา เลือกรักคัดสรรประมวลความรู้ คิด ได้ชัดเจน และสามารถนำความรู้ที่มีอยู่มาเชื่อมโยงสร้างเป็นเครือข่ายความรู้และสร้างเป็นความรู้ความคิดใหม่เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาและสร้างสรรค์
- (๗) มีความรู้แจ้งเข้าถึงความจริงของโลกและชีวิต รู้เท่าทันกับธรรมดา หรือกับธรรมชาติทั้งหลาย ที่ทำให้วางใจถูกต้องต่อทุกสิ่งทุกอย่าง สามารถแก้ปัญหาชีวิต ขจัดความทุกข์ในจิตใจของตนเองได้ หลุดพ้นจากความยึดติดในสิ่งทั้งหลาย จิตไม่ถูกบีบคั้นครอบงำกระทบกระทั่งด้วยความผันผวนปรวนแปรของสิ่งต่าง ๆ หลุดพ้นเป็นอิสระ อยู่เหนือกระแสโลก

หากกล่าวโดยสรุปแล้ว ปรัชญาสองด้านที่สำคัญ คือ ปรัชญาเข้าถึงความจริงแห่งธรรมดาของธรรมชาติและปรัชญาที่สามารถใช้ความรู้ที่จัดตั้งวางระบบแบบแผนของการดำเนินชีวิตได้และสังคมของมนุษย์ได้ประโยชน์สูงสุดจากความจริงนั้น<sup>๑๕</sup> ตามที่ได้กล่าวมาแล้วเราจะเห็นได้ว่า หน้าที่โดยตรงของการศึกษานั้นเป็นตัวแก้ปัญหา ถ้าการศึกษาผิดพลาด กลายเป็นตัวก่อปัญหา เราก็ต้องมาแก้ไขปัญหาที่ตัวการศึกษา เพื่อให้ได้การศึกษาที่ถูกต้อง ให้เป็นการศึกษาที่แท้จริงที่จะเป็นตัวแก้ปัญหา<sup>๑๖</sup> ยิ่งตอนนี้ทางกระทรวงศึกษาธิการได้มอบหมายให้มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่งเป็น

<sup>๑๕</sup> พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), การศึกษาเพื่ออารยธรรมที่ยั่งยืน, กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๕, หน้า ๑๒๑.

<sup>๑๖</sup> พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), การศึกษาทางเลือก : สุวิวัฒน์หรือวิบัติในยุคโลกไร้พรมแดน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬารัฐบาลลาดพร้าว, ๒๕๔๒), หน้า ๔.

ผู้จัดทำหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนา เพื่อให้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ในหลักสูตรการศึกษาของชาติ และจัดเนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนาเข้าสอนบูรณาการใน ๘ กลุ่มสาระการเรียนรู้ (๘ กลุ่มวิชา) ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ จากประถมศึกษาปีที่ ๑ ถึง มัธยมศึกษาปีที่ ๖ เราเคยท้วงติงเขาพอเอาเข้าจริง ๆ เรามีความสามารถทำได้หรือไม่ งานนี้กำลังท้าทายมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง อยู่ในขณะนี้

บทบาทของพระสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันพระสงฆ์ได้ทำหน้าที่ให้ความอนุเคราะห์ในด้านการศึกษา ทั้งส่วนที่จัดการศึกษาเองโดยตรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่ทางรัฐบาลไม่สามารถจัดการศึกษาบริการได้ทั่วถึง อันได้แก่กลุ่มประชากรที่ด้อยโอกาสทางสังคม ด้อยโอกาสทางด้านเศรษฐกิจ เป็นเหตุให้ด้อยโอกาสทางการศึกษา ก็ได้อาศัยพระสงฆ์ให้การศึกษานะขณะที่ศึกษาก็ไม่ต้องใช้งบประมาณจากรัฐบาล แต่ใช้ทุนจากประชาชนโดยตรง ทั้งที่อยู่อาศัย อาหาร และในการใช้จ่าย แม้จะมีส่วนหนึ่งที่เรียนจบแล้วที่ทางฝ่ายคณะสงฆ์ยังไม่ได้ใช้งาน แล้วท่านเหล่านั้นลาสมณเพศออกไปก็ไปทำงานให้ทางรัฐบาล โดยที่รัฐไม่ต้องลงทุน หากมองอย่างนี้แล้วจะเห็นได้ว่าคณะสงฆ์ได้ช่วยเหลือสงเคราะห์รัฐบาลด้วย ไม่เพียงแต่ได้ช่วยอนุเคราะห์กับประชาชนกลุ่มที่ด้อยโอกาสเพียงฝ่ายเดียว แต่อย่างไรก็ตามบทบาทของพระสงฆ์ในการศึกษาสงเคราะห์นี้ อาจมองได้ทั้งที่เป็นระบบ คือ จัดตั้งโรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอน มีหลักสูตรที่แน่นอน และอีกที่จัดอย่างไม่เป็นระบบ อาจเป็นลักษณะการให้ทุนสนับสนุนการศึกษา การให้ทุนสร้างอาคารเรียน ให้ทุนซื้อสื่อการเรียนการสอน อุปกรณ์ทางการศึกษา ให้ทุนการศึกษากับครูเพื่อพัฒนาครูในสาขาวิชาที่ขาดแคลน ให้ทุนการศึกษาแก่เด็กผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ ฯลฯ

#### บทบาทด้านการเผยแผ่ธรรม

บทบาทของพระสงฆ์ในด้านการเผยแผ่ แท้จริงแล้วบทบาทด้านนี้ พระสงฆ์ทุกรูปได้รับมอบหมายจากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยตรง เพราะหน้าที่ของพุทธสาวก คือมีหน้าที่ศึกษาเรียนรู้คำสอนให้เกิดความรู้ความเข้าใจ แล้วปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนนั้นแล้วต้องสอนผู้อื่นให้ปฏิบัติตามด้วย นี่จึงได้ชื่อว่าพระสงฆ์สาวก

การให้การอบรม การสอน การเผยแผ่เป็นหน้าที่หลักของพระสงฆ์ที่สำคัญ ที่พระสงฆ์ปฏิบัติมาเป็นปกติอยู่แล้ว ทั้งที่เรียกว่า การเทศน์ แสดงธรรม หรือการปาฐกถาก็ตาม ซึ่งประชาชนทั่วไปให้ความเคารพและสนใจที่จะฟังสาระที่พระสงฆ์เป็นผู้ให้อยู่แล้ว และนับเป็นการศึกษาที่เข้าถึงประชาชนชาวบ้านได้อย่างกว้างขวาง ส่วนในเนื้อหาสาระที่พระสงฆ์ให้แก่ประชาชนจะแตกต่างกันตาม โอกาสและวาระต่าง ๆ แต่สิ่งที่เป็นธรรมะหรือคำสอนที่เป็นพระพุทธศาสนาที่นับได้ว่าเป็น

สาระในพระพุทธศาสนานั้น เป็นเนื้อหาที่เป็นความจริงที่มีอยู่ที่เกิดขึ้นเป็นปกติ เพราะแท้ที่จริงแล้ว คำว่า “ธรรม” นั้นก็คือ “ธรรมชาติ” นั่นเอง<sup>๑</sup>

บทบาทด้านการเผยแผ่ที่เป็นปกติจนประชาชนมองเป็นวิถีชีวิตหรือเป็นกิจวัตรของพระสงฆ์ ก็คือ การแสดงธรรมในวันพระ ในเทศกาลวันสำคัญ พระสงฆ์ได้โอกาสในการแสดงธรรมการเผยแผ่ธรรมอยู่เป็นประจำ และในรูปแบบที่ไม่เป็นรูปแบบ กล่าวคือ อาจจะใช้วิธีการพูดคุยสนทนาในโอกาสพบปะ จะเป็นการเผยแผ่โดยไม่เป็นกิจจะลักษณะ แต่ก็แฝงด้วยให้ข้อคิดทางธรรม หรือในโอกาสที่ประชาชนมาทำบุญวันเกิดแล้วขอพรจากพระสงฆ์ มาถวายสังฆทานแล้วพระสงฆ์ก็ให้พร ในช่วงเวลาสั้นๆ เป็นการสอน โดยที่ผู้รับไม่รู้ว่าจะถูกสอน แต่ได้ซึมซับเอาคำสอน เอาคติธรรม ได้เกิดการเรียนรู้ พระธรรมคำสอน หากพระสงฆ์สำนึกตระหนักในบทบาทเหล่านี้อย่างจริงจัง พระสงฆ์จะมีโอกาสในการเผยแผ่ธรรมและได้เข้าถึงประชาชน โดยไม่ยากเลย และไม่ต้องรอเทศกาลสำคัญใดๆ ทั้งสิ้น ในความเห็นส่วนตัวแล้วรูปแบบ โอกาสใดไม่สำคัญ แต่ประเด็นสำคัญอยู่ที่ผู้ฟังเกิดการเรียนรู้ (Learning) จุดที่ต้องการคือให้ผู้ฟังได้เกิดการเรียนรู้จะให้ใครเป็นศูนย์กลางก็แล้วแต่อยากจะทำด้วยว่าขอให้การเรียนรู้เป็นศูนย์กลาง (Learning Center) อันเป็นจุดที่ต้องการให้เกิดกับผู้ฟัง ที่จะ เป็นจุดเปลี่ยนแห่งพฤติกรรมของคนว่าจะเปลี่ยนไปในทิศทางใด ให้เขาเรียนรู้ในด้านใด

#### บทบาทด้านงานสาธารณสงเคราะห์

บทบาทด้านนี้ของพระสงฆ์หากพูดไปแล้วนับว่ามีความสำคัญไม่น้อย เพราะต้องคำนึงถึงความเป็นเอกลักษณ์แห่งความเป็นไทย ความเป็นพระพุทธศาสนาอยู่ในที่ด้วย เพราะสร้างวัด สร้างศาสนวัตถุ ต้องให้เป็นเอกลักษณ์ที่ดำรงไว้ซึ่งความเป็นพุทธ คำว่าความเป็นพุทธกับความเป็นไทยนั้นหมายถึงสิ่งเดียวกันเพราะความเป็นไทยมาจากรากฐานของความเป็นพุทธ มาจากรากฐานแห่งความคิดอันเป็นพุทธ พระสงฆ์ต้องเป็นแบบอย่างในเชิงของการอนุรักษ์ศิลปะวัฒนธรรมไว้ เพราะวัฒนธรรม คือวิถีชีวิตของปวงชนชาวไทย

บทบาทของพระสงฆ์ในด้านสาธารณสงเคราะห์ เรายังเห็นได้ชัดเจนว่า พระสงฆ์ที่มีบารมี มีเอกลาภมาก ๆ ท่านไม่ได้เก็บไว้เพียงตัวท่านเอง หากแต่ได้ช่วยสร้างโรงพยาบาล ที่ว่าการอำเภอ อนามัยตำบล ศาลาที่ประชุม ศาลาพักริมทาง ทำบ่อน้ำ ทำสะพาน ฯลฯ

หากมองลึกลงไปถึงการพัฒนาในด้านจิตใจ พระสงฆ์ได้พัฒนาจิตใจของคนในชุมชน จากคนที่ติดยาเสพติดให้เลิก จากที่เคยติดเหล้าให้เลิกเหล้า จากที่เคยติดการพนันให้เลิกจากการพนัน จากที่เคยลุ่มหลงในไสยศาสตร์ ที่เคยมกมายให้รู้ใช้สติปัญญา จากความเห็นผิด (มิจฉาทิฐิ) ให้มีความเห็นที่ถูกต้อง (สัมมาทิฐิ) พระสงฆ์พัฒนาจิตใจของคนในชุมชนให้ขยันหมั่นเพียรในการทำมาหาเลี้ยงชีพ

<sup>๑</sup>วินัย วีระวัฒนานนท์, สิ่งแวดล้อมและการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๓๘), หน้า ๑๖๘-๑๖๙.

คือ หาและสอนให้เข้ช้นเก็บออม ประหยัดใช้จ่ายอย่างรู้คุณค่า ไม่ฟุ่มเฟือย หรุหร่า หลงตามค่านิยมที่ผิดๆ (ค่านิยมที่ไม่มน่านิยม) สอนให้คนที่อยู่สังคม แต่สอนให้รู้จักเลือกคบคน โดยให้เลือกคบกับบัณฑิต ให้หลีกเลี่ยงจากคนพาล และสอนให้วางตนให้เหมาะสมกับภาวะแห่งตน รู้จักฐานะของตน<sup>๔๒</sup>

จากที่กล่าวมาทั้งหมดเป็นหลักการในบทบาทของพระอุปัชฌาย์ และเป็นบทบาทจริงในทางปฏิบัติที่พระสงฆ์ที่ถูกต้องตามพระธรรมวินัยพึงปฏิบัติกัน โดยเฉพาะในด้านหลัก ๓ ด้าน อันได้แก่ ด้านสงเคราะห์ กุลบุตร กุลธิดา เพื่อให้ได้รับการศึกษาที่ถูกต้อง พร้อมทั้งวิชาความรู้ จรรยา ความประพฤติ การศึกษาที่สร้างวิถีคิดที่เป็นสัมมาทิฐิ การเรียนรู้รู้คู่ความสุข (Learning And Happiness) บทบาทด้านการเผยแผ่ งานเผยแผ่เป็นงานที่นำคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าออกเผยแผ่สู่ประชาชน เป็นภารกิจที่มีความสำคัญ ในสมัยพุทธกาลพระพุทธองค์ ใช้คำว่าไปประกาศพรหมจรรย์ ประกาศวิถีชีวิตอย่างพรหม อันเป็นชีวิตที่ประเสริฐ นั้นหมายถึง พระสงฆ์ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีของการดำเนินชีวิต สังคมสงฆ์ต้องเป็นสังคมล้าลอง สังคมแบบอย่างหรือสังคมต้นแบบของสังคมชาวบ้านที่ดีให้ได้ สังคมสงฆ์ต้องเป็นระเบียบ ต้องมีการจัดระเบียบสังคมสงฆ์ให้ดี ในประเด็น บทบาทด้านสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ อันเป็นบทบาทหลักอีกด้านหนึ่ง ที่หมายถึง ด้านการก่อสร้าง การพัฒนาศาสนวัตถุ โดยเริ่มจากการสร้างศาสนวัตถุภายในวัดของพระสงฆ์ สร้างเพื่อให้เป็นที่สะดวกแก่การศึกษาธรรม ปฏิบัติธรรม โดยเอาบทบาททั้งหมดมาหุ้มเทกกับบทบาทด้านการก่อสร้าง ศิลปะที่สร้างกรรมิเอกลักษณ์ของความเป็นไทย ความเป็นพุทธให้ปรากฏเหลืออยู่คู่กับสังคมไทยเรา คือ พอมองเห็นศาสนวัตถุแล้ว ให้เป็นสิ่งแทนของความเป็นพระพุทธศาสนา ไว้ แต่ทำที่เห็นศาสนวัตถุกลายเป็นสิ่งแทนสังคมบริโภคนิยม (Consumer Society) ไม่เหลือความเป็นสังคมพุทธให้เห็นแม้แต่นิด

### ๒.๓.๕ บทบาทของพระสงฆ์ในปัจจุบันที่ปรากฏในสังคมไทย

พระสงฆ์ไทยมีบทบาทที่ได้ปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมไทยเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้

- ๑) การจัดการศึกษาแก่ชาวบ้าน (ทั้งมหาวิทยาลัย และระดับมัธยมศึกษา ตลอดจนเด็กเล็ก)
- ๒) การเป็นครูผู้สอนตามสถาบันการศึกษาต่าง ๆ
- ๓) การช่วยเหลือสังคมด้านการบริจาคทุนทรัพย์แก่หน่วยงานต่าง ๆ
- ๔) การช่วยเหลือด้านการรักษาโรคพยาบาลแก่ผู้ยากจน
- ๕) การเป็นผู้นำชุมชนในการพัฒนาชุมชน
- ๖) การเป็นผู้นำในการแก้ไขปัญหายาเสพติด
- ๗) การช่วยเหลือด้านการสร้างสถานที่ราชการ
- ๘) การเผยแผ่หลักธรรมผ่านสื่อวิทยุ โทรทัศน์ โดยการเป็นผู้แสดงธรรม ปาฐกถาธรรม และ

การประพฤติปฏิบัติธรรมๆ

<sup>๔๒</sup> เรื่องเดียวกัน.

### ๒.๓.๑๐ บทบาทของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือประชาชน

การปฏิบัติของพระสงฆ์ที่เป็นการช่วยเหลือประชาชนในด้านต่าง ๆ พระสงฆ์มีบทบาทในการช่วยเหลือประชาชนในด้านต่าง ๆ<sup>๓๑</sup> ต่อไปนี้

#### ๑) ด้านการศึกษา

ในสมัยก่อน การศึกษามีเฉพาะในวัดและในวัง ในวัดพระสงฆ์เป็นผู้จัดการศึกษาและเป็นผู้สอน ในวังพระมหากษัตริย์ทรงจัดการศึกษา โดยให้ราชบัณฑิต คือ ผู้ที่ลาสิกขาจากพระภิกษุบ้าง พระสงฆ์บ้างเป็นผู้สอน การศึกษามีสามระดับ คือ

(๑) ระดับเด็กวัด ครอบครัวยังไม่รู้หนังสือ เมื่อมีเด็กชายอายุได้ ๗-๘ ปีก็นำไปถวายพระเจ้าอาวาสหรือพระผู้ใหญ่ในวัดใกล้บ้านให้เป็นเด็กวัด ซึ่งนอกจากจะทำหน้าที่รับใช้พระสงฆ์แล้วยังได้รับการศึกษาตามระดับอันเทียบได้กับระดับประถมศึกษา

(๒) ระดับสามเณร ครอบครัวยังไม่รู้หนังสือพอสมควร สอนบุตรของตนเองภายในบ้านให้อ่านออกเขียนได้ เมื่อมีเด็กชายอายุได้ ๑๔-๑๕ ปีก็นำไปบวชเป็นสามเณรในวัดที่คุ้นเคย เด็กวัดที่มีอายุพอกันก็จะบวชเป็นสามเณร ศึกษาภาษา ไคลง กลอนซึ่งเทียบได้กับการศึกษาระดับมัธยมศึกษา

(๓) ระดับพระภิกษุ เมื่ออายุครบอุปสมบท สามเณรหรือคนภายนอกก็สามารถอุปสมบทได้ ซึ่งพระภิกษุจะได้เรียนธรรมะ ภาษบาลี ฝึกเทศนา วิชาข่าง การศึกษาระดับนี้เทียบได้กับระดับ อุดมศึกษา

ในสมัยต่อมาจนถึงปัจจุบัน พระสงฆ์ช่วยเหลือในด้านการศึกษาดังนี้ คือ

(๑) ให้ใช้อาคารวัดในการศึกษา

(๒) พระสงฆ์เป็นครูในระดับประถมศึกษา ในกรณีขาดแคลนครู

(๓) ให้ใช้ที่วัดสร้างโรงเรียน

(๔) ให้การอุปถัมภ์ อุปการณ แก่โรงเรียน

(๕) อบรมศีลธรรมแก่นักเรียน

(๖) รับเด็กวัดให้เรียนที่โรงเรียนที่ตั้งในวัด

(๗) จัดตั้งโรงเรียนพระพุทธศาสนาในวันอาทิตย์ เพื่อให้เยาวชนได้รับการศึกษา

#### ๒) ด้านสุขภาพจิตและกาย

(๑) พระสงฆ์บางรูปเป็นหมอยา ใช้วิธีรักษาแผนโบราณ โดยใช้สมุนไพรชนิดต่างๆ สามารถรักษาโรคบางชนิดให้หายได้

(๒) พระสงฆ์สามารถแนะนำประชาชนให้รู้จักป้องกัน โรคต่าง ๆ รักษาสุขภาพแวดล้อมในบ้านให้สะอาดรับประทานอาหารที่ถูกหลักโภชนาการ รู้การไปพบแพทย์

<sup>๓๑</sup> วรวัชร ตั้งจิตรเจริญ และคณะ, “บทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์”, พุทธศาสนา, (๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๒) : ๑๒-๑๕.



(๓) พระสงฆ์สอนให้ประชาชนเข้าใจเหตุผล รู้เท่าทันความเป็นจริง สามารถระงับทุกข์ได้ด้วยตัวเอง

(๔) พระสงฆ์สามารถแนะนำผู้ที่มีความทุกข์ ให้ไปปรึกษานักวิชาการ ตามชนิดของความเดือดร้อน

๓) ด้านความเป็นอยู่ของการดำเนินชีวิต

(๑) แนะนำอบรมแต่ละคนในครอบครัว ปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามหน้าที่

(๒) แนะนำให้ทุกคนเว้นจากอบายมุข สิ่งเสพยาเสพติด และสาเหตุของโรคเอดส์

(๓) แนะนำให้ตั้งอยู่ในประโยชน์ปัจจุบัน ๔ ประการ

(๔) เป็นสื่อกลางระหว่างรัฐบาลกับประชาชน

(๕) สนับสนุนและให้ความร่วมมือด้านอาคารสถานที่

(๖) เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ตามประเพณีปฏิบัติ

๔) ด้านพัฒนาชุมชน

(๑) พระสงฆ์ริเริ่มและเป็นผู้นำการพัฒนาชุมชน โดยการขอความร่วมมือ

(๒) ขอร้องประชาชนสละทรัพย์เพื่อการพัฒนาชุมชน

(๓) แนะนำประชาชนร่วมมือกับราชการ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต

(๔) เป็นสื่อสารในการนำสาธารณูปโภคต่าง ๆ เช่น ไฟฟ้า โทรศัพท์

๕) ด้านสังคมสงเคราะห์อื่น ๆ

(๑) ใช้วัดเป็นที่บรรเทาสาธารณภัย

(๒) ให้การสงเคราะห์เด็กกำพร้า

(๓) ให้การศึกษาแก่เด็กด้อยโอกาส

(๔) จัดอบรมคนงานให้ดี มีความซื่อสัตย์

๒.๓.๑๔ หน้าที่ของพระสงฆ์

หน้าที่ของพระสงฆ์มีทั้ง หน้าที่โดยพระธรรมวินัย และหน้าที่ต่อสังคม

๑) หน้าที่โดยพระธรรมวินัย

หน้าที่โดยพระธรรมวินัย หมายถึง หน้าที่ที่พระธรรมวินัยโดยตรง รวมทั้งหน้าที่ที่คณะสงฆ์กำหนดให้ โดยมีดังต่อไปนี้

(๑) รักษาศีลให้บริสุทธิ์ โดยที่ต้องรักษา คือ จาตุปาริสุทธิศีล เช่น ปาฏิโมกขสังวรศีล อินทริยสังวรศีล อาชีวะปาริสุทธิศีล ปัจจยสันนิจศีล

(๒) ทำกิจวัตรต่าง ๆ ให้ครบถ้วน กล่าวคือ ข้อปฏิบัติที่ต้องทำเป็นประจำ

(๓) ศึกษาไตรสิกขา อัน ได้แก่ สीलสิกขา คือ การรักษากาย วาจา ให้เรียบร้อย จิตตสิกขา คือ การทำจิตให้สงบ ปัญญาสิกขา คือ การใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหา

(๔) บริหารคณะสงฆ์ตามตำแหน่งหน้าที่ พระภิกษุที่อุปสมบทแล้วหลายพรรษาและมีความรู้ทางพระธรรมวินัยพอสมควร มักจะได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้บริหาร ซึ่งแต่ละตำแหน่งมีหน้าที่ปฏิบัติต่างๆเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชน

(๕) เผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างขวางออกไป โดยสามารถกระทำได้ทั้งในวัด นอกวัด แม้แต่การเดินทางไปไหนต่อไหนด้วยอาการสำรวมก็ถือว่าเป็นการเผยแผ่ไปด้วย

(๖) ปฏิสังขรณ์เสนาสนะ และปูชนียสถานในวัด ซึ่งนอกจากการซ่อมแซมแล้วยังต้องสร้างเพิ่มเติม

(๗) สืบต่อพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหน้าที่ที่ติดไปตลอดการครองสมณเพศตลอดชีวิต หน้าที่ต่อสังคม โดยจะมีทั้งหมดเจ็ดอย่าง ดังนี้

(๑) อบรมให้ประชาชนมีคุณธรรม ไม่ทำความชั่ว รู้จักการนำหลักธรรมพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งการที่จะทำกิจกรรมดังกล่าวนี้พระสงฆ์สามารถทำนอกเหนือจากการกระทำปกติ

(๒) จัดให้มีการอบรมสมาธิ เพื่อให้ประชาชนมีความสงบในจิตใจและมีความเจริญทางปัญญาสูง

(๓) อุปถัมภ์บำรุงโรงเรียนที่อยู่ในวัด และนอกวัด

(๔) นำประชาชนมาประกอบพิธีในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

(๕) อนุรักษ์ศิลปวัตถุ ปูชนียวัตถุ และปูชนียสถาน และแนะนำประชาชนให้อนุรักษ์ด้วย

(๖) แนะนำส่งเสริมให้ประชาชนพัฒนาท้องถิ่น และรักษาสิ่งแวดล้อม

(๗) แนะนำประชาชนให้ช่วยกันรักษาป่า และสงวนพันธุ์สัตว์ป่า

หน้าที่ของพระสงฆ์เป็นการแสดงว่าพระสงฆ์นั้นเป็นตัวแทนของพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ถ้าในยุคใดพระสงฆ์ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวคลาดเคลื่อน ในยุคนั้นประชาชนก็จะขาดความนับถือ สังคมไม่เห็นคุณค่าทางพระพุทธศาสนา และพระพุทธศาสนาก็จะเสื่อมลง แต่ถ้าในยุคใดที่พระสงฆ์ปฏิบัติหน้าที่ครบถ้วน ในยุคนั้นพระสงฆ์ก็จะมีประชาชนนับถือมาก และพระพุทธศาสนาก็จะรุ่งเรือง ซึ่งทำให้เป็นศูนย์รวมทางจิตใจ และเมื่อมีประชาชนมานับถือก็จะสร้าง โบราณวัตถุและโบราณสถาน ดังนั้น พระสงฆ์จึงมีความสำคัญในฐานะเป็นตัวแทนของพระพุทธศาสนาที่สืบต่อพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

พระราชวรมุนี (ประยูรค์ ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของพระสงฆ์ว่า พระสงฆ์มีหน้าที่ ทั้งที่เกี่ยวกับตนเองและสังคมดังนี้

๑) หน้าที่ต่อตนเองและสังคมสงฆ์ คือ มีหน้าที่ศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมให้ถูกต้องเพื่อความบริสุทธิ์ของตนเองและสถาบันสงฆ์

๒) หน้าที่ต่อสังคมคือมีหน้าที่

(๑) ให้การศึกษา หมายถึงอบรมสั่งสอนแนะนำผู้อื่นให้ดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยดี โดยอาศัยความรู้ทางโลก และทางธรรม

(๒) เผยแผ่ หมายถึง การช่วยให้มีการประพฤติธรรมเป็นประโยชน์แผ่ออกไปในสังคมอย่างกว้างขวาง

(๓) สงเคราะห์ หมายถึง การให้ความช่วยเหลือ แก่ประชาชน โดยบริสุทธิ์ใจ พร้อมกับการปฏิบัติหน้าที่ทางสมณะเพศของตน รักษาเกียรติและความบริสุทธิ์ของสถาบันสงฆ์ไว้<sup>๔๔</sup>

**หน้าที่ของพระสงฆ์ในการศึกษาปฏิบัติ**

พระสงฆ์ทุกรูปในพระพุทธศาสนา จะต้องปฏิบัติตามพระวินัยในพระพุทธศาสนาเพราะถือเป็นกฎระเบียบที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติขึ้น เพื่อให้พระสงฆ์อยู่ร่วมกันอย่างสงบไม่สร้างความเสื่อมเสียให้แก่พระพุทธศาสนา ทั้งยังเป็นการสร้างศรัทธาให้แก่ผู้พบเห็นด้วย วินัยของสงฆ์มีมากมาย ในสมัยพุทธกาลพระสงฆ์จะต้องมีกิจวัตร (กิจ = สิ่งที่ต้องทำ วัตร = สิ่งที่ควรทำ) สองอย่าง

๑) นิสัย ๔ หมายถึง ต้องอาศัยปัจจัยสี่อย่างในการดำเนินชีวิต คือ

(๑) บิณฑบาตเป็นกิจวัตร คือ ไม่ประกอบอาชีพใด ๆ นอกจากบิณฑบาตเลี้ยงชีพ

(๒) ถี้อผ้าบังสุกุลเป็นกิจวัตร คือ นำผ้าที่ทิ้งแล้วมาเย็บเป็นจีวร ต่อมาพระองค์อนุญาตให้รับผ้าที่มีผู้นำมาถวายได้

(๓) อยู่โคนต้นไม้เป็นกิจวัตร คือ อาศัยอยู่ตามถ้ำ ป่า โคนต้นไม้ จะอยู่ประจำเฉพาะฤดูฝน ๓ เดือนเท่านั้น

(๔) ฉันทาองค์ด้วยน้ำมูลร่อน คือ ฉันทาสมุนไพรรักษาโรคตามที่หาได้

๒) อกรณียกิจ ๔ หมายถึง สิ่งที่พระสงฆ์ไม่ทำสี่อย่าง คือ

(๑) ไม่เกี่ยวข้องกับกามารมณ์

(๒) ไม่ลักทรัพย์

(๓) ไม่ฆ่าสัตว์

(๔) ไม่อวดคุณวิเศษที่ตนไม่มี

<sup>๔๔</sup> พระราชวรมุนี (ประยูรค์ ปยุตฺโต), บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบัน, (กรุงเทพมหานคร : เทียนวรรณ, ๒๕๒๗), หน้า ๑๕๗.

### หน้าที่ของพระสงฆ์ในการศึกษาอบรม

พระสงฆ์จะต้องฝึกอบรม กาย วาจา ใจ ให้ครบสมบูรณ์สามด้าน คือ

๑) ด้านศีล ต้องควบคุม กาย วาจา ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย งดเว้นจากข้อห้ามที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ ศีลของพระสงฆ์มี ๒ อย่าง คือ

(๑) ศีลในปาติโมกข์ คือ ศีล ๒๒๗ ข้อ ของพระภิกษุและศีล ๓๑๑ ข้อ ของภิกษุณี

(๒) ศีลนอกปาติโมกข์ คือ ศีลเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น ข้อบัญญัติที่เกี่ยวกับมารยาทต่าง ๆ เพื่อความดีงามของสถาบันสงฆ์

๒) ด้านสมาธิ พระสงฆ์ต้องฝึกฝนจิตใจด้วยการฝึกเจริญภาวนา เพื่อทำจิตใจให้สงบ ช่มกิเลสได้ทีละน้อย ๆ จนมากขึ้นถึงขั้นวิปัสสนา ภาวนา คือ เกิดปัญญาารู้แจ้ง แล้วสละกิเลสได้เด็ดขาด

๓) ด้านปัญญา พระสงฆ์ต้องศึกษาอบรมตนเองให้เป็นผู้มีปัญญาสองด้าน คือ มีปัญญาในสรรพวิทยาการทั้งหลายที่เป็นปัจจุบัน เช่น พระสงฆ์มีความรู้เรื่องคอมพิวเตอร์ก็จะช่วยอธิบายหลักธรรมได้กว้างยิ่งขึ้น นอกจากนี้พระสงฆ์จะต้องมีปัญญาในทางธรรม โดยเข้าใจโลกและชีวิตการปล่อยวางความติดยึดตามลำคับ แล้วพยายามลดละความโลภ โกรธ หลง ให้ลดลงจนกระทั่งหมดไปโดยสิ้นเชิง

นอกจากนี้ พระสงฆ์ในประเทศไทยจะต้องศึกษาปฏิบัติตามหลักสูตรของพระสงฆ์ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมของ กระทรวงศึกษาธิการ หรือศึกษาในหลักสูตรปริญญาศาสนศาสตร์บัณฑิตของสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย (ศน.บ.) และหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิตของมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย (พธ.บ.) จนถึงปริญญาตรีก็ได้ ถ้าศึกษาหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมแผนกบาลี

### หน้าที่ของพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

เมื่อพระสงฆ์ฝึกอบรมตนเองพร้อมแล้ว จะต้องทำหน้าที่ ชี้นำแนวทางการประพฤติที่ดีให้แก่ผู้อื่นเพื่อเป็นการเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า โดยปฏิบัติดังนี้

๑) สร้างประโยชน์ให้แก่สังคมโดยการสอนหลักธรรมให้คนอื่น ดังนี้

(๑) สอนให้ละเว้นจากความชั่ว

(๒) สอนให้ตั้งตนอยู่ในความดี

(๓) เมื่อทำความดีอยู่แล้วให้ทำเพิ่มขึ้น

(๔) สอนให้ได้ฟัง ได้รู้ ในสิ่งที่ยังไม่รู้ ไม่เคยฟัง

(๕) ทำสิ่งที่เคยทำมาแล้วให้เข้าใจยิ่งขึ้น

(๖) สอนวิธีดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จ

๒) เป็นแบบอย่างที่ดี พระสงฆ์ต้องรู้และเข้าใจ ในหลักธรรมและปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง ปฏิบัติแจ้ง ปฏิบัติชอบยิ่ง เพื่อสร้างศรัทธาให้ผู้พบเห็นได้เลื่อมใสและปฏิบัติตาม

๓) มีกิจกรรมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยพระสงฆ์จะต้องใช้สื่อหลายอย่างที่มีอยู่ในปัจจุบัน เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ วีดิทัศน์ เพื่อช่วยในการให้ความรู้ความเข้าใจในหลักธรรม ได้มากยิ่งขึ้น

๔) สร้างบุคลากรไว้สืบทอดพระพุทธศาสนา เพื่อให้คงอยู่ตลอดไป<sup>๔๔</sup>

กล่าวโดยสรุป หน้าที่หลักของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ได้แก่ การศึกษาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาแล้วปฏิบัติตาม พร้อมทั้งนำหลักคำสอนมาเผยแผ่แก่ประชาชน

สำหรับพระสงฆ์ไทยมีหน้าที่ และบทบาทที่ต้องรับผิดชอบ ซึ่งได้รับการแต่งตั้งโดยตรงและเป็นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ ดังนี้

๑) ด้านการปกครองคณะสงฆ์ ได้แก่ งานด้านการบริหารพระภิกษุสามเณร ซึ่งพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถจะได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะต่าง ๆ ตำแหน่งสังฆราช เป็นตำแหน่งสูงสุด รองลงมา ได้แก่ เจ้าคณะหน เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และเลขานุการแต่ละเจ้าคณะ เป็นตำแหน่งสุดท้าย มหาเถรสมาคม ถือว่าเป็นองค์กรปกครองสูงสุดของคณะสงฆ์ทั้งสองนิกาย

๒) ด้านการจัดการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไป ได้แก่ งานบริหารและเป็นอาจารย์สอนตามสถาบันการศึกษาของสงฆ์ที่มีอยู่ ได้แก่ มหาวิทยาลัยสงฆ์ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี และแผนกสามัญศึกษา (ม.๑-ม.๖)

๓) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้แก่ การสอน การอบรม การแสดงธรรม การปาฐกถาธรรม และการเขียนตำราและการปฏิบัติธรรม โดยเผยแผ่ผ่านสื่อต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

๔) ด้านการก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์วัดวาอาราม หมายถึง การเป็นผู้ดูแลการสร้างวัดวาอาราม และรักษาบูรณะซ่อมแซม

๕) ด้านการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์แก่สังคม ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์แก่สังคมด้านต่าง ๆ เช่น การจัดการศึกษาแก่เด็กด้อยโอกาส การต่อต้านยาเสพติด การบริจาคเงินทุนแก่หน่วยงานต่าง ๆ และการส่งเสริมวิชาชีพต่าง ๆ เป็นต้น

สรุปได้ว่า หน้าที่หลักของพระสงฆ์ ได้แก่ หน้าที่หลักของพระภิกษุสงฆ์ก็คือการศึกษาประพฤติปฏิบัติธรรม ส่วนหน้าที่ที่มีต่อสังคมก็นับว่ามีอยู่หลายประการ กล่าวคือ นอกจากจะมีหน้าที่ดำเนินกิจกรรมบางอย่างของวัดแล้วพระภิกษุสงฆ์ยังมีหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนหลักธรรมให้แก่ประชาชน

<sup>๔๔</sup> อมร สังข์นาค, “พระสงฆ์ หน้าที่ของพระสงฆ์และการปฏิบัติตนต่อพระสงฆ์”, วิถีธรรมวิถีไทย, (มกราคม ๒๕๕๐) : ๓๗.

เพื่อนำไปประพาศปฏิบัติตามและอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม ยิ่งกว่านั้นพระภิกษุสงฆ์ยังมีหน้าที่เกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ให้แก่ชาวบ้านอีกด้วย รวมถึงบทบาทด้านงานปกครองคณะสงฆ์ งานศาสนศึกษา งานศึกษาสงเคราะห์ งานเผยแผ่ศาสนาธรรม งานสาธารณูปการ และงานสาธารณสงเคราะห์

## ๒.๔ สภาพพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย

จังหวัดร้อยเอ็ดตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ระหว่างเส้นรุ้งที่ ๑๕ องศา ๒๔ ลิปดาเหนือ ถึงเส้นรุ้งที่ ๑๖ องศา ๑๕ ลิปดาเหนือ และเส้นแวงที่ ๑๐๓ องศา ๑๗ ลิปดาตะวันออก ถึงเส้นแวงที่ ๑๐๔ องศา ๒๒ ลิปดาตะวันออกอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร โดยทางรถยนต์ประมาณ ๕๑๒ กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมด ๘,๒๕๕.๔๖ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ๕,๑๘๗,๑๕๕ ไร่ คิดเป็นพื้นที่ร้อยละ ๕.๑ ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือร้อยละ ๑.๖ ของพื้นที่ทั่วประเทศ<sup>๑๖</sup>

จังหวัดร้อยเอ็ดมีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอและจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอกมลาไสย อำเภอกุฉินารายณ์ และอำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์ และอำเภอกำชะอี จังหวัดมุกดาหาร

ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอกุฉินารายณ์ และอำเภอนาคู จังหวัดสุรินทร์ และอำเภอราศีไศล จังหวัดศรีสะเกษ

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอลืออำนาจ อำเภอมหาชนะชัยอำเภอเมืองยโสธร และอำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดยโสธร

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภอเมืองมหาสารคาม อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย และอำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม

### เขตการปกครอง

จังหวัดร้อยเอ็ดแบ่งเขตการปกครองออกเป็น ๑๗ อำเภอ ๓ กิ่งอำเภอ ๑๕๒ ตำบล ๒,๔๑๒ หมู่บ้าน และมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๓ รูปแบบ คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัด ๑ แห่ง เทศบาล ๑๗ แห่ง (เทศบาลเมือง ๑ แห่ง และเทศบาลตำบล ๑๖ แห่ง) และองค์การบริหารส่วนตำบล ๑๘๖ แห่ง

### ข้อมูลประชากรในจังหวัดร้อยเอ็ด

จังหวัดร้อยเอ็ดมีประชากร ณ มีนาคม ๒๕๕๑ รวมทั้งสิ้น ๑,๓๐๗,๔๒๓ คน แยกเป็นชาย ๖๕๒,๕๒๑ คน หญิง ๖๕๔,๕๐๒ คน โดยมีอำเภอที่มีประชากรมากที่สุด ได้แก่ อำเภอเมืองร้อยเอ็ด ๑๒๐,๐๕๘ คน รองลงมาได้แก่ อำเภอเสลภูมิ มีจำนวน ๑๐๗,๐๔๕ คน และอำเภอสว่างภูมิ มีจำนวน

<sup>๑๖</sup> องค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด, “สถิติประชากรจังหวัดร้อยเอ็ดปี พ.ศ. ๒๕๕๑”, (ร้อยเอ็ด : องค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด, ๒๕๕๑), (อัครา).

๑๐๖,๗๗๐ คน สำหรับอำเภอที่มีความหนาแน่นของประชากรมากที่สุด คือ อำเภอจันทหาร โดยมีอัตราความหนาแน่น ๒๕๕ คน/ตร.กม. รองลงมาได้แก่ อำเภอเมือง มีอัตราความหนาแน่น ๒๔๐ คน/ตร.กม. และกิ่งอำเภอเชิงขวัญ มีอัตราความหนาแน่น ๒๑๕ คน/ตร.กม. โดยอัตราความหนาแน่นโดยเฉลี่ยของจังหวัดอยู่ในระดับ ๑๕๘ คน/ตร.กม.

#### ข้อมูลทะเบียนวัด อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ปี ๒๕๕๑

ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด มีวัด/สำนักสงฆ์/ที่พักสงฆ์ โดยแบ่งตามนิกาย ได้แก่ มหานิกาย ๑,๗๐๐ แห่ง และธรรมยุต ๒๓๗ แห่ง

#### มหานิกาย แบ่งเป็น

วัด	๖๔๐ แห่ง
สำนักสงฆ์	๖๖๓ แห่ง
ที่พักสงฆ์	๓๕๗ แห่ง

#### ธรรมยุต แบ่งเป็น

วัด	๓๐ แห่ง
สำนักสงฆ์	๖๑ แห่ง
ที่พักสงฆ์	๑๔๖ แห่ง

#### จำนวนพระสงฆ์

มหานิกาย	๕,๖๖๓ รูป
ธรรมยุต	๘๕๗ รูป

จำนวนพระอุปัชฌาย์ พระอุปัชฌาย์ในจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน ๑๘๔ รูป<sup>๔๑</sup>

## ๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิฑูรย์ กสิผล ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า

๑) พระสงฆ์มีบทบาทในการพัฒนาสังคมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านส่งเสริมการศึกษา ด้านส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ด้านส่งเสริมการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ด้านส่งเสริมการประกอบสัมมาชีพ และด้านส่งเสริมและรักษาสุขภาพอนามัย ได้มากยิ่งขึ้น

<sup>๔๑</sup> สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด, “ข้อมูลพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด”, (ร้อยเอ็ด : สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด, ๒๕๕๑), (ยึดสำเนา).

๒) บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แตกต่างกันในด้านส่งเสริมการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ตามที่คณะของพระสังฆาธิการ ผู้นำท้องถิ่น และผู้บริหารสถานศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ( $P > .05$ )<sup>๔๔</sup>

ชู ชนะแก้ว และคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์กับการศึกษาสงเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า

๑) การสังเคราะห์ผลงานวิจัยเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์กับการศึกษาสงเคราะห์ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๐ - ๒๕๔๐ ผลการสังเคราะห์เชิงปริมาณ จำนวน ๒๓ เล่ม เมื่อจำแนกตามแหล่งเอกสารงานวิจัยพบว่า งานวิจัยของกรมการศาสนามากที่สุด จำแนกตามประเภทการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า งานวิจัยศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์มากที่สุด และจำแนกตามประเภทการวิจัย พบว่า งานวิจัยเชิงสำรวจมากที่สุด และผลการสังเคราะห์เชิงคุณภาพ พบว่า สภาพปัจจุบัน การจัดการศึกษาสงเคราะห์ส่วนมากยังจัดในวัด สำหรับปัญหาการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า การจัดการยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ และแนวโน้มในอนาคตการจัดการศึกษาสงเคราะห์ ประชาชนยังต้องการให้ดำเนินงานต่อไป

๒) การวิเคราะห์บทบาทในปัจจุบันและบทบาทที่คาดหวังของพระสงฆ์กับการศึกษาสงเคราะห์ตามแนวปฏิรูปการศึกษา ได้แก่ ความเสมอภาคทางการศึกษา คุณภาพมาตรฐานการศึกษา ระดับบริหารและการสนับสนุนการศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษา การพัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน ทรัพยากรและการลงทุนทางการศึกษา และเทคโนโลยีทางการศึกษา พบว่า บทบาทที่คาดหวังสูงกว่าบทบาทที่เป็นจริง และเมื่อเปรียบเทียบกับบทบาทในปัจจุบันกับบทบาทที่คาดหวัง พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

๓) การสังเคราะห์ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานการศึกษาสงเคราะห์ของพระสงฆ์ พบว่า ปัญหาและอุปสรรคตามแนวปฏิรูปการศึกษา ได้แก่ ความเสมอภาคทางการศึกษา คุณภาพมาตรฐานการศึกษา ระบบบริหารและการสนับสนุนการศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษา การพัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน ทรัพยากรและการลงทุนทางการศึกษา และเทคโนโลยีทางการศึกษา ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับบุคลากร งบประมาณ การบริหารงาน และเครื่องใช้ต่าง ๆ ส่วนข้อเสนอแนะนั้น ให้มีการประสานงานระหว่างรัฐ ชุมชน และวัด ร่วมมือกันแก้ไขปัญหาดังกล่าว

๔) การสังเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์กับการศึกษาสงเคราะห์ในอนาคต พบว่า ประชาชนมีความต้องการให้พระสงฆ์จัดการศึกษาสงเคราะห์มากยิ่งขึ้น เพราะนอกจากจะเป็นการให้โอกาสทางการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนแล้ว ยังเป็นการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม เป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับปฏิรูป การศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒

<sup>๔๔</sup>วิฑูรย์ กสิผล, “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”, ปรินญาณิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา), ๒๕๔๑, ๑๒๐ หน้า.



๕) การสังเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์กับการศึกษาสงเคราะห์เพื่อพัฒนาอาชีพ พบว่า มีวัดหลายวัดที่ ส่งเสริมการประกอบอาชีพให้กับประชาชนหลายรูปแบบ เช่น วัดสวนแก้ว จังหวัดนนทบุรี ส่งเสริมให้มีการปลูกผักผลไม้ การปลูกพืชสมุนไพร การซ่อมสร้างเครื่องไฟฟ้าที่รับบริจาคมาแล้วนำไปจำหน่ายในซูเปอร์มาร์เก็ต วัดตาล จังหวัดพิษณุโลก ส่งเสริมการผลิตชาจากใบหม่อน การเลี้ยงนกกระทา เป็นต้น ทำให้ประชาชนมีรายได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งรัฐและชุมชนควรเข้าไปสนับสนุนอย่างยิ่ง<sup>๔๕</sup>

พระอนุชิต ชูเนียม ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนตามความคิดเห็นของพระสงฆ์กับผู้นำชุมชนในจังหวัดอุตรดิตถ์ ผลการวิจัยพบว่า

๑) บทบาทของพระสงฆ์ที่ปฏิบัติจริงในการพัฒนาชุมชน ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่มีบทบาทสูงที่สุด คือ ด้านการเผยแผ่ธรรม รองลงมา คือ ด้านงานสาธารณสงเคราะห์ ส่วนด้านที่มีบทบาทน้อย คือ ด้านการศึกษาสงเคราะห์

๒) บทบาทของพระสงฆ์ที่คาดหวังในการพัฒนาชุมชน ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่มีบทบาทสูงที่สุด คือ ด้านงานสาธารณสงเคราะห์ รองลงมา คือ ด้านการเผยแผ่ธรรม ส่วนด้านที่มีบทบาทน้อย คือ ด้านการศึกษาสงเคราะห์

๓) บทบาทของพระสงฆ์ที่ปฏิบัติจริงในการพัฒนาชุมชน ตามความคิดเห็นของผู้นำชุมชน โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่มีบทบาทสูงที่สุด คือ ด้านงานสาธารณสงเคราะห์ รองลงมา คือ ด้านการเผยแผ่ธรรม ส่วนด้านที่มีบทบาทน้อย คือ ด้านการศึกษาสงเคราะห์

๔) บทบาทของพระสงฆ์ที่คาดหวังในการพัฒนาชุมชน ตามความคิดเห็นของผู้นำชุมชน โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่มีบทบาทสูงที่สุด คือ ด้านงานสาธารณสงเคราะห์ รองลงมา คือ ด้านการเผยแผ่ธรรม ส่วนด้านที่มีบทบาทน้อยคือ ด้านการศึกษาสงเคราะห์

๕) เปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์ที่ปฏิบัติจริงในปัจจุบัน และบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ที่พระสงฆ์กับผู้นำชุมชนคาดหวัง ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์กับผู้นำชุมชน โดยรวมทุกด้านปรากฏผลดังนี้

(๑) บทบาทที่ปฏิบัติจริงของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์กับผู้นำชุมชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .๐๕ โดยผู้นำชุมชน มีความคิดเห็นต่อบทบาทที่ปฏิบัติจริงมากกว่าที่พระสงฆ์มีความคิดเห็น

(๒) บทบาทในการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ ที่พระสงฆ์คาดหวังกับผู้นำชุมชนคาดหวัง ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์กับผู้นำชุมชน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

<sup>๔๕</sup> ชูชนะแก้ว และคณะ, “บทบาทของพระสงฆ์กับการศึกษาสงเคราะห์”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ), ๒๕๔๓, ๑๕๐ หน้า.

๖) ปัญหาในการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ กับผู้นำชุมชน สรุปเป็นประเด็นสำคัญ ดังนี้

- (๑) พระสงฆ์บางรูปยังมีความรู้ที่น้อย และขาดความชำนาญในการพัฒนาชุมชน
- (๒) ยังขาดงบประมาณเพื่อใช้จ่ายในการดำเนินงานพัฒนาชุมชน
- (๓) เครื่องมืออุปกรณ์ไม่เพียงพอ และไม่ทันสมัย<sup>๕๐</sup>

บุญศรี พันธุ์พิริยะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาในจังหวัดตราด ผลการวิจัยพบว่า “ความคาดหวังและการปฏิบัติจริงเกี่ยวกับบทบาทการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุของพระสงฆ์ อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ความคาดหวังและการปฏิบัติจริงเกี่ยวกับบทบาทการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุของพระสงฆ์ มีความสัมพันธ์กันทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ( $r = 0.468, p < .05$ ) ปัจจัยที่สัมพันธ์กับความคาดหวังเกี่ยวกับบทบาทการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุของพระสงฆ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ อายุ จำนวนพรรษา และตำแหน่งของพระสงฆ์ ปัญหา และอุปสรรคที่สำคัญ ได้แก่ แนวทางการดำเนินงานไม่ชัดเจน ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และพระสงฆ์มีข้อจำกัดในการปฏิบัติตนเนื่องจากเกรงว่าจะขัดต่อหลักธรรมพระสงฆ์ เสนอแนะว่า ควรมีการถวายความรู้แก่พระสงฆ์เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง”<sup>๕๑</sup>

วิเชียร เจนจบเขต ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสังฆาธิการในการพัฒนาวิถีชีวิตไทย ในจังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า “บทบาท หลักธรรม และกุศโลบายของพระสังฆาธิการ ที่นำมาใช้ทางด้านการศึกษาในการพัฒนาวิถีชีวิตไทยในจังหวัดนครปฐม ส่วนใหญ่จะเน้นการศึกษา ด้านปรีชาธรรม แผนกธรรม ควบคู่ไปกับการปกครองบุคลากรภายในวัด อีกทั้งยังใช้ความเพียรพยายามเผยแผ่พระธรรมคำสอนด้วยกิจกรรมการเทศ การอบรม การประชุม แก่ประชาชน อุบาสก อุบาสิกา ทำการสงเคราะห์ด้านสาธารณูปการด้วยการก่อสร้างสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ และยังให้การสาธารณะสงเคราะห์เป็นที่พอใจแก่ประชาชน แนวคิดของผู้วิจัย เรื่อง บทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อวิถีชีวิตของบุคลากรในวัดและประชาชนทั่วไป จำเป็น ต้องใช้องค์ความรู้หรือองค์ธรรมของปัจเจกบุคคลเป็นองค์ประกอบ จึงก่อให้เกิดผลทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งการใช้องค์ธรรมของพระสังฆา

<sup>๕๐</sup>พระอนุชิต ชูเนียม, “บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนตามความคิดเห็นของพระสงฆ์กับผู้นำชุมชนในจังหวัดอุตรดิตถ์”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์), ๒๕๔๖, ๑๙๗ หน้า.

<sup>๕๑</sup>บุญศรี พันธุ์พิริยะ, “บทบาทของพระสงฆ์เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาในจังหวัดตราด”, วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา), ๒๕๔๖, ๑๑๕ หน้า.

การนั้นย่อมแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการงานด้านต่าง ๆ ผู้วิจัยเชื่อว่าผู้บริหารระดับผู้ปกครองจะดำเนินการตามบทบาทหน้าที่ให้สำเร็จตามที่มุ่งหวังไว้ จะต้องรักษาองค์ธรรมให้ตลอดและมั่นคงเสมอ ในอนาคตบทบาทพระสังฆาธิการ ควรจะต้องปรับเปลี่ยน วิธีการบริหารและจัดการด้วยเหตุปัจจัยทางเศรษฐกิจ ทางการศึกษา ทางศาสนา ทางวัฒนธรรม ทางการติดต่อสื่อสาร จึงส่งผลให้พระสังฆาธิการต้องพัฒนามาบทบาทเพื่อรักษาวัฒนธรรมของชาติในยุคข้อมูลข่าวสารไว้พระมแดน”<sup>๔๒</sup>

พระครูปริยัติธรรมมาวูธ (วิรัช ต้นชวน) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในการจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในจังหวัดกระบี่ ตรัง และพังงา ผลการวิจัยพบว่า “บทบาทของพระสงฆ์ในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาทั้งหกด้าน มีการปฏิบัติมากและมากที่สุด ดังนี้ ๑) ด้านการพัฒนาหลักสูตร พระสงฆ์มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาน้อยที่สุด ทำความเข้าใจหลักสูตรสถานศึกษา คู่มือกลุ่มสาระและเอกสารประกอบหลักสูตรเพื่อการวางแผนการสอน มีการปฏิบัติมาก ๒) ด้านการจัดกระบวนการเรียนการสอน พระสงฆ์เน้นการเอื้อเฟื้อ เพื่อแผ่ และการช่วยเหลือผู้อื่นในการสอนนักเรียน พระสงฆ์นำพุทธวิธีการสอนมาประยุกต์ใช้ในการสอนวิชาพระพุทธศาสนา นำนิทานชาดกมาเป็นอุทาหรณ์ และวิเคราะห์ชาดกตามหลักธรรม ๓) ด้านการจัดสื่อการเรียนการสอน พระสงฆ์ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน ใช้เหตุการณ์ และสถานการณ์จริงเป็นสื่อในการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ๔) ด้านการวัดและประเมินผล พระสงฆ์นำกระบวนการวัดผลและประเมินผลตามหลัก ศีล สมาธิ และปัญญา มาใช้ประเมินผลให้ครอบคลุมพฤติกรรมทางกาย วาจา และทางใจ ๕) ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร พระสงฆ์จัด โครงการพัฒนาจิตและปฏิบัติธรรมเพื่อเสริมสร้างคุณภาพการเรียน ร่วมจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ๖) ด้านการนิเทศภายในสถานศึกษา โรงเรียนให้การนิเทศพระสงฆ์ผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาในระดับน้อยถึงน้อยที่สุด สำหรับปัญหาในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสงฆ์มีปัญหาระดับปานกลางและมากทุกด้าน”<sup>๔๓</sup>

พระกิตติพงษ์ นาควโร (ทองไสย) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดเลย ผลการวิจัยพบว่า “บทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนใน

<sup>๔๒</sup> วิเชียร เจนจบเขต, “บทบาทของพระสังฆาธิการในการพัฒนาวิถีชีวิตไทยในจังหวัดนครปฐม”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม), ๒๕๔๗, ๒๐๘ หน้า.

<sup>๔๓</sup> พระครูปริยัติธรรมมาวูธ (วิรัช ต้นชวน), “บทบาทของพระสงฆ์ในการจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในจังหวัดกระบี่ ตรัง และพังงา”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), ๒๕๔๘, ๑๔๓ หน้า.

จังหวัดเลย โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งหมด การเปรียบเทียบบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดเลย พบว่า พระอุปัชฌาย์ที่มีตำแหน่ง มีระยะเวลาที่อยู่ในวัด และมีภูมิสำเนาเดิมแตกต่างกัน มีการพัฒนาชุมชนในจังหวัดเลยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนพระอุปัชฌาย์ที่มีระดับการศึกษา มีอายุพรรษา และมีลักษณะที่ตั้งวัดแตกต่างกัน มีการพัฒนาชุมชนในจังหวัดเลยไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕”<sup>๔๔</sup>

สมพร ปากกะพอก ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสังฆาธิการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียนเขตอำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต ๑ ผลการวิจัยพบว่า “บทบาทของพระสังฆาธิการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียนพระสังฆาธิการได้ปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตามรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทั้งสองด้านแต่เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าด้านการประพฤติปฏิบัติตนของพระสังฆาธิการค่าเฉลี่ยสูงกว่าด้านการอบรมสั่งสอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียน เป็นที่น่าสังเกตว่าด้านการอบรมสั่งสอนที่จำแนกเป็นด้านหลักสูตรด้านการสอน และด้านการวัดและประเมินผล พบว่าค่าเฉลี่ยด้านวิธีสอนอยู่ในระดับมากและสูงกว่าด้านหลักสูตรและด้านการวัดประเมินผลซึ่งอยู่ในระดับปานกลางเกือบทุกข้อย่อย”<sup>๔๕</sup>

พระอธิการประวัติ กันทะคุณ ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน : กรณีศึกษาดาบถนายน อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ ผลการวิจัย พบว่า “พระสงฆ์เข้าไปมีบทบาทด้านการศึกษาพระสงฆ์จะเป็นผู้สั่งสอนอบรมจิตใจให้แก่พุทธศาสนิกชน พระสงฆ์มีบทบาทด้านสาธารณูปโภคผ่านโครงการพัฒนาชนบทหลาย ๆ โครงการ บทบาทด้านการสาธารณสุข พระสงฆ์เป็นแกนนำในการรวมกลุ่มทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจ พระสงฆ์ยังมีบทบาทการพัฒนาทางด้านจิตใจ บทบาทในด้านการส่งเสริมศีลธรรม บทบาทการพัฒนาด้านศาสนวัตถุ สถานที่ บทบาทการพัฒนาวัด ในด้านศาสนพิธี บทบาทด้านการปกครองมีส่งเสริมหนุนค้ำด้วยกัน บทบาทด้านการศึกษา สงเคราะห์ จัดตั้งโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ บทบาทด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ วัดเป็นศูนย์กลางสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เป็นศูนย์รวมที่สร้างคุณธรรมจริยธรรมและสามัคคีธรรม ในท้องถิ่น บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาจริยธรรมให้กับประชาชน บทบาทพระสงฆ์ในการ

<sup>๔๔</sup>พระกิตติพงษ์ นาควโร (ทองไสย), “บทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดเลย”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๔๕, ๑๔๓ หน้า.

<sup>๔๕</sup>สมพร ปากกะพอก, “บทบาทของพระสังฆาธิการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียนเขตอำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต ๑”, ภาคนิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร), ๒๕๔๕, ๑๑๑ หน้า.

พัฒนาทางการศึกษา มีการอบรมจริยธรรมนักเรียนตามโรงเรียนและหมู่บ้าน บทบาทด้านการพัฒนา การเรียนรู้ตามอัครยาชัย จัดบริเวณวัดให้เป็นอุทยานการศึกษา ปัญหาและข้อเสนอแนะพระสงฆ์ใน การพัฒนาชุมชน พบว่า ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พระสงฆ์บางรูปยังมีความรู้ที่น้อย ด้านการเผยแผ่ ธรรม ขาดพระสงฆ์ที่มีความรู้ความชำนาญการเผยแผ่ธรรม ด้านงานสาธารณสงเคราะห์ หน่วยงาน ราชการและประชาชนยังไม่เห็นความสำคัญบทบาทของพระสงฆ์ในการทำหน้าที่ ข้อเสนอแนะของ พระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน พบว่า ด้านการศึกษาสงเคราะห์พระสงฆ์ควรช่วยเป็นวิทยากรสอนเด็ก นักเรียนในโรงเรียนหรือสถานศึกษา ด้านการเผยแผ่ธรรมพระสงฆ์ควรจัดให้มีเทศน์ทุกวันพระหรือ วันสำคัญ ด้านงานสาธารณสงเคราะห์ พระสงฆ์ควรมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา กับชุมชน อย่างแท้จริง”<sup>๔๖</sup>

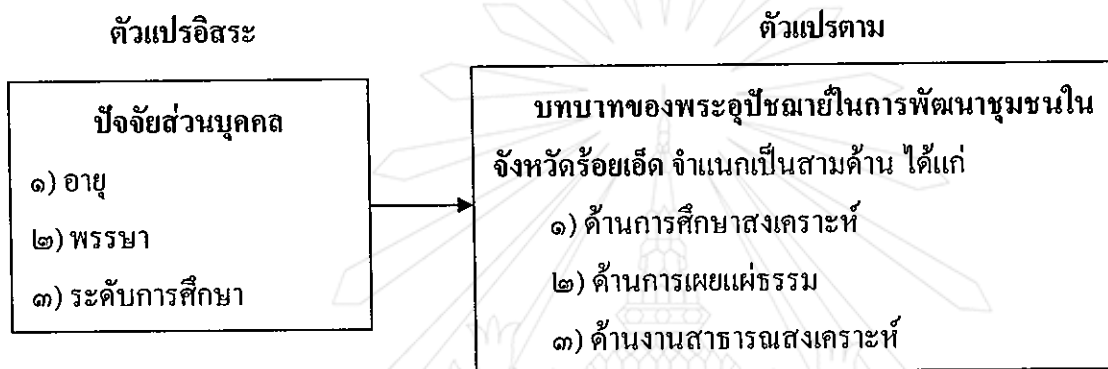
โดยสรุป งานวิจัยที่น่าเสนอข้างต้น มีประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการวิจัยการบทบาทของ พระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ ซึ่งผู้วิจัยจะนำไปใช้เป็นข้อคิดในการวิเคราะห์และอภิปรายผล ต่อไป



<sup>๔๖</sup> พระอริการประวัติ กั้นหะคุณ, “บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน : กรณีศึกษาตำบลนายม อำเภอมือง จังหวัดอำนาจเจริญ” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี), ๒๕๕๐, ๑๓๔ หน้า.

## ๒.๖ สรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

กรอบแนวคิดเกี่ยวกับ บทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยบูรณาการมาจากในเอกสารของ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) สองเรื่อง คือ การศึกษาเพื่ออารยธรรมที่ยั่งยืน<sup>๕๑</sup> และการศึกษาทางเลือก : ผู้วิวัฒน์หรือวิบัติในยุคโลกไร้พรมแดน<sup>๕๒</sup> และจากเอกสารของ วินัย วีระพัฒนานนท์ เรื่อง สิ่งแวดล้อมและการพัฒนา<sup>๕๓</sup> ซึ่งเอกสารทั้งสามเล่มนี้มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ดังนี้



แผนภูมิที่ ๒.๑ แสดงสรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

<sup>๕๑</sup>พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), การศึกษาเพื่ออารยธรรมที่ยั่งยืน, อ่างแล้ว, หน้า ๑๒๑.

<sup>๕๒</sup>พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), การศึกษาทางเลือก : ผู้วิวัฒน์หรือวิบัติในยุคโลกไร้พรมแดน, อ่างแล้ว, หน้า ๔.

<sup>๕๓</sup>วินัย วีระพัฒนานนท์, สิ่งแวดล้อมและการพัฒนา, อ่างแล้ว, หน้า ๑๖๘-๑๖๙.

## บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ดในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้  
เสนอวิธีการดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

- ๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๒ เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ
- ๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๗ สถิติที่ใช้ในการวิจัย

### ๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างดังนี้

#### ๓.๑.๑ ประชากร

ได้แก่ พระอุปัชฌาย์ในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน ๑๘๔ รูป

#### ๓.๑.๒ กลุ่มตัวอย่าง

ได้แก่ พระอุปัชฌาย์ในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน ๑๒๕ รูป

### ๓.๒ เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสุ่มตัวอย่างตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

๓.๒.๑ กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยการเทียบจากตาราง เกรจซี และมอร์แกน (R.V. Krejcie and D.W. Morgan)<sup>๑</sup> ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๑๒๓ รูป

---

<sup>๑</sup>บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๓๕),  
หน้า ๔๐.

ดังนี้

๓.๒.๒ ในกรณีนี้จำนวนประชากรไม่ตรงกับจำนวนประชากรในตารางจึงคิดเทียบบัญญัติไตรยางค์

$$\begin{aligned} ๑๕๐ - ๑๕๐ \text{ มีประชากรเพิ่มขึ้น } ๑๐ \text{ คน (๑๒๗) - ๑๒๓} &= ๔ \\ \text{ถ้า } ๑๕๐ - ๑๕๔ \text{ มีประชากรเพิ่มขึ้น } ๖ \text{ คน} &= \frac{๔ \times ๖}{๑๐} \\ &= ๒.๔ \text{ หรือ } ๒ \text{ รูป} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{ดังนั้น ถ้ามีประชากรที่ใช้ในการวิจัย } ๑๕๔ \text{ คน ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง} & \\ &= ๑๒๓ + ๒ \\ &= ๑๒๕ \text{ รูป} \end{aligned}$$

จากการเทียบบัญญัติไตรยางค์ จะได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวนทั้งสิ้น ๑๒๕ รูป

๓.๒.๓ สุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling)<sup>๒</sup> โดยวิธีการจับฉลาก ซึ่งมีขั้นตอนในการสุ่มตัวอย่างดังต่อไปนี้

- ๑) จัดทำบัญชีรายชื่อพระอุปัชฌาย์ ในจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน ๑๕๔ รูป
- ๒) เขียนชื่อพระอุปัชฌาย์ลงในแผ่นกระดาษโดยใช้ ๑ ชื่อ ต่อ ๑ แผ่นแล้วม้วนฉลากนำลงกล่องแล้วเขย่าให้คลุกกัน
- ๓) จับขึ้นมาทีละแผ่น โดยแต่ละครั้งที่หยิบมาได้ต้องนำแผ่นฉลากมาจดบันทึกไว้ว่าเป็นใคร
- ๔) ม้วนฉลากแผ่นเดิมใส่ลงในกล่องเดิม แล้วจับฉลากขึ้นมาใหม่ เพื่อที่จะให้โอกาสถูกเลือกทุกรูปเท่ากัน
- ๕) กรณีหยิบได้ชื่อเดิมก็ไม่เอานำใส่ลงไปในกล่องเดิมแล้วจับขึ้นมาใหม่อีกครั้ง ทำอยู่อย่างนี้เรื่อยไปจนได้กลุ่มตัวอย่างครบ ๑๒๕ รูป

### ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ พรรษา และระดับการศึกษา ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

<sup>๒</sup>เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๒.



ตอนที่ ๒ แบบสอบถามบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ดมี ลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยแบ่งระดับของการวัดออกเป็น ๕ ระดับ โดย กำหนดเกณฑ์การให้คะแนน<sup>๓</sup> ดังนี้

๕	หมายถึง	การปฏิบัติตามบทบาทมากที่สุด
๔	หมายถึง	การปฏิบัติตามบทบาทมาก
๓	หมายถึง	การปฏิบัติตามบทบาทปานกลาง
๒	หมายถึง	การปฏิบัติตามบทบาทน้อย
๑	หมายถึง	การปฏิบัติตามบทบาทน้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามปลายเปิด (Open-ended) เพื่อสอบถามข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการ พัฒนารูปแบบของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด

#### ๓.๔ การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) มีขั้นตอนดังนี้

๓.๔.๑ ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของพระอุปัชฌาย์กับการพัฒนาชุมชน

๓.๔.๒ กำหนดประเด็นต่าง ๆ ที่ต้องการทราบ เกี่ยวกับบทบาทของพระอุปัชฌาย์กับการ พัฒนาชุมชน เพื่อนำไปใช้ในการสร้างเป็นข้อคำถาม ในแบบสอบถาม

๓.๔.๓ สร้างแบบสอบถาม แล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ พิจารณาตรวจสอบ ประเด็นต่าง ๆ ตลอดจนความถูกต้องของภาษาที่ใช้ และให้คำแนะนำเพื่อปรับปรุงแก้ไข

๓.๔.๔ แก้ไขตามอาจารย์ที่ปรึกษาเสนอแนะ และนำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นตามเนื้อหาและ วัตถุประสงค์ เสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเพื่อปรับปรุงแก้ไขความเที่ยงตรงทั้งด้าน โครงสร้างเนื้อหา และสำนวนภาษา โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (Item-objective Congruence Index : IOC)<sup>๔</sup> มีเกณฑ์ ดังนี้

+๑	หมายถึง	แน่ใจว่าข้อคำถามหรือข้อความนั้นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์
๐	หมายถึง	ไม่แน่ใจ
-๑	หมายถึง	แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นหรือข้อความนั้น ไม่สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์

<sup>๓</sup>เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๐.

<sup>๔</sup>บุทท ไกยวรรณ, การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพฯ มหานคร : บริษัท วิ.อินเตอร์ พรินท์, ๒๕๕๐), หน้า ๑๕๕.

โดยใช้สูตรดัชนีความสอดคล้อง ดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ

IOC แทน ดัชนีความสอดคล้อง

$\sum R$  แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

(ควรมีดัชนีค่าความสอดคล้องไม่ต่ำกว่า ๐.๕๐)

ผู้เชี่ยวชาญสามท่านประกอบด้วย

- ๑) พระราชธรรมโสภณ (เจ้าปี จนุทรมุโม) ตำแหน่ง เจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด (ม.)  
เจ้าอาวาสวัดบูรพาภิราม พระอารามหลวง สำเร็จการศึกษา น.ธ.เอก ป.ธ.๔ พธ.บ. ศน.ม. และพธ.ม.
  - ๒) ดร. ประพิศ โบราณมูล ตำแหน่งเจ้าหน้าที่งานสารบรรณ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราช  
วิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด สำเร็จการศึกษา ปริญญาปรัชญาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
  - ๓) นางวิลาวัลย์ ชินหัวคง ตำแหน่ง ครูชำนาญการ โรงเรียนปทุมรัตน์พิทยาคม อำเภอปทุมรัตน์  
จังหวัดร้อยเอ็ด สำเร็จการศึกษา ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ๓.๔.๕ นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปวิเคราะห์ค่า IOC โดยใช้ข้อคำถามจำนวน ๔๕ ข้อ  
มีค่า IOC ระหว่าง ๐.๕๐-๑.๐๐
- ๓.๔.๖ นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญแล้วไปทดลองใช้  
(Try-out) กับพระอุปัชฌาย์ ในจังหวัดร้อยเอ็ด ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๐ รูป เพื่อหาคุณภาพ  
ของเครื่องมือ
- ๓.๔.๗ การทดสอบคุณภาพของแบบสอบถาม ดำเนินการเป็นลำดับ ดังนี้
- ๑) หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Power of Discrimination) โดยวิธีหาค่า t-test<sup>๔</sup> พิจารณา  
ข้อที่มีคุณภาพผ่านเกณฑ์ ได้ค่าอำนาจจำแนกรายข้อระหว่าง ๑.๖๕-๔.๕๐ จำนวน ๔๕ ข้อ
  - ๒) นำข้อที่มีค่าอำนาจจำแนกผ่านเกณฑ์ หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ  
โดยใช้วิธีคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ( $\alpha$  - Coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach)<sup>๕</sup>  
ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๕๓
- ๓.๔.๘ เสนออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบอีกครั้ง

<sup>๔</sup>บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, อ่างแล้ว, หน้า ๕๔.

<sup>๕</sup>เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๖.

๓.๔.๕ จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำ ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

### ๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การดำเนินการจัดเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

๓.๕.๑ ขอนหนังสือขอความอนุเคราะห์จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด กราบเรียนเจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อขอความอนุเคราะห์ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

๓.๕.๒ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยทำการชี้แจงรายละเอียดของแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างฟัง โดยให้เวลาในการตอบแบบสอบถาม และได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาทั้งหมด

๓.๕.๓ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมแบบสอบถามที่ได้จากการตอบแล้วทั้งหมด เพื่อดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

### ๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลมีลำดับขั้นตอน ดังนี้

๓.๖.๑ นำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาตรวจสอบความสมบูรณ์ทุกฉบับ

๓.๖.๒ นำแบบสอบถามที่คัดลอกไว้แล้วมาดำเนินการให้คะแนนตามเกณฑ์

๓.๖.๓ นำคะแนนที่ได้ไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

๓.๖.๔ วิเคราะห์ข้อมูลระดับการปฏิบัติตามบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ( $\bar{x}$ ) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ทั้งในภาพรวม รายด้าน และรายข้อ แล้วแปลผลตามเกณฑ์การวิเคราะห์<sup>๑</sup> ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง ๔.๕๑-๕.๐๐ หมายถึง มีการปฏิบัติตามบทบาทอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยระหว่าง ๓.๕๑-๔.๕๐ หมายถึง มีการปฏิบัติตามบทบาทอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ยระหว่าง ๒.๕๑-๓.๕๐ หมายถึง มีการปฏิบัติตามบทบาทอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง ๑.๕๑-๒.๕๐ หมายถึง มีการปฏิบัติตามบทบาทอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ยระหว่าง ๑.๐๐-๑.๕๐ หมายถึง มีการปฏิบัติตามบทบาทอยู่ในระดับน้อยที่สุด

<sup>๑</sup>เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๐.

๓.๖.๕ วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาค่าความต่างของความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด กับปัจจัยส่วนบุคคล โดยใช้ค่า t-test และ F-test พร้อมทั้งใช้วิธีการเชฟเฟ (Scheffe's Method) เพื่อหาความแตกต่างรายคู่

๓.๖.๖ วิเคราะห์ข้อมูลข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency)

๓.๖.๗ นำเสนอผลการวิจัยโดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

### ๓.๗ สถิติที่ใช้ในการวิจัย

๓.๗.๑ การหาคุณภาพของแบบสอบถาม

๑) การหาค่าอำนาจจำแนกของแต่ละข้อ โดยใช้ t-test<sup>๔</sup> คำนวณจากสูตร ดังนี้

$$t = \frac{\bar{X}_H - \bar{X}_L}{\sqrt{\frac{S_H^2 + S_L^2}{N}}}$$

เมื่อ	t	แทน	อำนาจจำแนก
	$\bar{X}_H$	แทน	ค่าเฉลี่ยของกลุ่มสูง
	$\bar{X}_L$	แทน	ค่าเฉลี่ยของกลุ่มต่ำ
	$S_H^2$	แทน	ความแปรปรวนของกลุ่มสูง
	$S_L^2$	แทน	ความแปรปรวนของกลุ่มต่ำ
	N	แทน	จำนวนคนในกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำซึ่งมีจำนวนเท่ากัน

๒) การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ( $\alpha$  - Coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach)<sup>๕</sup> คำนวณจากสูตร ดังนี้

$$\alpha = \frac{k}{k-1} \left( 1 - \frac{\sum S_i^2}{S^2} \right)$$

<sup>๔</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๔.

<sup>๕</sup> เรื่องเดียวกัน.

เมื่อ	$\alpha$	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น
	$k$	แทน	จำนวนข้อของเครื่องมือวัด
	$S_j^2$	แทน	ผลรวมของความแปรปรวนของแต่ละข้อ
	$S_t^2$	แทน	ความแปรปรวนของคะแนนรวม

๓.๗.๒ ในการวิเคราะห์ข้อมูล ค่าสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

๑) ค่าร้อยละ (Percentage) คำนวณจากสูตร ดังนี้

$$P = \frac{f}{N} \times 100$$

เมื่อ	$P$	แทน	ร้อยละ
	$f$	แทน	ความถี่ที่ต้องการแปลงให้เป็นร้อยละ
	$N$	แทน	จำนวนความถี่ทั้งหมด

๒) ค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) คำนวณจากสูตร ดังนี้

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ	$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย
	$\sum X$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมดในกลุ่ม
	$N$	แทน	จำนวนคน

๓) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) คำนวณจากสูตร ดังนี้

$$S.D. = \sqrt{\frac{N \sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ	S.D.	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	X	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมดในกลุ่ม
	$X^2$	แทน	ผลรวมกำลังสอง ของคะแนนในกลุ่ม
	N	แทน	จำนวนคน
	$\Sigma$	แทน	ผลรวม

๔) ค่า t-test ในการเปรียบเทียบตัวแปรอิสระสองกลุ่ม

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{S_1^2}{n_1} + \frac{S_2^2}{n_2}}}$$

เมื่อ	t	แทน	ค่าสถิติที่จะใช้เปรียบเทียบกับค่าวิกฤตในการแจกแจงแบบ t เพื่อทราบความมีนัยสำคัญ
	$\bar{X}_1, \bar{X}_2$	แทน	ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ ๑ และกลุ่มที่ ๒ ตามลำดับ
	$S_1, S_2$	แทน	ความแปรปรวนของกลุ่มตัวอย่างที่ ๑ และกลุ่มที่ ๒ ตามลำดับ
	$n_1, n_2$	แทน	จำนวนสมาชิกกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มที่ ๑ และกลุ่มที่ ๒ ตามลำดับ

๕) ค่า F-test ในการเปรียบเทียบตัวแปรอิสระตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป

$$F = \frac{MS_b}{MS_w}$$

เมื่อ	F	แทน	ค่าที่ใช้พิจารณาใน F-distribution
	$MS_b$	แทน	ค่าความแปรปรวนระหว่างกลุ่ม
	$MS_w$	แทน	ค่าความแปรปรวนภายในกลุ่ม

## บทที่ ๔

### ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิเคราะห์ข้อมูล  
ได้เสนอรายละเอียดตามลำดับ ดังนี้

๔.๑ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

๔.๒ ลำดับขั้นตอนการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

#### ๔.๑ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัย ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย (Mean)
S.D.	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
n	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
t	แทน	ทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มสองกลุ่ม (Independent)
Sig	แทน	ค่าความน่าจะเป็น
F	แทน	ทดสอบความแตกต่างตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป
df	แทน	ชั้นแห่งความเป็นอิสระ (Degree of Freedom)
SS	แทน	ผลบวกของคะแนนเบี่ยงเบนยกกำลังสอง (Sum of Square)
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยผลบวกของคะแนนยกกำลังสอง (Mean of Square)
*	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

#### ๔.๒ ลำดับขั้นตอนการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ ๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนใน  
จังหวัดร้อยเอ็ด

ตอนที่ ๓ ผลการเปรียบเทียบบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด

ตอนที่ ๔ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด

#### ๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ ๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏตามตารางที่ ๔.๑-๔.๓

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวน และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวนรูป	ร้อยละ
๓๕-๕๐ ปี	๒๕	๒๐.๐๐
๕๑-๖๐ ปี	๕๘	๔๖.๔๐
เกิน ๖๐ ปี	๔๒	๓๓.๖๐
รวม	๑๒๕	๑๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า พระอุปัชฌาย์ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๕๑-๖๐ ปี จำนวน ๕๘ รูป คิดเป็น ร้อยละ ๔๖.๔๐ รองลงมา มีอายุเกิน ๖๐ ปี จำนวน ๔๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๖๐ และมีอายุระหว่าง ๓๕-๕๐ ปี จำนวน ๒๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๐๐

ตารางที่ ๔.๒ แสดงจำนวน และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามพรรษา

พรรษา	จำนวนรูป	ร้อยละ
๑๐-๒๐ พรรษา	๕	๓.๒๐
๒๑-๓๐ พรรษา	๖๕	๕๕.๒๐
เกิน ๓๐ พรรษา	๔๙	๓๙.๖๐
รวม	๑๒๕	๑๐๐

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า พระอุปัชฌาย์ส่วนใหญ่มีพรรษาระหว่าง ๒๑-๓๐ พรรษา จำนวน ๖๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๒๐ รองลงมา มีพรรษาเกิน ๓๐ พรรษา จำนวน ๔๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๖๐ และมีพรรษาระหว่าง ๑๐-๒๐ พรรษา จำนวน ๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓.๒๐



ตารางที่ ๔.๓ แสดงจำนวน และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวนรูป	ร้อยละ
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๕๐	๔๐.๐๐
ปริญญาตรีขึ้นไป	๗๕	๖๐.๐๐
รวม	๑๒๕	๑๐๐

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า พระอุปัชฌาย์ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีขึ้นไป จำนวน ๗๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๐.๐๐ และสำเร็จการศึกษาในระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๕๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๐๐



ตอนที่ ๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏตามตารางที่ ๔.๔-๔.๗

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้าน

บทบาทในการพัฒนาชุมชน	ระดับการปฏิบัติตามบทบาท		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๓.๕๕	๐.๕๖	มาก
ด้านการเผยแผ่ธรรม	๓.๖๔	๐.๕๐	มาก
ด้านงานสาธารณสงเคราะห์	๓.๕๗	๐.๕๒	มาก
รวม	๓.๖๐	๐.๕๓	มาก

(n = ๑๒๕)

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า บทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือ ด้านการเผยแผ่ธรรม ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านงานสาธารณสงเคราะห์

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน  
ในจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการศึกษาสงเคราะห์ โดยรวมและรายข้อ

ข้อ	ด้านการศึกษาสงเคราะห์	ระดับการปฏิบัติตามบทบาท		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑.	การจัดการ การให้ความรู้ด้านศีลธรรมและจริยธรรมแก่เด็กนักเรียน นักศึกษาในโรงเรียน	๔.๐๒	๐.๓๑	มาก
๒.	จัดหาอุปกรณ์การศึกษาให้กับโรงเรียนในชุมชน	๓.๖๖	๐.๘๐	มาก
๓.	จัดตั้งกองทุนหรือมูลนิธิสงเคราะห์ให้กับเด็กนักเรียนที่เรียนดี ประพฤติดี แต่มีฐานะยากจน	๓.๔๘	๐.๕๕	ปานกลาง
๔.	เป็นวิทยากรช่วยสอนหนังสือในชั้นเรียนตามตารางสอนของโรงเรียน	๓.๖๒	๑.๐๓	มาก
๕.	จัดตั้งศูนย์หรือโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้นในวัด	๓.๕๔	๑.๐๔	มาก
๖.	มีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนการสอนทั้งของพระสงฆ์และฆราวาส	๓.๖๒	๐.๕๑	มาก
๗.	ร่วมมือให้การสนับสนุนในการจัดกิจกรรมทางจริยธรรมภายในสถานศึกษา และภายในชุมชน	๓.๕๖	๐.๕๒	มาก
๘.	จัดสอนธรรมศึกษาให้แก่ นักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชนทั่วไป	๓.๔๕	๐.๕๕	ปานกลาง
๙.	จัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเพื่อให้บุคคลทั่วไปได้เข้าศึกษาต่อ	๓.๔๓	๑.๑๓	ปานกลาง
๑๐.	จัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ขึ้นในวัด	๓.๔๘	๑.๑๖	ปานกลาง
๑๑.	จัดตั้งโรงเรียนสอนพระปริยัติธรรมสายสามัญ	๓.๓๕	๑.๑๒	ปานกลาง
๑๒.	จัดให้วัดเป็นศูนย์กลางในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรอื่นในการจัดการศึกษาที่สนองความต้องการของชุมชน	๓.๔๖	๐.๘๕	ปานกลาง
๑๓.	จัดตั้งที่อ่านหนังสือพิมพ์และห้องสมุดภายในวัด สำหรับบริการแก่ประชาชนในชุมชน	๓.๕๕	๐.๕๓	มาก

ตารางที่ ๔.๕ (ต่อ)

ข้อ	ด้านการศึกษาสงเคราะห์	ระดับการปฏิบัติตามบทบาท		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑๔.	อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมที่สอดคล้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่นักเรียนเยาวชน และประชาชนทั่วไป	๓.๘๘	๐.๘๕	มาก
๑๕.	อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและการแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน	๓.๗๓	๐.๘๗	มาก
รวม		๓.๕๘	๐.๘๖	มาก

(n = ๑๒๕)

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า บทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการศึกษาสงเคราะห์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากเก้าข้อ เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือ การจัดการ การให้ความรู้ด้านศีลธรรมและจริยธรรมแก่เด็กนักเรียน นักศึกษาในโรงเรียน อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมที่สอดคล้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่นักเรียน เยาวชน และประชาชนทั่วไป อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและการแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน จัดหาอุปกรณ์การศึกษาให้กับโรงเรียนในชุมชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนการสอนทั้งของพระสงฆ์ และฆราวาส เป็นวิทยากรช่วยสอนหนังสือในชั้นเรียนตามตารางสอนของโรงเรียน จัดตั้งที่อ่านหนังสือพิมพ์และห้องสมุดภายในวัด สำหรับบริการแก่ประชาชนในชุมชน ร่วมมือให้การสนับสนุนในการจัดกิจกรรมทางจริยธรรมภายในสถานศึกษา และภายในชุมชน จัดตั้งศูนย์หรือโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้นในวัด ที่เหลืออีกหกข้ออยู่ในระดับปานกลาง ลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยคือ จัดสอนธรรมศึกษาให้แก่ นักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชนทั่วไป จัดตั้งกองทุนหรือมูลนิธิสงเคราะห์ให้กับเด็กนักเรียนที่เรียนดี ประพฤติดี แต่มีฐานะยากจน จัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ขึ้นในวัด จัดให้วัดเป็นศูนย์กลางในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรอื่นในการจัดการศึกษาที่สนองความต้องการของชุมชน จัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเพื่อให้บุคคลทั่วไปได้เข้าศึกษาต่อ และจัดตั้งโรงเรียนสอนพระปริยัติธรรมสายสามัญ

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน  
ในจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการเผยแผ่ธรรม โดยรวมและรายข้อ

ข้อ	ด้านการเผยแผ่ธรรม	ระดับการปฏิบัติตามบทบาท		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑.	เผยแผ่ธรรมในท้องถิ่น และพื้นที่ทั่วไป	๔.๓๒	๐.๕๕	มาก
๒.	เผยแผ่ธรรมโดยวิธีการเทศนา ปาฐกถา และอภิปราย เป็นต้น	๓.๕๗	๐.๕๑	มาก
๓.	เป็นพระวิทยากรอบรมจริยธรรมในโรงเรียน	๓.๖๕	๐.๘๖	มาก
๔.	อบรมสั่งสอนหลักธรรมของพระพุทธศาสนาแก่ประชาชน ผู้มาบำเพ็ญบุญในงานเทศกาลต่าง ๆ	๓.๘๖	๐.๘๔	มาก
๕.	จัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ในวัด เช่น วันธรรมสวนะ วันเข้าพรรษา วันมาฆบูชาเป็นต้น	๓.๗๘	๐.๕๕	มาก
๖.	บรรยายธรรม และเผยแพร่ว่าสารที่เป็นประโยชน์ โดยใช้หอกระจายข่าว	๓.๔๔	๐.๘๘	ปานกลาง
๗.	เผยแผ่ธรรมโดยการเขียนบทความลงเผยแพร่ใน หนังสือต่าง ๆ	๓.๓๔	๐.๕๗	ปานกลาง
๘.	จัดทำโครงการต้นไม้พุดได้ เช่น สุภามิตสอนใจ ปริศนาธรรม และคติธรรมนำไปติดไว้ที่ต้นไม้ในวัด	๓.๔๔	๑.๐๗	ปานกลาง
๙.	เทศน์หรือบรรยายธรรมทางวิทยุกระจายเสียงหรือแถบ บันทึกเสียง	๓.๔๑	๐.๕๕	ปานกลาง
๑๐.	รับกิจนิมนต์จากประชาชนไปเทศนาที่บ้านและที่อื่น ๆ ตามความเหมาะสม	๓.๖๒	๐.๘๓	มาก
๑๑.	บรรยายธรรมให้ประชาชนได้รู้จักคอกทอน ขยัน หมั่นเพียร และชวนช่วยในการประกอบอาชีพที่สุจริต	๓.๕๔	๐.๘๕	มาก
๑๒.	จัดอบรมวิปัสสนากรรมฐานทั้งในวัดและนอกสถานที่ ให้แก่ประชาชนทั่วไป	๓.๗๔	๐.๕๐	มาก
๑๓.	เป็นผู้นำจัดตั้งชมรมพุทธศาสน์ในโรงเรียน และในสถาบัน การศึกษาต่าง ๆ	๓.๕๘	๐.๕๕	มาก

ตารางที่ ๔.๖ (ต่อ)

ข้อ	ด้านการเผยแพร่ธรรม	ระดับการปฏิบัติตามบทบาท		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑๔.	จัดเวทีสนทนาธรรมที่เอื้อต่อการดำเนินชีวิตอย่างต่อเนื่อง	๓.๓๕	๑.๐๑	ปานกลาง
๑๕.	จัดกิจกรรมรักษาศูโบสถศีลทุกวันพระ หรือในช่วงระยะเวลาเข้าพรรษา	๓.๖๕	๐.๘๘	มาก
๑๖.	จัดสถานที่ และบรรยากาศในวัดให้เป็นแบบอย่างของการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง	๓.๘๖	๐.๕๔	มาก
รวม		๓.๖๔	๐.๕๐	มาก

(n = ๑๒๕)

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า บทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการเผยแพร่ธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากสิบข้อ ข้อเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือ เผยแพร่ธรรมในห้องถ้ำ และพื้นที่ทั่วไป อบรมสั่งสอนหลักธรรมของพระพุทธศาสนาแก่ประชาชนผู้มาบำเพ็ญบุญในงานเทศกาลต่าง ๆ จัดสถานที่ และบรรยากาศในวัดให้เป็นแบบอย่างของการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง จัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาในวัด เช่น วันธรรมสวนะ วันเข้าพรรษา วันมาฆบูชา เป็นต้น จัดอบรมวิปัสสนากรรมฐานทั้งในวัดและนอกสถานที่ให้แก่ประชาชนทั่วไป เป็นพระวิทยากรอบรมจริยธรรมในโรงเรียน จัดกิจกรรมรักษาศูโบสถศีลทุกวันพระ หรือในช่วงระยะเวลาเข้าพรรษา รับกิจนิมนต์จากประชาชนไปเทศนาที่บ้านและที่อื่น ๆ ตามความเหมาะสม เป็นผู้นำจัดตั้งชมรมพุทธศาสน์ในโรงเรียน และในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เผยแพร่ธรรมโดยวิธีการเทศนา ปาฐกถา และอภิปราย เป็นต้น บรรยายธรรมให้ประชาชนได้รู้จัดอดทน ขยัน หมั่นเพียร และชวนช่วยในการประกอบอาชีพที่สุจริต ที่เหลืออีกห้าข้ออยู่ในระดับปานกลาง ลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ บรรยายธรรม และเผยแพร่ข่าวสารที่เป็นประโยชน์ โดยใช้หอกระจายข่าว จัดทำโครงการต้นไม้พูดได้ เช่น สุภาสิตสอนใจ ปรีศนาธรรม และคติธรรมนำไปคิดไว้ที่ต้นไม้ในวัด เทศน์หรือบรรยายธรรมทางวิทยุกระจายเสียงหรือแถบบันทึกเสียง จัดเวทีสนทนาธรรมที่เอื้อต่อการดำเนินชีวิตอย่างต่อเนื่อง และเผยแพร่ธรรมโดยการเขียนบทความลงเผยแพร่ในหนังสือต่าง ๆ

ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน  
ในจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านงานสาธารณสงเคราะห์ โดยรวมและรายข้อ

ข้อ	ด้านงานสาธารณสงเคราะห์	ระดับการปฏิบัติตามบทบาท		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑.	ให้คำแนะนำชักจูงให้ประชาชนร่วมบริจาคทรัพย์สินของให้แก่ผู้ประสบภัยต่าง ๆ	๓.๕๔	๐.๘๕	มาก
๒.	ให้คำปรึกษาทางด้านจิตใจที่เกี่ยวกับปัญหาชีวิตต่าง ๆ แก่ประชาชน	๓.๖๕	๐.๘๖	มาก
๓.	จัดให้มีสถานสงเคราะห์ให้แก่เด็กกำพร้าหรือคนชรา	๓.๕๐	๐.๕๖	ปานกลาง
๔.	บริการรักษาพยาบาลผู้ป่วยตามภูมิปัญญาท้องถิ่น	๓.๕๐	๑.๐๐	ปานกลาง
๕.	ใช้วัดเป็นสถานที่ฝึกงาน และฝึกอาชีพแก่คนว่างงาน	๓.๕๐	๑.๐๑	ปานกลาง
๖.	อนุรักษ์ ดูแล บำรุงรักษา โบราณสถาน และโบราณวัตถุ ภายในวัด	๓.๗๒	๐.๘๗	มาก
๗.	เป็นผู้นำจัดตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์หรือสหกรณ์ชุมชน	๓.๓๑	๐.๕๔	ปานกลาง
๘.	อำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลต่าง ๆ แก่ประชาชน	๓.๖๖	๐.๕๕	มาก
๙.	พัฒนาพื้นที่ของวัดให้เป็นลานวัด ลานใจ ลานกีฬา ของเยาวชน และประชาชน	๓.๖๕	๐.๘๕	มาก
๑๐.	ใช้วัดเป็นสถานที่จัดเวทีประชาคมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ของกลุ่มหรือองค์กรชุมชนต่าง ๆ	๓.๖๗	๐.๕๔	มาก
๑๑.	เป็นผู้นำและร่วมมือสร้างสิ่งสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ เช่น ถนน บ่อน้ำ ศาลาพักผ่อน เป็นต้น	๓.๕๐	๐.๕๐	ปานกลาง
๑๒.	จัดสถานที่ภายในวัดให้ร่มรื่น สงบ สะอาด และมีที่สำหรับ ปฏิบัติธรรม	๓.๗๐	๐.๘๘	มาก
๑๓.	จัดกิจกรรมอุปสมบทหมู่แก่ประชาชนในชุมชนเป็นประจำทุกปี	๓.๕๔	๐.๘๕	มาก
๑๔.	เป็นตัวกลางเชื่อมประสานเพื่อระงับข้อพิพาท หรือ ความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน	๓.๔๗	๐.๘๘	ปานกลาง
รวม		๓.๕๗	๐.๕๒	มาก

(n = ๑๒๕)

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า บทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านงานสาธารณสงเคราะห์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมาก แปรข้อ โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือ อนุรักษ์ ดูแล บำรุงรักษา โบราณสถาน และ โบราณวัตถุภายในวัด จัดสถานที่ภายในวัดให้ร่มรื่น สงบ สะอาด และมีที่สำหรับปฏิบัติธรรม พัฒนาพื้นที่ของวัดให้เป็นลานวัด ลานใจ ลานกีฬา ของเยาวชน และประชาชน ให้คำปรึกษาทางด้าน จิตใจที่เกี่ยวกับปัญหาชีวิตต่าง ๆ แก่ประชาชน ใช้วัดเป็นสถานที่จัดเวทีประชาคมเพื่อแลกเปลี่ยน เรียนรู้ของกลุ่มหรือองค์กรชุมชนต่าง ๆ อำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลต่าง ๆ แก่ประชาชน ให้คำแนะนำชักจูงให้ประชาชนร่วมบริจาคทรัพย์สิ่งของให้แก่ผู้ประสบภัยต่าง ๆ จัดกิจกรรมอุปสมบทหมู่ แก่ประชาชนในชุมชนเป็นประจำทุกปี ที่เหลืออีกหกข้ออยู่ในระดับปานกลาง ลำดับตามค่าเฉลี่ยจาก มากไปหาน้อย คือ เป็นผู้นำและร่วมมือสร้างสิ่งสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ เช่น ถนน บ่อน้ำ ศาลาพักผ่อน เป็นต้น จัดให้มีสถานสงเคราะห์ให้แก่เด็กกำพร้าหรือคนชรา บริการรักษาพยาบาลผู้ป่วยตามภูมิ ปัญญาท้องถิ่น ใช้วัดเป็นสถานที่ฝึกงาน และฝึกอาชีพแก่คนว่างงาน เป็นตัวกลางเชื่อมประสานเพื่อ ระงับข้อพิพาท หรือความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน และเป็นผู้นำจัดตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ หรือสหกรณ์ชุมชน





ตอนที่ ๓ ผลการเปรียบเทียบบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัด  
ร้อยเอ็ด

ผลการเปรียบเทียบปรากฏตามตารางที่ ๔.๘-๔.๑๑

ตารางที่ ๔.๘ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนา  
ชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้านทุกด้าน จำแนกตามอายุ

บทบาท	๓๕-๕๐ ปี			๕๑-๖๐ ปี			เกิน ๖๐ ปี		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๓.๕๗	๐.๓๕	มาก	๓.๗๖	๐.๓๓	มาก	๓.๕๐	๐.๒๔	ปานกลาง
ด้านการเผยแผ่ธรรม	๓.๖๔	๐.๕๑	มาก	๓.๕๒	๐.๔๑	มาก	๓.๕๘	๐.๔๕	มาก
ด้านงานสาธารณสงเคราะห์	๓.๕๖	๐.๕๔	มาก	๓.๕๘	๐.๔๖	มาก	๓.๕๗	๐.๕๓	มาก
รวม	๓.๕๕	๐.๕๒	มาก	๓.๕๖	๐.๔๓	มาก	๓.๕๗	๐.๕๐	มาก

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า พระอุปัชฌาย์ที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ทั้ง  
โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกัน ยกเว้นด้านการศึกษาสงเคราะห์ที่พระอุปัชฌาย์  
อายุเกิน ๖๐ ปี มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนอยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น



ตารางที่ ๔.๘ แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน  
ในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวม จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	.๐๑๑	๒	.๐๐๖	.๐๔๕	.๘๕๒
ภายในกลุ่ม	๑๔.๐๗๕	๑๒๒	.๑๑๕		
รวม	๑๔.๐๘๖	๑๒๔			

\* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า พระอุปัชฌาย์ที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน โดยรวม  
ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๐ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการ  
พัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการศึกษาสงเคราะห์ จำแนกตามอายุ

อายุ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๓๕-๕๐ ปี	๓.๕๗	๐.๓๕	มาก
๕๑-๖๐ ปี	๓.๗๖	๐.๓๓	มาก
เกิน ๖๐ ปี	๓.๕๐	๐.๒๔	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า พระอุปัชฌาย์ที่มีอายุ ระหว่าง ๕๑-๖๐ ปี และอายุระหว่าง ๓๕-๕๐ ปี  
มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการศึกษาสงเคราะห์ อยู่ในระดับมาก ส่วน  
พระอุปัชฌาย์ที่มีอายุเกิน ๖๐ ปี มีบทบาทอยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ ๔.๑๑ แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน  
ในจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการศึกษาสงเคราะห์ จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	.๑๕๓	๒	.๐๕๖	.๓๕๕	.๗๐๒
ภายในกลุ่ม	๓๓.๐๖๕	๑๒๒	.๒๗๑		
รวม	๓๓.๒๕๗	๑๒๔			

\* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า พระอุปัชฌาย์ที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๒ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการ  
พัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการเผยแพร่ธรรม จำแนกตามอายุ

อายุ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๓๕-๕๐ ปี	๓.๖๔	๐.๕๑	มาก
๕๑-๖๐ ปี	๓.๕๒	๐.๔๑	มาก
เกิน ๖๐ ปี	๓.๕๘	๐.๔๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่า พระอุปัชฌาย์ที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ด้านการเผยแพร่ธรรม อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๑๓ แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน  
ในจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการเผยแพร่ธรรม จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	.๓๔๓	๒	.๑๗๑	๑.๐๓๑	.๓๖๐
ภายในกลุ่ม	๒๐.๒๗๘	๑๒๒	.๑๖๖		
รวม	๒๐.๖๒๐	๑๒๔			

\* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่า พระอุปัชฌาย์ที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ด้านการเผยแพร่ธรรม ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๔ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการ  
พัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านงานสาธารณสงเคราะห์ จำแนกตามอายุ

อายุ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๓๕-๕๐ ปี	๓.๕๖	๐.๕๔	มาก
๕๑-๖๐ ปี	๓.๕๘	๐.๔๖	มาก
เกิน ๖๐ ปี	๓.๕๗	๐.๕๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๔ พบว่า พระอุปัชฌาย์ที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ด้านงานสาธารณสงเคราะห์ อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๑๕ แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน  
ในจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านงานสาธารณสงเคราะห์ จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	.๐๒๓	๒	.๐๑๓	.๐๕๓	.๙๔๕
ภายในกลุ่ม	๓๑.๐๘๐	๑๒๒	.๒๕๕		
รวม	๓๑.๑๐๓	๑๒๔			

\* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๕ พบว่า พระอุปัชฌาย์ที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ด้าน  
งานสาธารณสงเคราะห์ ไม่แตกต่างกัน



ตารางที่ ๔.๑๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนา  
ชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้านทุกด้าน จำแนกตามพรรษา

บทบาท	๑๐-๒๐ พรรษา			๒๑-๓๐ พรรษา			เกิน ๓๐ พรรษา		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๓.๕๕	๐.๔๕	มาก	๓.๖๔	๐.๕๔	มาก	๓.๕๒	๐.๔๕	มาก
ด้านการเผยแผ่ธรรม	๓.๖๓	๐.๔๔	มาก	๓.๖๖	๐.๔๑	มาก	๓.๖๑	๐.๔๑	มาก
ด้านงานสาธารณสงเคราะห์	๓.๓๕	๐.๔๑	ปานกลาง	๓.๖๑	๐.๕๒	มาก	๓.๕๔	๐.๔๕	มาก
รวม	๓.๕๔	๐.๔๕	มาก	๓.๖๔	๐.๔๕	มาก	๓.๕๖	๐.๔๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๖ พบว่า พระอุปัชฌาย์ที่มีพรรษาต่างกัน มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ทั้ง  
โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกัน ยกเว้นด้านงานสาธารณสงเคราะห์ พระอุปัชฌาย์  
ที่มีพรรษาระหว่าง ๑๐-๒๐ พรรษา มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง



ตารางที่ ๔.๑๗ แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน  
ในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวม จำแนกตามพรรษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	.๒๒๐	๒	.๑๑๐	.๕๖๖	.๓๘๓
ภายในกลุ่ม	๑๓.๘๖๗	๑๒๒	.๑๑๔		
รวม	๑๔.๐๘๗	๑๒๔			

\* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๗ พบว่า พระอุปัชฌาย์ที่มีพรรษาต่างกัน มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน  
โดยรวม ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๘ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการ  
พัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านงานสาธารณสงเคราะห์ จำแนกตามอายุ

อายุ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑๐-๒๐ พรรษา	๓.๕๕	๐.๔๕	มาก
๒๑-๓๐ พรรษา	๓.๖๔	๐.๕๔	มาก
เกิน ๓๐ พรรษา	๓.๕๒	๐.๔๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๘ พบว่า พระอุปัชฌาย์ที่มีพรรษาต่างกัน มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน  
ด้านงานสาธารณสงเคราะห์ อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๑๕ แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน  
ในจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการศึกษาสงเคราะห์ จำแนกตามพรรษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	.๓๖๕	๒	.๑๘๒	.๖๕๕	.๕๐๑
ภายในกลุ่ม	๓๒.๘๘๒	๑๒๒	.๒๖๐		
รวม	๓๓.๒๕๗	๑๒๔			

\* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๕ พบว่า พระอุปัชฌาย์ที่มีพรรษาต่างกัน มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน  
ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๐ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการ  
พัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการเผยแพร่ธรรม จำแนกตามอายุ

อายุ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑๐-๒๐ พรรษา	๓.๖๓	๐.๔๔	มาก
๒๑-๓๐ พรรษา	๓.๖๖	๐.๔๑	มาก
เกิน ๓๐ พรรษา	๓.๖๑	๐.๔๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๒๐ พบว่า พระอุปัชฌาย์ที่มีพรรษาต่างกัน มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน  
ด้านการเผยแพร่ธรรม อยู่ในระดับมาก



ตารางที่ ๔.๒๑ แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน  
ในจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการเผยแพร่ธรรม จำแนกตามพรรษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	.๐๖๕	๒	.๐๓๒	.๑๕๒	.๘๒๕
ภายในกลุ่ม	๒๐.๕๕๕	๑๒๒	.๑๖๘		
รวม	๒๐.๖๒๐	๑๒๔			

\* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๑ พบว่า พระอุปัชฌาย์ที่มีพรรษต่างกัน มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน  
ด้านการเผยแพร่ธรรม ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๒ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการ  
พัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านงานสาธารณสงเคราะห์ จำแนกตามอายุ

อายุ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑๐-๒๐ พรรษา	๓.๓๕	๐.๔๑	ปานกลาง
๒๑-๓๐ พรรษา	๓.๖๑	๐.๕๒	มาก
เกิน ๓๐ พรรษา	๓.๕๔	๐.๔๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๒๒ พบว่า พระอุปัชฌาย์ที่มีพรรษระหว่าง ๒๑-๓๐ พรรษาและเกิน ๓๐ พรรษา  
มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ด้านงานสาธารณสงเคราะห์ อยู่ในระดับมาก ส่วนพระอุปัชฌาย์ที่มี  
พรรษระหว่าง ๑๐-๒๐ พรรษา มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ ๔.๒๓ แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน  
ในจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านงานสาธารณสงเคราะห์ จำแนกตามพรรษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	.๔๘๒	๒	.๒๔๑	.๕๖๑	.๓๘๕
ภายในกลุ่ม	๓๐.๖๒๔	๑๒๒	.๒๕๑		
รวม	๓๑.๑๐๖	๑๒๔			

\* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๓ พบว่า พระอุปัชฌาย์ที่มีพรรษาต่างกัน มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน  
ด้านงานสาธารณสงเคราะห์ ไม่แตกต่างกัน



ตารางที่ ๔.๒๔ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามระดับการศึกษา

บทบาท	ต่ำกว่าปริญญาตรี (n = ๕๐)			ปริญญาตรีขึ้นไป (n = ๗๕)		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๓.๖๕	๐.๔๗	มาก	๓.๕๖	๐.๕๕	มาก
ด้านการเผยแผ่ธรรม	๓.๗๔	๐.๓๖	มาก	๓.๕๗	๐.๔๓	มาก
ด้านงานสาธารณสงเคราะห์	๓.๖๖	๐.๔๗	มาก	๓.๕๑	๐.๕๕	มาก
รวม	๓.๖๘	๐.๔๓	มาก	๓.๕๕	๐.๕๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๒๔ พบว่า พระอุปัชฌาย์ที่สำเร็จการศึกษาในระดับต่างกัน มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ทั้งโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๒๕ แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวม จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	n	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๕๐	๓.๖๘	๐.๔๓	๒.๓๕๔	.๐๒๐
ปริญญาตรีขึ้นไป	๗๕	๓.๕๕	๐.๕๒		

\* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๕ พบว่า พระอุปัชฌาย์ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๒๖ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการศึกษาสงเคราะห์ จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๕๐	๓.๖๕	๐.๔๗	มาก
ปริญญาตรีขึ้นไป	๗๕	๓.๕๖	๐.๕๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๒๖ พบว่า พระอุปัชฌาย์ที่สำเร็จการศึกษาในระดับต่างกัน มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการศึกษาสงเคราะห์ อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๒๗ แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการศึกษาสงเคราะห์ จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	n	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๕๐	๓.๖๕	๐.๔๗	.๕๘๒	.๓๒๘
ปริญญาตรีขึ้นไป	๗๕	๓.๕๖	๐.๕๕		

\* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๗ พบว่า พระอุปัชฌาย์ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๘ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการเผยแพร่ธรรม จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๕๐	๓.๗๔	๐.๓๖	มาก
ปริญญาตรีขึ้นไป	๗๕	๓.๕๗	๐.๔๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๒๘ พบว่า พระอุปัชฌาย์ที่สำเร็จการศึกษาในระดับต่างกัน มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการเผยแพร่ธรรม อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๒๕ แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน  
ในจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการเผยแพร่ธรรม จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	n	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๕๐	๓.๗๔	๐.๓๖	๒.๔๔๕	.๐๑๖
ปริญญาตรีขึ้นไป	๗๕	๓.๕๗	๐.๔๓		

\* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๕ พบว่า พระอุปัชฌาย์ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชน  
ด้านการเผยแพร่ธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๓๐ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการ  
พัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านงานสาธารณสงเคราะห์ จำแนกตามระดับ  
การศึกษา

ระดับการศึกษา	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๕๐	๓.๖๖	๐.๔๗	มาก
ปริญญาตรีขึ้นไป	๗๕	๓.๕๑	๐.๕๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๓๐ พบว่า พระอุปัชฌาย์ที่สำเร็จการศึกษาในระดับต่างกัน มีบทบาทในการ  
พัฒนาชุมชน ด้านงานสาธารณสงเคราะห์ อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๓๑ แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน  
ในจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านงานสาธารณสงเคราะห์ จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	n	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๕๐	๓.๖๖	๐.๔๗	๑.๗๑๑	.๐๕๐
ปริญญาตรีขึ้นไป	๗๕	๓.๕๑	๐.๕๕		

\* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๓๑ พบว่า พระอุปัชฌาย์ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชน  
ด้านงานสาธารณสงเคราะห์ ไม่แตกต่างกัน

ตอนที่ ๔ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏตามตารางที่ ๔.๓๒

ตารางที่ ๔.๓๒ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด

ข้อที่	ข้อเสนอแนะ	ความถี่
<b>๑. ด้านการศึกษาสงเคราะห์</b>		
๑.	พระอุปัชฌาย์ควรช่วยเป็นวิทยากรในการสอน อบรม และให้ความรู้แก่เยาวชน และประชาชนอย่างจริงจัง และต่อเนื่องอย่างเป็นรูปธรรม	๘
๒.	ส่วนราชการควรให้การสนับสนุนส่งเสริม ในด้านทุนการศึกษา อุปกรณ์การศึกษา	๖
<b>๒. ด้านการเผยแพร่ธรรม</b>		
๑.	พระอุปัชฌาย์ควรได้รับการสนับสนุนให้มีการเผยแพร่ธรรมที่เป็นประโยชน์ โดยใช้หอกระจายข่าวของหมู่บ้าน	๕
๒.	พระอุปัชฌาย์ควร ได้รับการสนับสนุนจากผู้ที่เกี่ยวข้องให้มีการเทศน์หรือบรรยายธรรมทางวิทยุกระจายเสียงหรือแถบบันทึกเสียง	๓
<b>๓. ด้านงานสาธารณสงเคราะห์</b>		
๑.	หน่วยงานราชการควรสนับสนุนในด้านงบประมาณเพื่อการทำนุบำรุงโบราณสถาน และ โบราณวัตถุภายในวัด	๑๕
๒.	ประชาชนในชุมชนควรให้ความร่วมมือในการสาธารณะประโยชน์	๑๑
๓.	ควรจัดงานประเพณีต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อนำทุนที่ได้มาบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ให้ได้ผลอย่างมีประสิทธิภาพ	๒

จากตารางที่ ๔.๒๓ พบว่า ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด เรียงตามลำดับความถี่จากมากไปหาน้อย คือ สามลำดับแรกคือ หน่วยงานราชการควรสนับสนุนในด้านงบประมาณเพื่อการทำนุบำรุงโบราณสถาน และ โบราณวัตถุภายในวัด ประชาชนในชุมชนควรให้ความร่วมมือในการสาธารณะประโยชน์ และพระอุปัชฌาย์ควรใช้เวลาในการสอน อบรม และให้ความรู้แก่เยาวชน และประชาชนอย่างจริงจัง และต่อเนื่องอย่างเป็นรูปธรรม

## บทที่ ๕

### สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด” มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ๒) เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ตามตัวแปรอิสระ คือ พรรษา อายุ และระดับการศึกษา และ ๓) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมากำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยว่า พระอุปัชฌาย์ที่มีพรรษา อายุ และระดับการศึกษา ต่างกัน มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด แตกต่างกัน

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระอุปัชฌาย์ในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดร้อยเอ็ด รวมทั้งสิ้น ๑๘๔ รูป และกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยการเทียบจากตาราง เกรจซี และมอร์แกน (R.V. Krejcie and D.W. Morgan) ในกรณีนี้จำนวนประชากรไม่ตรงกับจำนวนประชากรในตาราง จึงคิดเทียบบัญญัติไตรยางศ์ ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง รวมทั้งสิ้น ๑๒๕ คน และทำการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีการจับฉลาก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามปลายปิด จำนวน ๔๕ ข้อ โดยแบ่งออกเป็น ๓ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ๒) ด้านการเผยแผ่ธรรม ๓) ด้านงานสาธารณสงเคราะห์ ผู้วิจัยใช้ลักษณะคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยแบ่งระดับของการวัดออกเป็น ๕ ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด และแบบสอบถามปลายเปิด (Open-ended) เพื่อสอบถามข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด มีจำนวน ๓ ข้อ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และสถิติอนุมานหรืออ้างอิง ได้แก่ ทดสอบค่าที (t-test) การทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) หรือ F-test ถ้าพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจะทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของ เชฟเฟ (Scheffe's Method) โดยการวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์ และนำเสนอผลการวิจัยโดยการพรรณนาวิเคราะห์ ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัยตามข้อค้นพบได้ดังต่อไปนี้

## ๕.๑ สรุปผล

การวิจัย เรื่อง บทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ผลของการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

### ๕.๑.๑ ผลการวิจัยปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิจัยพบว่า พระอุปัชฌาย์ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๕๑-๖๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๔๐ มีพรรษา ระหว่าง ๒๑-๓๐ พรรษา คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๔๖ สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๔๑

### ๕.๑.๒ ผลการวิเคราะห์บทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด

ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อแยกออกเป็นรายด้าน พบว่า มีผลการวิจัยดังต่อไปนี้

๑) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า บทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๑ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การจัดการ การให้ความรู้ด้านศีลธรรมและจริยธรรมแก่เด็กนักเรียน นักศึกษาในโรงเรียน และข้อที่ ๑๑ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ จัดตั้งโรงเรียนสอนพระปริยัติธรรมสายสามัญ

๒) ด้านการเผยแผ่ธรรม พบว่า บทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๑ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เผยแผ่ธรรมในท้องถิ่น และพื้นที่ทั่วไป และข้อที่ ๗ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ เผยแผ่ธรรมโดยการเขียนบทความลงเผยแพร่ในหนังสือต่าง ๆ

๓) ด้านงานสาธารณสงเคราะห์ พบว่า บทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๖ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ อนุรักษ์ ดูแล บำรุงรักษา โบราณสถาน และโบราณวัตถุภายในวัด และข้อที่ ๗ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ เป็นผู้นำจัดตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์หรือสหกรณ์ชุมชน

### ๕.๑.๓ ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

การวิเคราะห์การเปรียบเทียบบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยจำแนกตาม อายุ พรรษา และระดับการศึกษา พบว่า พระอุปัชฌาย์ที่มีอายุ และพรรษาต่างกัน มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ส่วนพระอุปัชฌาย์ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า พระอุปัชฌาย์ที่มีอายุ พรรษา และระดับการศึกษาต่างกัน มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน จังหวัดร้อยเอ็ด ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้



๒) ด้านการเผยแพร่ธรรม พบว่า พระอุปัชฌาย์ที่มีอายุ พรรษา มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน จังหวัดร้อยเอ็ด ไม่แตกต่างกัน ส่วนพระอุปัชฌาย์ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๓) ด้านงานสาธารณสงเคราะห์ พบว่า พระอุปัชฌาย์ที่มีอายุ พรรษา และระดับการศึกษาต่างกัน มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน จังหวัดร้อยเอ็ด ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

**๕.๑.๔ ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ในจังหวัดร้อยเอ็ด**

พบว่า พระอุปัชฌาย์ได้เสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ในจังหวัดร้อยเอ็ด เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย สามลำดับแรกดังนี้

- ๑) หน่วยงานราชการควรสนับสนุนในด้านงบประมาณเพื่อการทำนุบำรุง โบราณสถาน และ โบราณวัตถุภายในวัด
- ๒) ประชาชนในชุมชนควรให้ความร่วมมือในการสาธารณะประโยชน์
- ๓) พระอุปัชฌาย์ควรใช้เวลาในการสอน อบรม และให้ความรู้แก่เยาวชน และประชาชนอย่างจริงจัง

## ๕.๒ อภิปรายผล

จากการสรุปผลการวิจัยบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ใน ๓ ด้าน คือ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแพร่ธรรม และด้านงานสาธารณสงเคราะห์ มีผลการวิจัยที่น่าสนใจและนำมาอภิปรายผลเพิ่มเติมตามประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

### ๕.๒.๑ การวิเคราะห์บทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด

ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมทั้งสามด้าน คือ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแพร่ธรรม และด้านงานสาธารณสงเคราะห์ อยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะหน้าที่หลักของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ได้แก่ การศึกษาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาแล้วปฏิบัติตาม พร้อมทั้งนำหลักคำสอนมาเผยแผ่แก่ประชาชน และมีหน้าที่และบทบาทที่ต้องรับผิดชอบ ซึ่งได้รับการแต่งตั้งโดยตรงและเป็นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ และด้านสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ ดังนั้นพระสงฆ์จึงต้องปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมไทยทั้งในเรื่อง การจัดการศึกษาแก่ชาวบ้าน (ทั้งมหาวิทยาลัย และระดับมัธยมศึกษา ตลอดจนจนด็กเล็ก) การเป็นครูผู้สอนตามสถาบัน การศึกษาต่าง ๆ การช่วยเหลือสังคมด้านการบริจาคทุนทรัพย์แก่หน่วยงานต่าง ๆ การช่วยเหลือด้านการรักษาโรคพยาบาลแก่ผู้ยากจน การเป็นผู้นำชุมชนในการพัฒนาชุมชน การเป็นผู้นำในการแก้ไขปัญหาเสพติด การช่วยเหลือด้านการสร้างสถานที่ราชการ การเผยแผ่หลักธรรมผ่านสื่อ

วิทยุ โทรทัศน์ โดยการเป็นผู้แสดงธรรม ปาฐกถาธรรม และการประพฤติปฏิบัติธรรมฯ จึงทำให้บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทยเห็นได้ชัดเจนมากขึ้น ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ วรวัชร ตั้งจิตรเจริญ และคณะ ที่กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือประชาชน ว่า พระสงฆ์ มีบทบาทในการช่วยเหลือประชาชนในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้ ด้านการศึกษา ด้านสุขภาพจิตและกาย ด้านความเป็นอยู่ของการดำเนินชีวิต ด้านพัฒนาชุมชน และด้านสังคมสงเคราะห์อื่น ๆ แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระอนุชิต ชูเนียม ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนตามความคิดเห็นของพระสงฆ์กับผู้นำชุมชนในจังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ที่ปฏิบัติจริงในการพัฒนาชุมชน ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า บทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการเผยแผ่ธรรม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนามีหลายบทบาทหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นบทบาททางการเมือง สังคม การศึกษา วัฒนธรรม เป็นต้น แต่บทบาทอย่างหนึ่งที่พระอุปัชฌาย์จะละเลยมิได้ นั่นคือ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพราะเป็นหน้าที่หลักของพระอุปัชฌาย์ ทั้งนี้เพราะพระสงฆ์ทุกรูปได้รับมอบหมายจากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยตรง เพราะหน้าที่ของพุทธสาวก คือมีหน้าที่ศึกษาเรียนรู้คำสอนให้เกิดความรู้ความเข้าใจ แล้วปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนนั้นแล้วต้องสอนผู้อื่นให้ปฏิบัติตามด้วย นี่จึงได้ชื่อว่าพระสงฆ์สาวก การให้การอบรม การสอน การเผยแผ่เป็นหน้าที่หลักของพระสงฆ์ที่สำคัญที่พระสงฆ์ปฏิบัติมาเป็นปกติอยู่แล้ว ทั้งที่เรียกว่าการเทศน์ แสดงธรรม หรือการปาฐกถา การเขียนตำรา และการปฏิบัติธรรม โดยเผยแผ่ผ่านสื่อต่าง ๆ เช่นวิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ก็ตาม ซึ่งประชาชนทั่วไปให้ความเคารพและสนใจที่จะฟังสาระที่พระสงฆ์เป็นผู้ให้อยู่แล้ว และนับเป็นการศึกษาที่เข้าถึงประชาชนชาวบ้านได้อย่างกว้างขวาง ส่วนในเนื้อหาสาระที่พระสงฆ์ให้แก่ประชาชนจะแตกต่างกันตามโอกาสและวาระต่าง ๆ แต่สิ่งที่เป็นธรรมะหรือคำสอนที่เป็นพระพุทธศาสนาที่นับได้ว่าเป็นสาระในพระพุทธศาสนา นั้น เป็นเนื้อหาที่เป็นความจริงที่มีอยู่ที่เกิดขึ้นเป็นปกติ เพราะแท้ที่จริงแล้ว คำว่า “ธรรม” นั่นก็คือ “ธรรมชาติ” ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อมรสังข์นาล ที่กล่าวว่า หน้าที่หลักของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ได้แก่การศึกษาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาแล้วปฏิบัติตาม พร้อมทั้งนำหลักคำสอนมาเผยแผ่แก่ประชาชน การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้แก่ การสอน การอบรม การแสดงธรรม การปาฐกถาธรรม และการเขียนตำรา และการปฏิบัติธรรม โดยเผยแผ่ผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

ส่วนบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านงานสาธารณสงเคราะห์ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบุคคล หน่วยงาน องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนยังให้การสนับสนุนในด้านงบประมาณในการพัฒนาไม่เพียงพอ รวมถึงการให้ความร่วมมือจากประชาชนในท้องถิ่นยังมีน้อย จึงทำให้การพัฒนาสาธารณสงเคราะห์อยู่ในระดับต่ำ ผลการวิจัยประเด็นนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ

พระกิตติพงษ์ นาควโร (ทองใสย) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดเลย ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดเลย ด้านการเผยแผ่ธรรมอยู่ในระดับปานกลาง รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระอนุชิต ชูเนียม ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนตามความคิดเห็นของพระสงฆ์กับผู้นำชุมชนในจังหวัดอุดรดิตถ์ ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ที่ปฏิบัติจริงในการพัฒนาชุมชน ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ ด้านการเผยแผ่ธรรม อยู่ในระดับปานกลาง

เมื่อแยกออกเป็นรายด้านเกี่ยวกับบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ในจังหวัดร้อยเอ็ด สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

๑) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า บทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่ ๑ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การจัดการ การให้ความรู้ ด้านศีลธรรมและจริยธรรมแก่เด็กนักเรียน นักศึกษาในโรงเรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกฎหมายและระเบียบเกี่ยวกับการศึกษาสงเคราะห์ ซึ่งอธิบดีกรมการศาสนาได้วางระเบียบไว้เกี่ยวกับการศึกษาสงเคราะห์ที่พระสงฆ์ควรสงเคราะห์ประชาชน เช่น การสอนศีลธรรมแก่นักเรียน การสอนธรรมศึกษา นั้นวัดควรมีส่วนร่วมหรือให้การสนับสนุน ในการจัดกิจกรรมทางจริยธรรม ภายในสถานศึกษา เช่น รายการตอบปัญหาทางจริยธรรมเนื่องในโอกาสพิเศษของโรงเรียน โครงการอบรมศีลธรรมนักเรียน ซึ่งจะทำให้การสั่งสอนอบรมของพระสงฆ์มีประสิทธิภาพ และประสบผลสำเร็จยิ่งขึ้น เนื่องจากปัจจุบันสังคมไทย หรือแม้กระทั่งสังคมโลกกำลังประสบปัญหาทางด้านสังคม เพราะคนในชาติเป็นคนห่างเหินจากศีลธรรม คนที่มีการศึกษาดีแทนที่จะมีคุณธรรม ก็กลับเป็นคนเห็นแก่ตัวมากขึ้น ทั้งนี้เพราะระบบการจัดการศึกษา หรือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนยังไม่สามารถพัฒนาจิตใจของผู้เรียนให้เป็นคนดีได้ตามความมุ่งหมาย เพื่อจะจรุจรองพระพุทธรศาสนาให้ดำรงมั่นคงสถิตสถาพรต่อไป เพื่อหยุดยั้งความคิดอ่านของเยาวชนในทิศทางที่ไร้ศีลธรรมให้กลับตั้งอยู่ในคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรมและค่านิยมต่างๆ จึงจำเป็นต้องจัดการส่งเสริมสนับสนุนจงดอบรมเพื่อปลูกฝังศีลธรรมให้แก่เยาวชน นักเรียน นักศึกษา และประชาชน ให้มีความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรมของพุทธศาสนาอย่างซาบซึ้ง จะได้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจประกอบแต่สัมมาปฏิบัติและเป็นพลเมืองดีของชาติสืบต่อไป ซึ่ง ไม่สอดคล้องกับพระอนุชิต ชูเนียม ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนตามความคิดเห็นของพระสงฆ์กับผู้นำชุมชนในจังหวัดอุดรดิตถ์ ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ที่ปฏิบัติจริงในการพัฒนาชุมชนตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ อยู่ในระดับปานกลาง

ส่วนบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ข้อที่ ๑๑ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำสุด คือ จัดตั้งโรงเรียนสอนพระปริยัติธรรมสายสามัญ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ โรงเรียนพระปริยัติธรรมสายสามัญศึกษา จะจัดตั้งได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากกระทรวงศึกษาธิการและด้วยความเห็นชอบของ

ประธานสภาการศึกษาของคณะสงฆ์ และจะต้องมีจำนวนห้องเรียนเพียงพอกับจำนวนนักเรียน มีพระภิกษุหรือสามเณรที่พร้อมจะเข้าเรียน ไม่ต่ำกว่า ๒๐ รูป เพราะส่วนใหญ่โรงเรียนพระปริยัติธรรมส่วนใหญ่จะอยู่ในวัดที่ใหญ่มีจำนวนพระภิกษุและสามเณรเพียงพอในการจัดตั้ง จึงทำให้พระอุปัชฌาย์ที่อยู่ในวัดเล็กไม่สามารถขอจัดตั้ง โรงเรียนพระปริยัติได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อมร สังข์นาค ที่กล่าวว่า พระสงฆ์ไทยมีหน้าที่ และบทบาทที่ต้องรับผิดชอบ ด้านการจัดการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไป ได้แก่ งานบริหารและเป็นอาจารย์สอนตามสถาบันการศึกษาของสงฆ์ที่มีอยู่ ได้แก่ มหาวิทยาลัยสงฆ์ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี และแผนกสามัญศึกษา (ม.๑-ม.๖)

๒) ด้านการเผยแผ่ธรรม พบว่า บทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่ ๑ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เผยแผ่ธรรมในท้องถิ่น และพื้นที่ทั่วไป ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเผยแผ่ธรรมของพระอุปัชฌาย์ในจังหวัดร้อยเอ็ด จะเป็นที่รู้จักของประชาชนในท้องถิ่นเป็นส่วนมาก จึงทำให้การเผยแผ่ธรรมของพระอุปัชฌาย์เกิดขึ้นในท้องถิ่น และพื้นที่ทั่วไปที่อยู่ใกล้เคียง และหน้าที่ในการเผยแผ่ธรรม ก็คือ การจัดการเทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมและให้ไต่ถีน ไต่ฟังเรื่องเกี่ยวกับพระศาสนา โดยถูกต้อง รวมทั้งแนะนำสั่งสอนอบรมประชาชนให้เข้าใจในศาสนาพิธีและการปฏิบัติ อบรมสั่งสอนประชาชนให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ โดยกิจกรรมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระสงฆ์จะต้องใช้สื่อหลายอย่างที่มีอยู่ในปัจจุบัน เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ วีดิทัศน์ เพื่อช่วยในการให้ความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมได้มากยิ่งขึ้น

ส่วนบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ข้อที่ ๗ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ เผยแผ่ธรรมโดยการเขียนบทความลงเผยแพร่ในหนังสือต่าง ๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพระอุปัชฌาย์จะมีการเผยแผ่ธรรมทางการเทศนาสั่งสอน และเผยแผ่ธรรมผ่านทางสื่อวิทยุเป็นส่วนใหญ่ จึงไม่มีบทความหรือผลงานเผยแพร่ในหนังสือต่าง ๆ และขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระอนุชิต ชูเนียม ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนตามความคิดเห็นของพระสงฆ์กับผู้นำชุมชน ในจังหวัดอุดรดิต์ ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ที่ปฏิบัติจริงในการพัฒนาชุมชน ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่ธรรม อยู่ในระดับปานกลาง

๓) ด้านงานสาธารณสงเคราะห์ พบว่า บทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่ ๖ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ อนุรักษ์ ดูแลบำรุงรักษา โบราณสถาน และโบราณวัตถุภายในวัด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบทบาทหน้าที่ของพระคือต้องอนุรักษ์ ดูแล บำรุงรักษา โบราณสถาน และโบราณวัตถุ และวัดจะต้องสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างวัดกับประชาชนในชุมชน และต้องเป็นแกนนำของประชาชนในการติดต่อกับ

หน่วยงานอื่น ๆ การจัดกิจกรรมสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ตลอดจนการส่งเสริมอาชีพ ซึ่งควรใช้วัดเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินการสร้างสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม เช่น การเป็นประธานชักชวนประชาชนช่วยกันทำบุญ ขุดคลอง ทำเหมืองฝาย สร้างศาลาพักร้อน สร้างสะพาน ปลูกต้นไม้ เป็นต้น หรือดำเนินการช่วยกันรักษาสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม เช่น การบูรณปฏิสังขรณ์ ปูชนียวัตถุ หรือปูชนียสถาน ผลการวิจัยประเด็นนี้ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระอนุชิต ชูเนียม ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนตามความคิดเห็นของพระสงฆ์กับ ผู้นำชุมชนในจังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ที่ปฏิบัติจริงในการพัฒนาชุมชนตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ด้านงานสาธารณสงเคราะห์ อยู่ในระดับปานกลาง

ส่วนบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ข้อที่ ๗ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ เป็นผู้นำจัดตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์หรือสหกรณ์ชุมชน เนื่องจากแต่เดิมงานพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ส่วนใหญ่ จะเป็นการสงเคราะห์ทางด้านความเป็นอยู่หรือทางวัตถุเป็นหลัก เช่น ฝึกอาชีพ เพิ่มรายได้ พัฒนาสาธารณูปโภคในหมู่บ้าน ส่วนการเป็นผู้นำในการส่งเสริมให้ชาวบ้านรวมกลุ่มกัน และเป็นหลักในการทำกิจกรรมชุมชน พระอุปัชฌาย์ส่วนใหญ่จะเป็นผู้มีหน้าที่เป็นเพียงที่ปรึกษาให้ข้อคิดความเห็นในการทำงาน หรือช่วยประสานให้เกิดความสามัคคีในกลุ่มเท่านั้น

#### ๕.๒.๒ การทดสอบสมมติฐานการวิจัย

การวิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยจำแนกตาม อายุ พรรษา และระดับการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า

๑) พระอุปัชฌาย์ที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัยครั้งนี้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบทบาทหลักของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อสังคม ชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการปกครอง ด้านการศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ และด้านสาธารณูปการและสาธารณะสงเคราะห์ เหล่านี้ล้วนเป็นบทบาทได้ที่ได้รับการแต่งตั้งให้ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ของสังคม โดยไม่จำกัดว่าพระสงฆ์ที่จะปฏิบัติหน้าที่ในการพัฒนานั้นจะต้องมีอายุมากน้อย แต่จะต้องปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันและปฏิบัติโดยเคร่งครัด ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญศรี พันธุ์พิริยะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาในจังหวัดตราด ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติจริงเกี่ยวกับบทบาทการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุของพระสงฆ์ ด้านอายุมีความสัมพันธ์กันทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๒) พระอุปัชฌาย์ที่มีพรรษาดังกัน มีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัยครั้งนี้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะจำนวนพรรษาไม่ได้เป็นอุปสรรคในการพัฒนาชุมชน เพราะในปัจจุบันพระสงฆ์มีบทบาทในการสงเคราะห์ช่วยเหลือชุมชนมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระกิตติพงษ์ นาควโร (ทองไสย) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของพระอุปัชฌาย์

ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดเลย ผลการวิจัยพบว่า พระอุปัชฌาย์ที่มีอายุพรรษาแตกต่างกัน มีการพัฒนาชุมชนในจังหวัดเลยไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๓) พระอุปัชฌาย์ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัยครั้งนี้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพระอุปัชฌาย์ที่มีความรู้ในระดับสูงจะมีความรู้ ความเข้าใจ และความชำนาญในการพัฒนาชุมชน มากกว่าพระอุปัชฌาย์ที่มีความรู้ในระดับต่ำ ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระกิตติพงษ์ นาควโร (ทองใสย) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดเลย ผลการวิจัยพบว่าพระอุปัชฌาย์ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีการพัฒนาชุมชนในจังหวัดเลยไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

### ๕.๓ ข้อเสนอแนะ

สำหรับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด เป็นข้อเสนอแนะที่ได้จากการค้นพบ (Fact Finding) จากผลการวิจัยทั้ง ๓ ด้าน คือ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ธรรม และด้านงานสาธารณสงเคราะห์ เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดประโยชน์สำหรับการวางแผน โดยควรมีการปรับปรุงกลยุทธ์ในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ตรงกับความต้องการหรือบทบาทให้มากที่สุด อีกทั้งยังเป็นแนวทางเพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงส่งเสริมบทบาทของพระอุปัชฌาย์ด้านต่าง ๆ ผู้วิจัยได้นำมาเป็นข้อเสนอแนะ ดังนี้

#### ๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก ดังนั้นจึงเสนอให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรให้การสนับสนุนและส่งเสริมพระอุปัชฌาย์ในการปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ เช่น ด้านส่งเสริมการประกอบสัมมาชีพ หรือการส่งเสริมให้พระอุปัชฌาย์ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับทางช่างต่าง ๆ เพิ่มเติม เพื่อสามารถช่วยเหลือ และแนะนำให้ประชาชนได้ และสามารถพัฒนาพัฒนาสังคมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๒) ด้านงานสาธารณสงเคราะห์ พบว่า พระอุปัชฌาย์มีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชน อยู่ในระดับต่ำสุด ดังนั้นจึงเสนอให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรระดมทรัพยากรและการลงทุนด้วยงบประมาณ การเงินและทรัพย์สินต่าง ๆ มาส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาสงเคราะห์ รวมทั้งการจัดตั้งกองทุนการพัฒนาการศึกษาสงเคราะห์ และส่งเสริมและสนับสนุนการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการศึกษาสงเคราะห์ให้เท่าเทียมหน่วยงานอื่นในประเภทเดียวกัน รวมทั้งการจัดซื้ออุปกรณ์การเรียนการสอน วัสดุฝึก แบบเรียน คู่มือต่าง ๆ อย่างครบถ้วน

๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า บทบาทในการจัดตั้งโรงเรียนสอนพระปริยัติธรรม สายสามัญ อยู่ในระดับต่ำสุด ดังนั้นจึงเสนอให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรให้การส่งเสริมสนับสนุนในเรื่องของงบประมาณ บุคลากรในการจัดการศึกษา อุปกรณ์การเรียนการสอน และควรส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพของวัด ทั้งนี้เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๔) ด้านการเผยแพร่ธรรม พบว่า บทบาทในการเผยแพร่ธรรม โดยการเขียนบทความลงเผยแพร่ในหนังสือต่าง ๆ อยู่ในระดับต่ำ ดังนั้นจึงเสนอให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรให้การสนับสนุนในเรื่องของงบประมาณในการเผยแพร่ธรรม โดยการเขียนบทความลงเผยแพร่ในหนังสือต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ ท้องถิ่น หรือวารสารต่าง ๆ ที่ปรากฏในจังหวัด เพื่อเป็นการเผยแพร่ที่กว้างขวางและเพื่อเป็นการยกย่องพระอุปัชฌาย์ที่มีความรู้ความสามารถ

๕) ด้านงานสาธารณสงเคราะห์ พบว่า บทบาทในการเป็นผู้นำจัดตั้งกลุ่มสังฆะออมทรัพย์ หรือสหกรณ์ชุมชน อยู่ในระดับต่ำ ดังนั้นจึงเสนอให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะประชาชนในชุมชน ควรให้ความร่วมมือในการจัดตั้งกลุ่มสังฆะออมทรัพย์หรือสหกรณ์ชุมชน เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพให้แก่ประชาชนในหมู่บ้านนั้น ๆ

#### ๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

๑) ควรทำการวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เพื่อให้ทราบถึงความต้องการในการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ที่แท้จริง

๒) ควรทำการวิจัยปัจจัยและแนวทางในการสนับสนุนการปฏิบัติงานของพระอุปัชฌาย์ เพื่อพัฒนาชุมชนและสังคม ซึ่งเป็นการศึกษาความต้องการของพระอุปัชฌาย์และชุมชนหรือสังคม เพื่อการพัฒนา

## บรรณานุกรม

### ๑. ภาษาไทย

#### ๑) หนังสือทั่วไป

- งามพิศ สัตย์สงวน. หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์รามการพิมพ์, ๒๕๔๓.
- จำนงค์ ทองประเสริฐ. ไทยศึกษา หน่วยที่ ๘-๑๕. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช,  
๒๕๓๗.
- ชมพู่ โกดิรัมย์ และมงคล หวังสุขใจ. สังคมวิทยาเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ฝ่าย  
บริหารมหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๔๘.
- เดโช สวานานนท์. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๑๘.
- ไครรัตน์ โภคพลากรณ์. เอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมองค์การและการจัดการตลาด. นนทบุรี :  
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, ๒๕๔๓.
- ทิตยา สุวรรณชฎ. วิทยาศาสตร์สังคม. กรุงเทพมหานคร : สำนักวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์,  
๒๕๑๗.
- นิพนธ์ แจ็งเอี่ยม. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., ๒๕๒๔.
- บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๓๕.
- ประมวล รัตนวงศ์. จิตวิทยาเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๕.
- ประยุทธ์ ปยุตโต. พุทธศาสนากับสังคมไทยปัจจุบัน. พระนคร : ห้างหุ้นส่วนศิwap, ๒๕๑๓.
- ประเวศ วะสี. พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๐.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). พระพุทธศาสนาในอาเซียน. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราช  
วิทยาลัย, ๒๕๓๑.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต). การศึกษาทางเลือก : สู่วิวัฒน์หรือวิบัติในยุคโลกไร้พรมแดน.  
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๒.
- \_\_\_\_\_ . การศึกษาเพื่ออารยธรรมที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิก จำกัด,  
๒๕๓๕.
- พระธรรมวโรดม (บุญมา คุณสมปบุ โน). คู่มือพระอุปัชฌาย์. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กาญจนบุรี : สำนักพิมพ์  
ธรรมเมธี : สหภาพพัฒนาการพิมพ์. ๒๕๔๕.
- พระราชวรมนิ (ประยุทธ์ ปยุตโต). บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร :  
เทียนวรรณ, ๒๕๒๗.



พระราชารมูนิ (ประยุทธ์ ปยุตโต). ปรัชญาการศึกษาของไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เคล็ดไทย, ๒๕๑๘.

พิทยา สายหู. ความเข้าใจเกี่ยวกับกลไกของสังคม. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์, ๒๕๑๖.

พิชญ์ สมพอง. สังคมวิทยาว่าด้วยการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : กิ่งจันทร์การพิมพ์, ๒๕๒๕.

ไพบุลย์ ช่างเรียน. การปกครองมหานคร. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๖.

บุษกร ไกยวรรณ. การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : บริษัท วี.อินเตอร์ พรีนซ์, ๒๕๕๐.

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร : ส.ส.น.ไทยอนุเคราะห์ไทย, ๒๕๒๖.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิเคชัน จำกัด, ๒๕๔๖.

วิทยากร เชียงกุล. การพัฒนาเศรษฐกิจสังคมไทย : บทวิเคราะห์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ฉับแกระ, ๒๕๒๗.

วินัย วีระวัฒนานนท์. สิ่งแวดล้อมและการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๓๘.

ส. ศิวรักษ์. ศาสนากับการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : บริษัทประชาชนจำกัด, ๒๕๑๕.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. การพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๖.

สุชา จันท์เอม และสุรางค์ จันท์เอม. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แพรวพิทยา, ๒๕๒๐.

อมร รักษาสัตย์ และชัตติยา กรรณสูต. ทฤษฎีและแนวความคิดในการพัฒนาประเทศ. กรุงเทพมหานคร : ชุมชนสหกรณ์การชายและการซื้อแห่งประเทศไทย, ๒๕๑๕.

อมรา พงศาพิชญ์. มนุษย์กับสังคม. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๑.

อุทัย หิรัญโต. สารานุกรมศัพท์ทางสังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๖.

## ๒) วิทยานิพนธ์ และรายงานการวิจัย

เฉลิมชัย จันทรเสนา. “บทบาทของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองอำนาจเจริญที่มีต่อการพัฒนาชุมชน การศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมประเพณี อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ”. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตร มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๔.

ชู ขณะแก้ว และคณะ. “บทบาทของพระสงฆ์กับการศึกษาสงเคราะห์”. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๓.

ตะศิลาวัฒน์ สุวรรณศรี. “บทบาทของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ศึกษากรณีอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา”. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๗.

นงเยาว์ ปิฎกัรชต์. “บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้าน : ศึกษาเฉพาะจังหวัดสงขลา”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒสงขลา, ๒๕๓๕.

บุญศรี พันธุ์พิริยะ. “บทบาทของพระสงฆ์เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาในจังหวัดตราด”. วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๖.

พระกิตติพงษ์ นาควโร (ทองไสย). “บทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดเลย”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

พระครูปริยัติธรรมมาวูธ (วิรัช ตันชวน). “บทบาทของพระสงฆ์ในการจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในจังหวัดกระบี่ ตรัง และพังงา”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘.

พระอธิการประวัตติ ก้นหะคุณ. “บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน : กรณีศึกษาดำบลนายม อำเภอเมืองจังหวัดอำนาจเจริญ”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๕๐.

พระอนุชิต ชูเนียม. “บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนตามความคิดเห็นของพระสงฆ์กับผู้นำชุมชนในจังหวัดอุดรธานี”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, ๒๕๔๖.

วิเชียร เจนจบเขต. “บทบาทของพระสังฆาธิการในการพัฒนาวิถีชีวิตไทยในจังหวัดนครปฐม”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, ๒๕๔๗.

วิฑูรย์ กสิผล. “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมภาคตะวันออก”. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๑.

สมพร ป่ากะพอก. “บทบาทของพระสังฆาธิการในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในโรงเรียนเขตอำเภอเมืองจังหวัดสระบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต ๑”. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๕๔๕.

### ๓) บทความในวารสาร

อมร สังข์นาค. “พระสงฆ์ หน้าที่ของพระสงฆ์และการปฏิบัติตนต่อพระสงฆ์”. *วิถีธรรมวิถีไทย*. มกราคม ๒๕๕๐ : ๓๗.  
 วรวัชร ตั้งจิตเรณู และคณะ. “บทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์”. *พุทธศาสนา*. ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๒ : ๑๒-๑๕.

### ๔) เอกสารอื่นๆ ที่ยังไม่ได้อธิพิมพ์

มหาเถรสมาคม. “กฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๗ (พ.ศ. ๒๕๓๖) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระอุปัชฌาย์”. กรุงเทพมหานคร : มหาเถรสมาคม, ๒๕๓๖, (อัดสำเนา).  
 \_\_\_\_\_. “พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕”. กรุงเทพมหานคร : มหาเถรสมาคม, ๒๕๓๕, (อัดสำเนา).  
 สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด. “ข้อมูลพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด”. ร้อยเอ็ด : สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด, ๒๕๕๑, (อัดสำเนา).  
 สุภาพร อิ่มสำราญรัตน์. “บทบาทของครอบครัว ชุมชน พระ และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในการดูแลผู้ติดเชื้อและผู้ป่วยเอดส์ในจังหวัดร้อยเอ็ด”. ร้อยเอ็ด : สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด, ๒๕๔๐, (อัดสำเนา).  
 องค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด. “สถิติประชากรจังหวัดร้อยเอ็ดปี พ.ศ. ๒๕๕๑”. ร้อยเอ็ด : องค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด, ๒๕๕๑, (อัดสำเนา).

## ๒. ภาษาอังกฤษ

T. R. Batten. *Community and Their Development*, New York : McGraw-Hill, Book Company, 1994.



ภาคผนวก

ภาคผนวก ก  
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย



## รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

### ๑) พระราชธรรมโสภณ (จำปี จันทมโม)

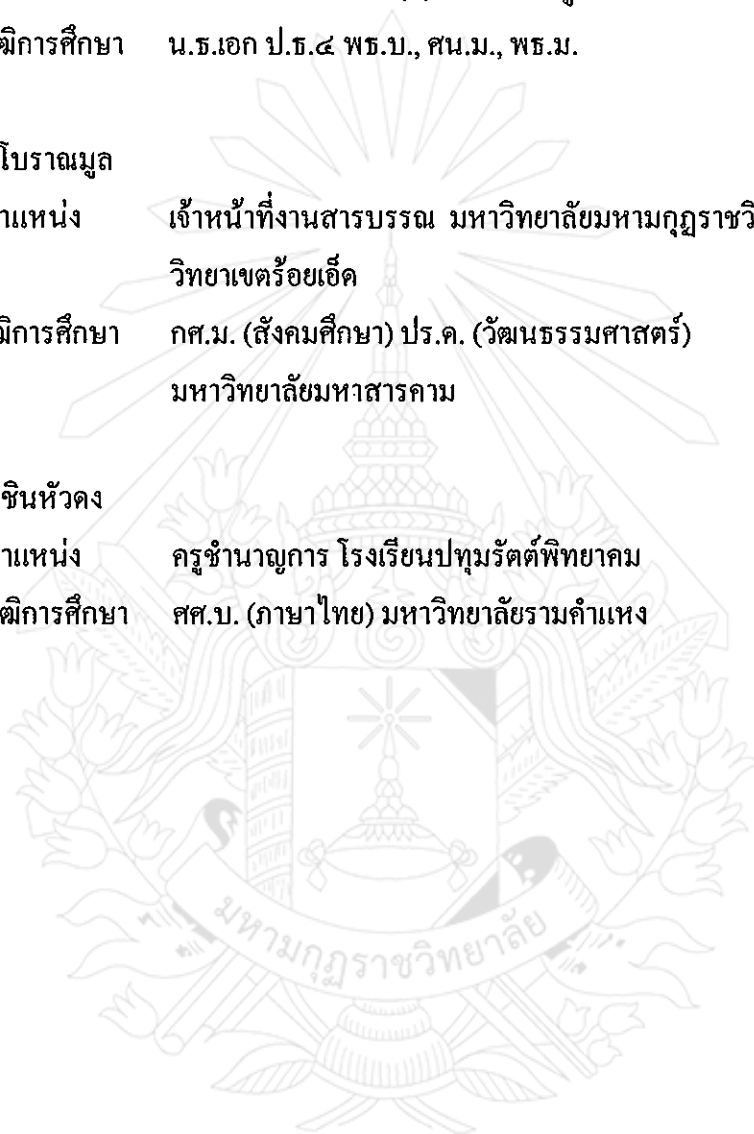
- ตำแหน่ง เจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด(ม.)เจ้าอาวาสวัดบูรพาภิราม พระอารามหลวง
- วุฒิการศึกษา น.ธ.เอก ป.ธ.๔ พธ.บ., ศน.ม., พธ.ม.

### ๒) ดร. ประพิศ โบราณมูล

- ตำแหน่ง เจ้าหน้าที่งานสารบรรณ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย  
วิทยาเขตร้อยเอ็ด
- วุฒิการศึกษา กศ.ม. (สังคมศึกษา) ปริญญาเอก (วัฒนธรรมศาสตร์)  
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

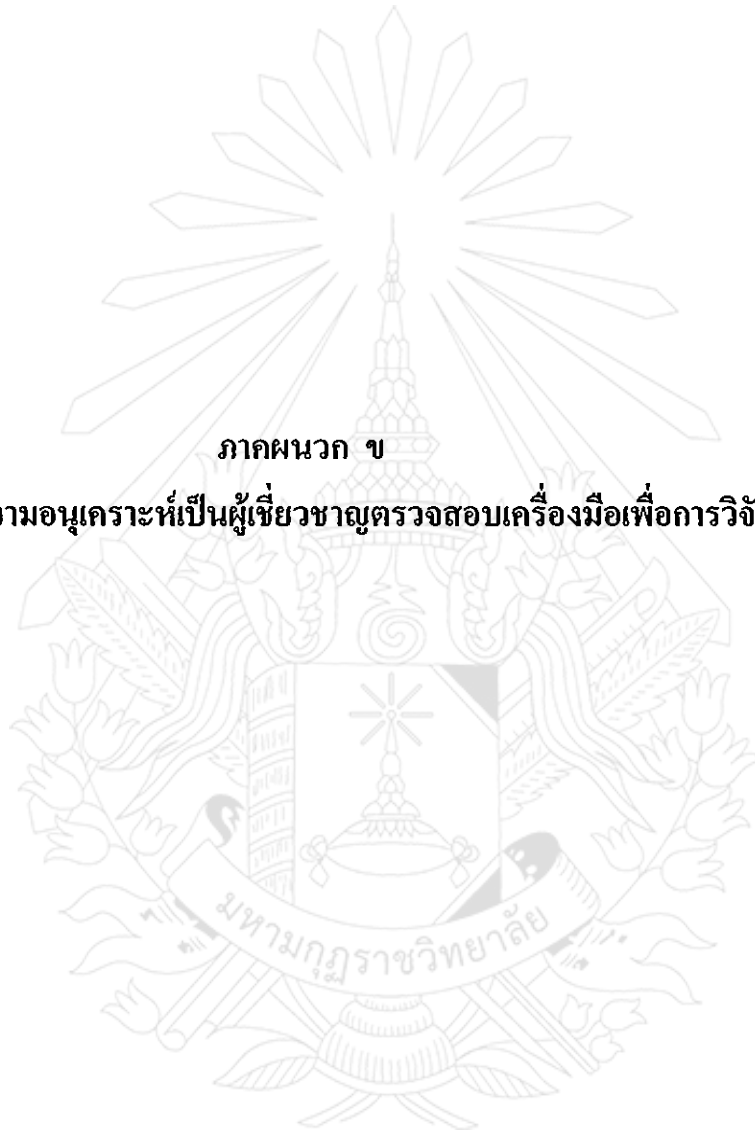
### ๓) นางวิลาวัลย์ ชินห้วง

- ตำแหน่ง ครูชำนาญการ โรงเรียนปทุมรัตน์พิทยาคม
- วุฒิการศึกษา ศศ.บ. (ภาษาไทย) มหาวิทยาลัยรามคำแหง



ภาคผนวก ข

หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย





ศธ 6015/ว 058

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วิทยาเขตร้อยเอ็ด ถนนเลียงเมือง

ตำบลคงลาน อำเภอเมือง

จังหวัดร้อยเอ็ด 45000

30 เมษายน 2552

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

กราบเรียน พระราชธรรมโสภณ (จ๋apie จันทรมุโม)

ด้วย พระมหาประมวด อุทยญาโณ/ภานี นักศึกษาศาสนาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “บทบาทของพระอุปัชฌาย์ต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด” เพื่อเสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่ง ของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (ศน.ม.)

ดังนั้น มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ขอความอนุเคราะห์จากท่านซึ่งเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดทราบ และวิทยาเขตร้อยเอ็ด หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้.

กราบเรียนมาด้วยความเคารพอย่างสูง

อรุณศรีสมมติ

อรุณศรีสมมติ

(พระสุทธสิริสาร โสภณ)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

26 มิ.ย 52

ศูนย์การศึกษาบัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

โทร. 0-4351-8364,0-4351-6076

โทรสาร. 0-4351-4618

[http:// www.rec.mbu.ac.th](http://www.rec.mbu.ac.th)





ศธ 6015/ว 058

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย  
วิทยาเขตร้อยเอ็ด ถนนเลี้ยวเมือง  
ตำบลคงลาน อำเภอเมือง  
จังหวัดร้อยเอ็ด 45000

30 เมษายน 2552

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

เจริญพร คร.ประทีป โบราณมูล

ด้วย พระมหาประมวล อุทฺธยา โณ/ภานี นักศึกษาสาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “บทบาทของพระอุปัชฌาย์ต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด” เพื่อเสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่ง ของการศึกษาคามหลักศูตรศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต (ศน.ม.)

ดังนั้น มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ขอความอนุเคราะห์จากท่านซึ่งเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดทราบ และวิทยาเขตร้อยเอ็ด หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้.

ขอเจริญพร

(พระสุทธิสาร โสภณ)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

ปฏิบัติกรแทนอธิการบดี

ศูนย์การศึกษาบัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

โทร. 0-4351-8364,0-4351-6076

โทรสาร. 0-4351-4618

[http:// www.rec.mbu.ac.th](http://www.rec.mbu.ac.th)

- ทราบ  
- ลงนาม  
๒๕ เม.ย. ๕๒



ศษ 6015/ว 058

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย  
วิทยาเขตร้อยเอ็ด ถนนเลียงเมือง  
ตำบลคงลาน อำเภอเมือง  
จังหวัดร้อยเอ็ด 45000

๓๐ เมษายน 2552

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

เจริญพร นางวิลาวัลย์ ชินหัตถง

ด้วย พระมหาประมวล อุทยญา โณ/ภามิ นักศึกษาศาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง มหาวิทยาลัย  
มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “บทบาทของพระอุปัชฌาย์ต่อการพัฒนาชุมชน  
ในจังหวัดร้อยเอ็ด” เพื่อเสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่ง ของการศึกษาคามหลักสูตรศาสนศาสตร  
มหาบัณฑิต (ศน.ม.)

ดังนั้น มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ขอความอนุเคราะห์จากท่านซึ่ง  
เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดทราบ และวิทยาเขตร้อยเอ็ด หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์  
จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้.

ขอเจริญพร

(พระสุทธิสาร โสภณ)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด (นางวิลาวัลย์ ชินหัตถง)

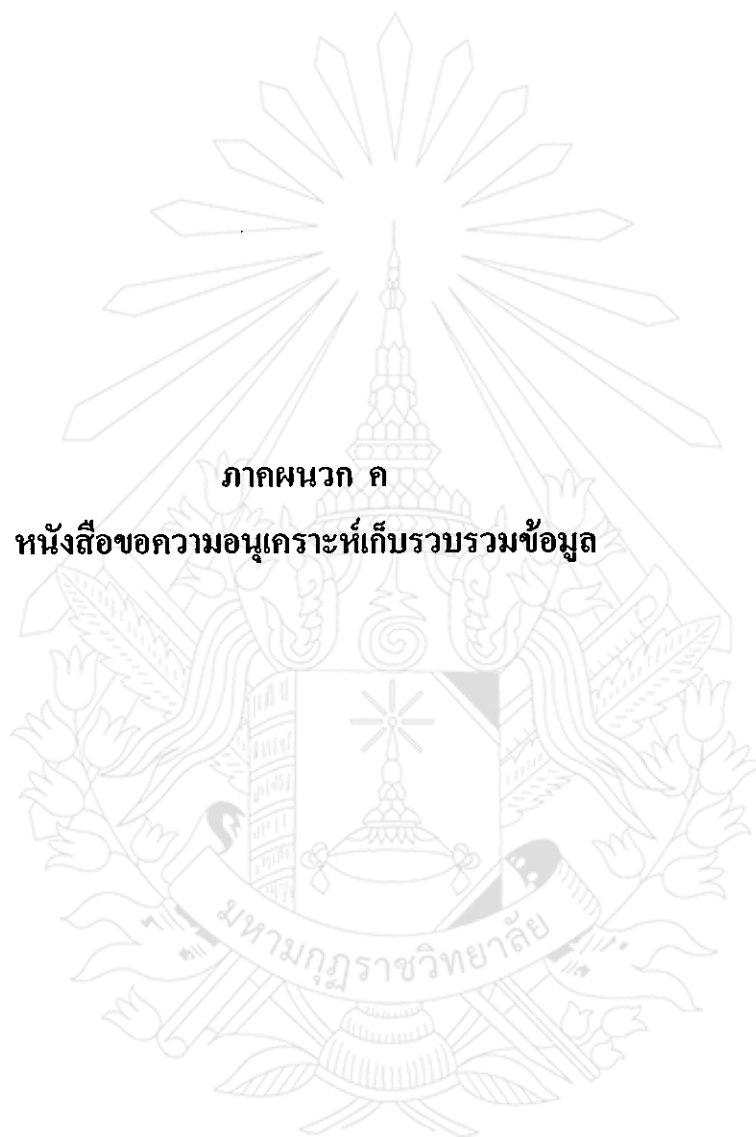
ปฏิบัติกรแทนอธิการบดี

ศูนย์การศึกษาบัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

โทร. 0-4351-8364,0-4351-6076

โทรสาร. 0-4351-4618

[http:// www.rec.mbu.ac.th](http://www.rec.mbu.ac.th)



ภาคผนวก ก

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล



ศธ 6015/ว 057

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย  
วิทยาเขตร้อยเอ็ด ถนนเลี้ยวเมือง  
ตำบลคงลาน อำเภอเมือง  
จังหวัดร้อยเอ็ด 45000

30 เมษายน 2552

เรื่อง ขอกความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล

กราบเรียน เจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด

ด้วย พระมหาประมวล อุทยญา โณ/ภานี นักศึกษาศาสาวิชารัฐศาสตรการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “บทบาทของพระอุปัชฌาย์ต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด” เพื่อเสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่ง ของการศึกษาคมหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (ศน.ม.)

ดังนั้น มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ขอกความอนุเคราะห์ให้นักศึกษา ได้เข้าเก็บรวบรวมข้อมูลในหน่วยงานของท่าน ส่วน วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะมาติดต่อประสานงานกับท่านโดยตรง

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดทราบ และวิทยาเขตร้อยเอ็ด หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้.

กราบเรียนมาด้วยความเคารพอย่างสูง

ธาวรงค์ วัฒน

อภิชัย วัฒน

(พระสุทธิสาร โสภณ)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

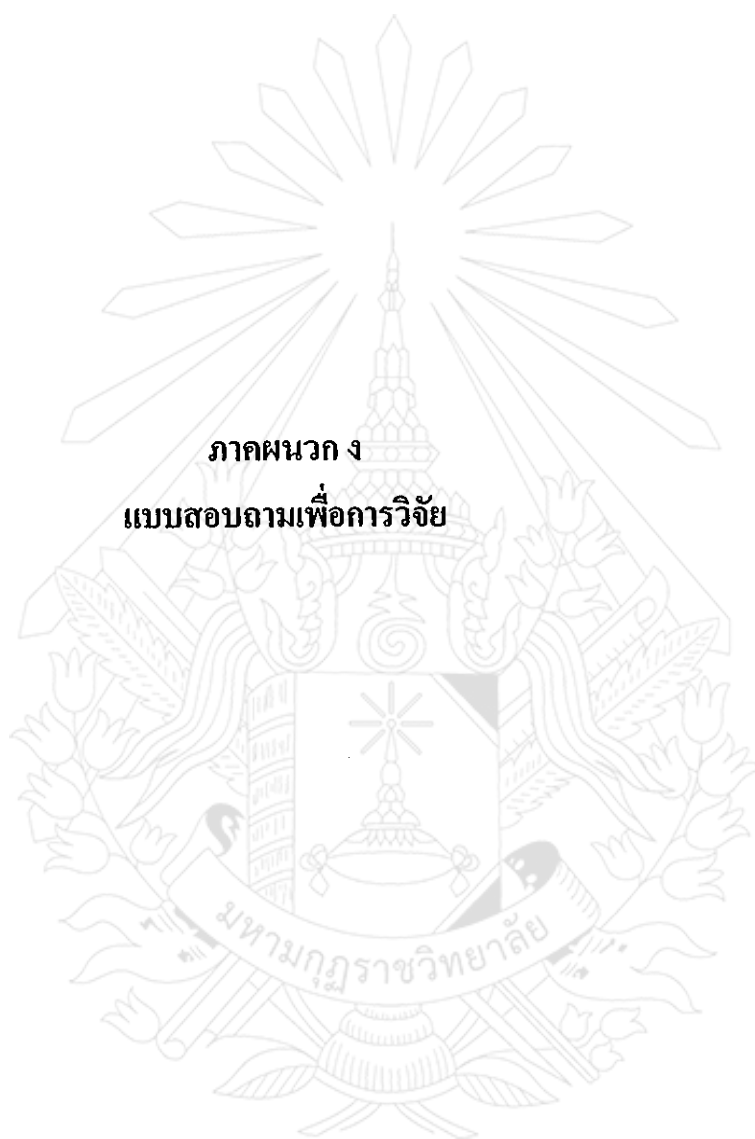
26 มี.อ 52

ศูนย์การศึกษามหาบัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

โทร. 0-4351-8364, 0-4351-6076

โทรสาร. 0-4351-4618

[http:// www.rec.mbu.ac.th](http://www.rec.mbu.ac.th)



ภาคผนวก ง  
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

## แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง บทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด

### คำชี้แจง

๑. แบบสอบถามนี้ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยเรื่อง บทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยใคร่ขอความร่วมมือจากท่านได้กรุณาตอบแบบสอบถาม และแสดงความคิดเห็นที่ตรงความเป็นจริงทุกข้อ ข้อมูลต่างๆ ที่ได้รับจากท่านในครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ และมีคุณค่าอย่างสูง ต่อการวิจัยครั้งนี้และคำตอบของท่านจะไม่มีผลกระทบต่อท่านแต่ประการใด

๒. แบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น ๓ ตอนคือ

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี จึงกราบขอบพระคุณ มา ณ โอกาสนี้

พระมหาประมวณ อุทยนาโณ/ภาณี  
นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

## ตอนที่ ๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน [ ] หน้าข้อความที่ตรงกับข้อมูลส่วนตัวของท่าน

## ๑. อายุ

[ ] ๓๕-๕๐ ปี

[ ] ๕๑-๖๐ ปี

[ ] เกิน ๖๐ ปี

## ๒. พรรษา

[ ] ๑๐-๒๐ พรรษา

[ ] ๒๑-๓๐ พรรษา

[ ] เกิน ๓๐ พรรษา

## ๓. ระดับการศึกษา

[ ] ต่ำกว่าปริญญาตรี

[ ] ปริญญาตรีขึ้นไป



ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัด  
ร้อยเอ็ด

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องคำตอบทางขวามือ ของแต่ละข้อเพียงช่องเดียว ที่ตรงกับ  
ความคิดเห็นของท่าน

ข้อ	บทบาทในการพัฒนาชุมชน	ระดับการปฏิบัติตามบทบาท				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
<b>๑. ด้านการศึกษาสงเคราะห์</b>						
๑.	การให้ความรู้ด้านศีลธรรมและจริยธรรมแก่เด็กนักเรียน นักศึกษาในโรงเรียน					
๒.	จัดหาอุปกรณ์การศึกษาให้กับโรงเรียนในชุมชน					
๓.	จัดตั้งกองทุนหรือมูลนิธิสงเคราะห์ให้กับเด็กนักเรียนที่เรียนดี ประพฤติดี แต่มีฐานะยากจน					
๔.	เป็นวิทยากรช่วยสอนหนังสือในชั้นเรียนตามตารางสอนของโรงเรียน					
๕.	จัดตั้งศูนย์หรือโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้นในวัด					
๖.	มีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนการสอนทั้งของพระสงฆ์ และฆราวาส					
๗.	ให้การสนับสนุนในการจัดกิจกรรมทางจริยธรรมภายในสถานศึกษาและภายในชุมชน					
๘.	จัดสอนธรรมศึกษาให้แก่ นักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชนทั่วไป					
๙.	จัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเพื่อให้บุคคลทั่วไปได้เข้าศึกษาต่อ					
๑๐.	จัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ขึ้นในวัด					
๑๑.	จัดตั้งโรงเรียนสอนพระปริยัติธรรมสายสามัญ					



ข้อ	บทบาทในการพัฒนาชุมชน	ระดับการปฏิบัติตามบทบาท				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๑๒.	จัดให้วัดเป็นศูนย์กลางในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรอื่นในการจัดการศึกษาที่สนองความต้องการของชุมชน					
๑๓.	จัดตั้งที่อ่านหนังสือพิมพ์และห้องสมุดภายในวัดสำหรับบริการแก่ประชาชนในชุมชน					
๑๔.	อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมที่สอดคล้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่นักเรียน เยาวชน และประชาชนทั่วไป					
๑๕.	อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและการแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน					
<b>๒. ด้านการเผยแผ่ธรรม</b>						
๑.	เผยแผ่ธรรมในท้องถิ่น และพื้นที่ทั่วไป					
๒.	เผยแผ่ธรรมโดยวิธีการเทศนา ปาฐกถา และอภิปราย เป็นต้น					
๓.	เป็นพระวิทยากรอบรมจริยธรรมในโรงเรียน					
๔.	อบรมสั่งสอนหลักธรรมของพระพุทธศาสนาแก่ประชาชนผู้มาบำเพ็ญบุญในงานเทศกาลต่างๆ					
๕.	จัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาในวัด เช่น วันธรรมสวนะ วันเข้าพรรษา วันมาฆบูชา เป็นต้น					
๖.	บรรยายธรรม และเผยแผ่ธรรมะที่เป็นประโยชน์โดยใช้หอกระจายข่าว					
๗.	เผยแผ่ธรรมโดยการเขียนบทความลงเผยแพร่ในหนังสือต่าง ๆ					
๘.	จัดทำโครงการคืนไม้พูดได้ เช่น สุภายิตสอนใจ ปริศนาธรรม และคติธรรมนำไปติดไว้ที่ต้นไม้ในวัด					

ข้อ	บทบาทในการพัฒนาชุมชน	ระดับการปฏิบัติตามบทบาท				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๘.	เทศน์หรือบรรยายธรรมทางวิทยุกระจายเสียงหรือแถบบันทึกเสียง					
๑๐.	รับกิจนิมนต์จากประชาชนไปเทศนาที่บ้านและที่อื่น ๆ ตามความเหมาะสม					
๑๑.	บรรยายธรรมให้ประชาชนได้รู้จักอดทน ขยันหมั่นเพียร และขวนขวายในการประกอบอาชีพที่สุจริต					
๑๒.	จัดอบรมวิปัสสนากรรมฐานทั้งในวัดและนอกสถานที่ให้แก่ประชาชนทั่วไป					
๑๓.	เป็นผู้นำจัดตั้งชมรมพุทธศาสน์ในโรงเรียน และในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ					
๑๔.	จัดเวทีสนทนาธรรมที่เอื้อต่อการดำเนินชีวิตอย่างต่อเนื่อง					
๑๕.	จัดกิจกรรมรักษาอุโบสถศีลทุกวันพระ หรือในช่วงระยะเวลาเข้าพรรษา					
๑๖.	จัดสถานที่ และบรรยากาศในวัดให้เป็นแบบอย่างของการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง					
<b>๓. ด้านงานสาธารณสงเคราะห์</b>						
๑.	ให้คำแนะนำชักจูงให้ประชาชนร่วมบริจาคทรัพย์สิ่งของให้แก่ผู้ประสบภัยต่าง ๆ					
๒.	ให้คำปรึกษาทางด้านจิตใจที่เกี่ยวกับปัญหาชีวิตต่าง ๆ แก่ประชาชน					
๓.	จัดให้มีสถานสงเคราะห์ให้แก่เด็กกำพร้าหรือคนชรา					
๔.	บริการรักษาพยาบาลผู้ป่วยตามภูมิปัญญาท้องถิ่น					
๕.	ใช้วัดเป็นสถานที่ฝึกงาน และฝึกอาชีพแก่คนว่างงาน					

ข้อ	บทบาทในการพัฒนาชุมชน	ระดับการปฏิบัติตามบทบาท				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๖.	อนุรักษ์ ดูแล บำรุงรักษา โบราณสถาน และ โบราณวัตถุภายในวัด					
๗.	เป็นผู้นำจัดตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์หรือ สหกรณ์ชุมชน					
๘.	อำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลต่าง ๆ แก่ประชาชน					
๙.	พัฒนาพื้นที่ของวัดให้เป็นลานวัด ลานใจ ลานกีฬา ของเยาวชน และประชาชน					
๑๐.	ใช้วัดเป็นสถานที่จัดเวทีประชาคมเพื่อแลกเปลี่ยน เรียนรู้ของกลุ่มหรือองค์กรชุมชนต่าง ๆ					
๑๑.	เป็นผู้นำและร่วมมือสร้างสิ่งสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ เช่น ถนน บ่อน้ำ ศาลาพักร้อน เป็นต้น					
๑๒.	จัดสถานที่ภายในวัดให้ร่มรื่น สงบ สะอาด และมีที่สำหรับปฏิบัติธรรม					
๑๓.	จัดกิจกรรมอุปสมบทหมู่แก่ประชาชนใน ชุมชนเป็นประจำทุกปี					
๑๔.	เป็นตัวกลางเชื่อมประสานเพื่อระงับข้อพิพาท หรือความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน					

**ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัด  
ร้อยเอ็ด**

เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด  
ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ขอความกรุณาให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมทั้งสามด้าน

**๑. ด้านการศึกษาสงเคราะห์**

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

**๒. ด้านการเผยแผ่ธรรม**

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

**๓. ด้านงานสาธารณสงเคราะห์**

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....



**ภาคผนวก จ**  
**คำอำนาจจำแนก และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม**

ตารางแสดง ค่าอำนาจจำแนก (r) และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (C)

ข้อ	ค่าอำนาจจำแนก	ข้อ	ค่าอำนาจจำแนก
๑.	๒.๖๑	๒๔.	๒.๗๑
๒.	๒.๒๕	๒๕.	๒.๖๘
๓.	๓.๓๖	๒๖.	๔.๕๐
๔.	๑.๗๘	๒๗.	๑.๕๓
๕.	๑.๘๔	๒๘.	๓.๑๓
๖.	๔.๕๐	๒๙.	๓.๒๗
๗.	๓.๕๘	๓๐.	๒.๔๘
๘.	๔.๑๘	๓๑.	๒.๖๘
๙.	๓.๓๖	๓๒.	๓.๘๕
๑๐.	๓.๘๓	๓๓.	๓.๓๖
๑๑.	๔.๗๕	๓๔.	๒.๕๔
๑๒.	๒.๖๗	๓๕.	๑.๗๕
๑๓.	๔.๘๐	๓๖.	๓.๖๕
๑๔.	๔.๒๖	๓๗.	๒.๗๘
๑๕.	๔.๐๔	๓๘.	๑.๕๓
๑๖.	๓.๑๓	๓๙.	๒.๒๒
๑๗.	๓.๖๗	๔๐.	๑.๘๖
๑๘.	๓.๐๖	๔๑.	๔.๓๒
๑๙.	๑.๕๗	๔๒.	๔.๔๗
๒๐.	๓.๒๕	๔๓.	๒.๗๘
๒๑.	๓.๓๓	๔๔.	๒.๑๘
๒๒.	๓.๒๕	๔๕.	๒.๕๐
๒๓.	๓.๒๗		

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ = ๐.๕๓

**ภาคผนวก ก**  
**แบบฟอร์มประเมินแบบสอบถามของผู้เชี่ยวชาญ**



## แบบฟอร์มประเมินแบบสอบถามของผู้เชี่ยวชาญ

ชื่อเรื่อง บทบาทของพระอุปัชฌาย์ต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด

คำชี้แจง ขอให้ท่านพิจารณาข้อคำถามจากแบบสอบถามแล้วทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และความเหมาะสมของสำนวนภาษา รวมทั้งข้อเสนอแนะในประเด็นที่ปรับปรุงแก้ไข ดังนี้

- สอดคล้อง      หมายความว่า ข้อคำถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์
- ไม่แน่ใจ      หมายความว่า ข้อคำถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือไม่
- ไม่สอดคล้อง   หมายความว่า ข้อคำถามไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

ตอนที่ ๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อคำถาม	ความสอดคล้อง			ความเหมาะสมของสำนวนภาษา			สิ่งที่ควรจะต้องปรับปรุง / ข้อเสนอแนะ
	สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง	เหมาะสม	ไม่แน่ใจ	ไม่เหมาะสม	
	+๑	๐	-๑	+๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๑.	✓	๐	-๑	✓	๐	-๑	
ข้อที่ ๒.	✓	๐	-๑	+๑	✓	-๑	
ข้อที่ ๓.	✓	๐	-๑	✓	๐	-๑	

ความเห็นที่มีต่อชื่อเรื่องและความเหมาะสมของแบบสอบถามในตอนที่ ๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....  
( พ.ร.บ.ธรรมศาสตร์ )



ตอนที่ ๒ บทบาทของพระอุปัชฌาย์ต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด

๑. ด้านการศึกษาสงเคราะห์

ข้อ คำถาม	ความสอดคล้อง			ความเหมาะสมของ สำนวนภาษา			สิ่งที่ควรจะต้องปรับปรุง / ข้อเสนอแนะ
	สอดคล้อง +๑	ไม่ แน่ใจ ๐	ไม่ สอดคล้อง -๑	เหมาะสม +๑	ไม่ แน่ใจ ๐	ไม่ เหมาะสม -๑	
ข้อที่ ๑.	✓	๐	-๑	✓	๐	-๑	
ข้อที่ ๒.	+๑	✓	-๑	✓	๐	-๑	
ข้อที่ ๓.	✓	๐	-๑	✓	๐	-๑	
ข้อที่ ๔.	✓	๐	-๑	+๑	๐	✓	เป็นพระอุปัชฌาย์ก่อนไปวัดธรรม ในเขต ร้อยเอ็ด หรือ อ.ร้อยเอ็ด
ข้อที่ ๕.	✓	๐	-๑	✓	๐	-๑	
ข้อที่ ๖.	✓	๐	-๑	✓	๐	-๑	
ข้อที่ ๗.	✓	๐	-๑	+๑	๐	-๑	๑) ในกรณีที่มีพระสงฆ์ เจริญพร กิจกรรมที่วัดธรรม หรือธรรม ในเขต ร้อยเอ็ด หรือ อ.ร้อยเอ็ด
ข้อที่ ๘.	✓	๐	-๑	✓	๐	-๑	

๑. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (ต่อ)

ข้อ คำถาม	ความสอดคล้อง			ความเหมาะสมของ สำนวนภาษา			สิ่งที่ควรจะต้องปรับปรุง / ข้อเสนอแนะ
	สอดคล้อง +๑	ไม่ แน่ใจ ๐	ไม่ สอดคล้อง -๑	เหมาะสม +๑	ไม่ แน่ใจ ๐	ไม่ เหมาะสม -๑	
ข้อที่ ๘.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๑๐.	✓ +๑	๐	-๑	+๑	✓ ๐	-๑	
ข้อที่ ๑๑.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๑๒.	+๑	✓ ๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๑๓.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๑๔.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๑๕.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	

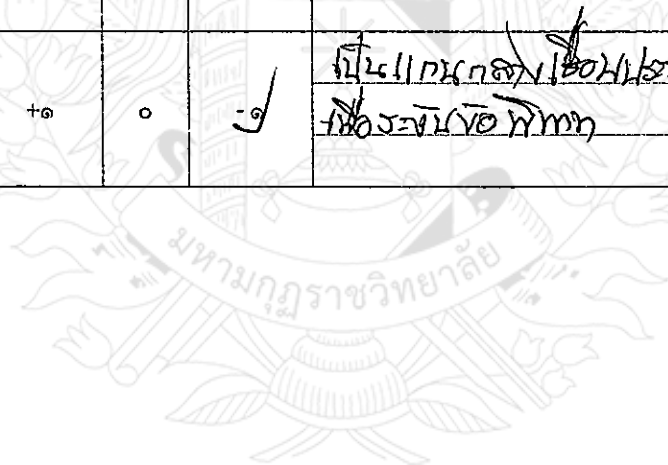
๒. ด้านการเผยแพร่ธรรม

ข้อ คำถาม	ความสอดคล้อง			ความเหมาะสมของ สำนวนภาษา			สิ่งที่ควรจะต้องปรับปรุง / ข้อเสนอแนะ
	สอดคล้อง +๑	ไม่ แน่ใจ ๐	ไม่ สอดคล้อง -๑	เหมาะสม +๑	ไม่ แน่ใจ ๐	ไม่ เหมาะสม -๑	
ข้อที่ ๑.	✓	๐	-๑	✓	๐	-๑	
ข้อที่ ๒.	✓	๐	-๑	+๑	✓	-๑	
ข้อที่ ๓.	✓	๐	-๑	✓	๐	-๑	เป็นพระวิฑูรย์ธรรม หรือธรรมที่ใจใจใจ
ข้อที่ ๔.	✓	๐	-๑	✓	๐	-๑	
ข้อที่ ๕.	✓	๐	-๑	✓	๐	-๑	
ข้อที่ ๖.	+๑	๐	✓	+๑	๐	✓	
ข้อที่ ๗.	✓	๐	-๑	✓	๐	-๑	
ข้อที่ ๘.	✓	๐	-๑	✓	๐	-๑	
ข้อที่ ๙.	✓	๐	-๑	✓	๐	-๑	



๓. ตำแหน่งงานสาธารณสุขสงเคราะห์ (ต่อ)

ข้อ คำถาม	ความสอดคล้อง			ความเหมาะสมของ สำนวนภาษา			สิ่งที่ควรจะต้องปรับปรุง / ข้อเสนอแนะ
	สอดคล้อง +๑	ไม่ แน่ใจ ๐	ไม่ สอดคล้อง -๑	เหมาะสม +๑	ไม่ แน่ใจ ๐	ไม่ เหมาะสม -๑	
ข้อที่ ๑๐.	✓	๐	-๑	+๑	✓	-๑	
ข้อที่ ๑๑.	✓	๐	-๑	✓	๐	-๑	
ข้อที่ ๑๒.	✓	๐	-๑	✓	๐	-๑	
ข้อที่ ๑๓.	✓	๐	-๑	✓	๐	-๑	
ข้อที่ ๑๔.	✓	๐	-๑	+๑	๐	-๑	เป็น(คน)กลาง(ชื่อ)ไม่(คน) เพื่อ(งาน)ขอ(พิพาท)



๔. ด้านงานสาธารณสงเคราะห์

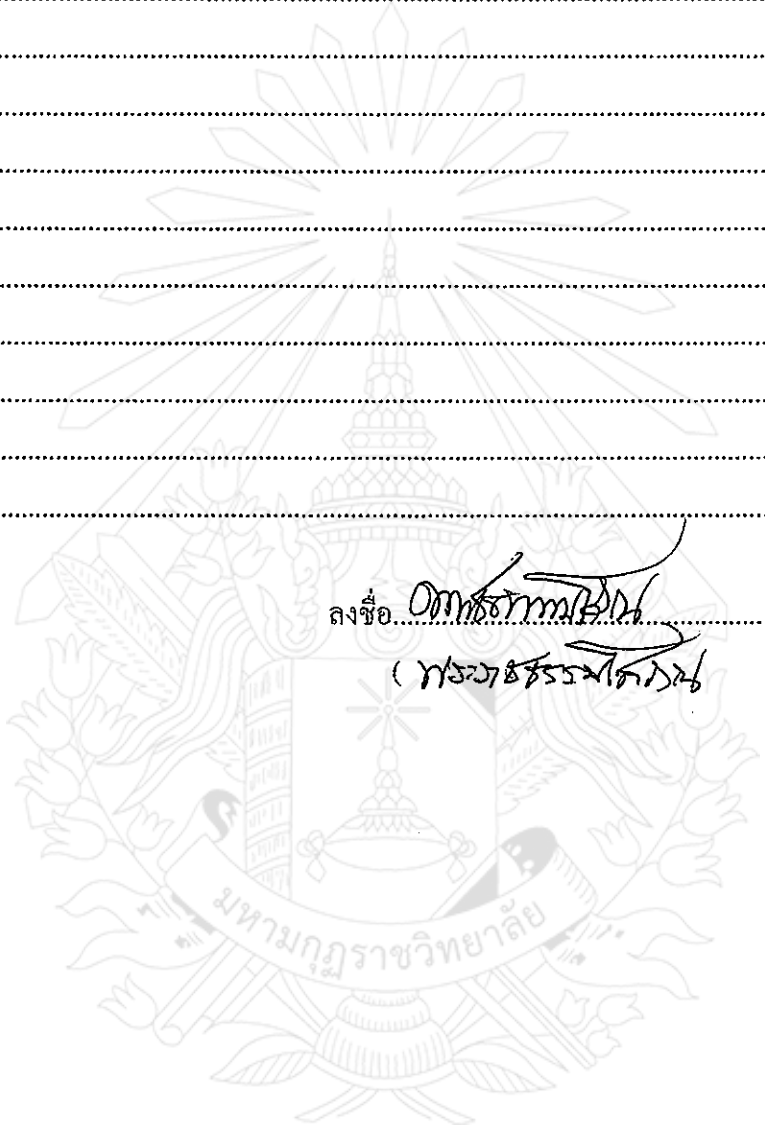
ข้อ คำถาม	ความสอดคล้อง			ความเหมาะสมของ สำนวนภาษา			สิ่งที่ควรจะต้องปรับปรุง / ข้อเสนอแนะ
	สอดคล้อง +๑	ไม่ แน่ใจ ๐	ไม่ สอดคล้อง -๑	เหมาะสม +๑	ไม่ แน่ใจ ๐	ไม่ เหมาะสม -๑	
ข้อที่ ๑.	✓	๐	-๑	✓	๐	-๑	
ข้อที่ ๒.	✓	๐	-๑	✓	๐	-๑	
ข้อที่ ๓.	✓	๐	-๑	+	✓	-๑	
ข้อที่ ๔.	+๑	✓	-๑	+๑	๐	✓	คิดบริการสงเคราะห์เฉพาะผู้พิการ ตามคุณสมบัติของคนพิการ
ข้อที่ ๕.	+๑	๐	✓	+๑	๐	✓	จัดเป็นสังคมที่เอื้ออำนวย สิ่งแวดล้อมของคนพิการ
ข้อที่ ๖.	✓	๐	-๑	✓	๐	-๑	
ข้อที่ ๗.	✓	๐	-๑	✓	๐	-๑	
ข้อที่ ๘.	✓	๐	-๑	✓	๐	-๑	
ข้อที่ ๙.	✓	๐	-๑	✓	๐	-๑	

ความเห็นที่มีต่อชื่อเรื่องและความเหมาะสมของแบบสอบถามในตอนต้นที่ ๒ บทบาทของพระอุปัชฌาย์ต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด

๗ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด  
จังหวัดร้อยเอ็ด

ลงชื่อ.....

อมรรตสิน  
( อรรตสิน )



## แบบฟอร์มประเมินแบบสอบถามของผู้เชี่ยวชาญ

ชื่อเรื่อง บทบาทของพระอุปัชฌาย์ต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด

คำชี้แจง ขอให้ท่านพิจารณาข้อคำถามจากแบบสอบถามแล้วทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยและความเหมาะสมของสำนวนภาษา รวมทั้งข้อเสนอแนะในประเด็นที่ปรับปรุงแก้ไข ดังนี้

สอดคล้อง      หมายความว่า ข้อคำถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์

ไม่แน่ใจ      หมายความว่า ข้อคำถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือไม่

ไม่สอดคล้อง    หมายความว่า ข้อคำถามไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

ตอนที่ ๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อคำถาม	ความสอดคล้อง			ความเหมาะสมของสำนวนภาษา			สิ่งที่ควรจะต้องปรับปรุง / ข้อเสนอแนะ
	สอดคล้อง +๑	ไม่แน่ใจ ๐	ไม่สอดคล้อง -๑	เหมาะสม +๑	ไม่แน่ใจ ๐	ไม่เหมาะสม -๑	
ข้อที่ ๑.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๒.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๓.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	

ความเห็นที่มีต่อชื่อเรื่องและความเหมาะสมของแบบสอบถามในตอนที่ ๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....

(ดร.ประทีป นิลานพ)



ตอนที่ ๒ บทบาทของพระอุปัชฌาย์ต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด

๑. ด้านการศึกษาสงเคราะห์

ข้อ คำถาม	ความสอดคล้อง			ความเหมาะสมของ สำนวนภาษา			สิ่งที่ควรจะต้องปรับปรุง / ข้อเสนอแนะ
	สอดคล้อง +๑	ไม่ แน่ใจ ๐	ไม่ สอดคล้อง -๑	เหมาะสม +๑	ไม่ แน่ใจ ๐	ไม่ เหมาะสม -๑	
ข้อที่ ๑.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๒.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๓.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๔.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๕.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๖.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๗.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๘.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	

๑. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (ต่อ)

ข้อ คำถาม	ความสอดคล้อง			ความเหมาะสมของ สำนวนภาษา			สิ่งที่ควรจะต้องปรับปรุง / ข้อเสนอแนะ
	สอดคล้อง +๑	ไม่ แน่ใจ ๐	ไม่ สอดคล้อง -๑	เหมาะสม +๑	ไม่ แน่ใจ ๐	ไม่ เหมาะสม -๑	
ข้อที่ ๘.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๑๐.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๑๑.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๑๒.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๑๓.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๑๔.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๑๕.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	

๒. ด้านการเผยแพร่ธรรม

ข้อ คำถาม	ความสอดคล้อง			ความเหมาะสมของ สำนวนภาษา			สิ่งที่ควรจะต้องปรับปรุง / ข้อเสนอแนะ
	สอดคล้อง +๑	ไม่ แน่ใจ ๐	ไม่ สอดคล้อง -๑	เหมาะสม +๑	ไม่ แน่ใจ ๐	ไม่ เหมาะสม -๑	
ข้อที่ ๑.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๒.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๓.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๔.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๕.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๖.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๗.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๘.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๙.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	

๒. ด้านการเผยแพร่ธรรม (ต่อ)

ข้อ คำถาม	ความสอดคล้อง			ความเหมาะสมของ สำนวนภาษา			สิ่งที่ควรจะต้องปรับปรุง / ข้อเสนอแนะ
	สอดคล้อง +๑	ไม่ แน่ใจ ๐	ไม่ สอดคล้อง -๑	เหมาะสม +๑	ไม่ แน่ใจ ๐	ไม่ เหมาะสม -๑	
ข้อที่ ๑๐.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๑๑.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๑๒.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๑๓.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๑๔.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๑๕.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๑๖.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	

๔. ด้านงานสาธารณสงเคราะห์

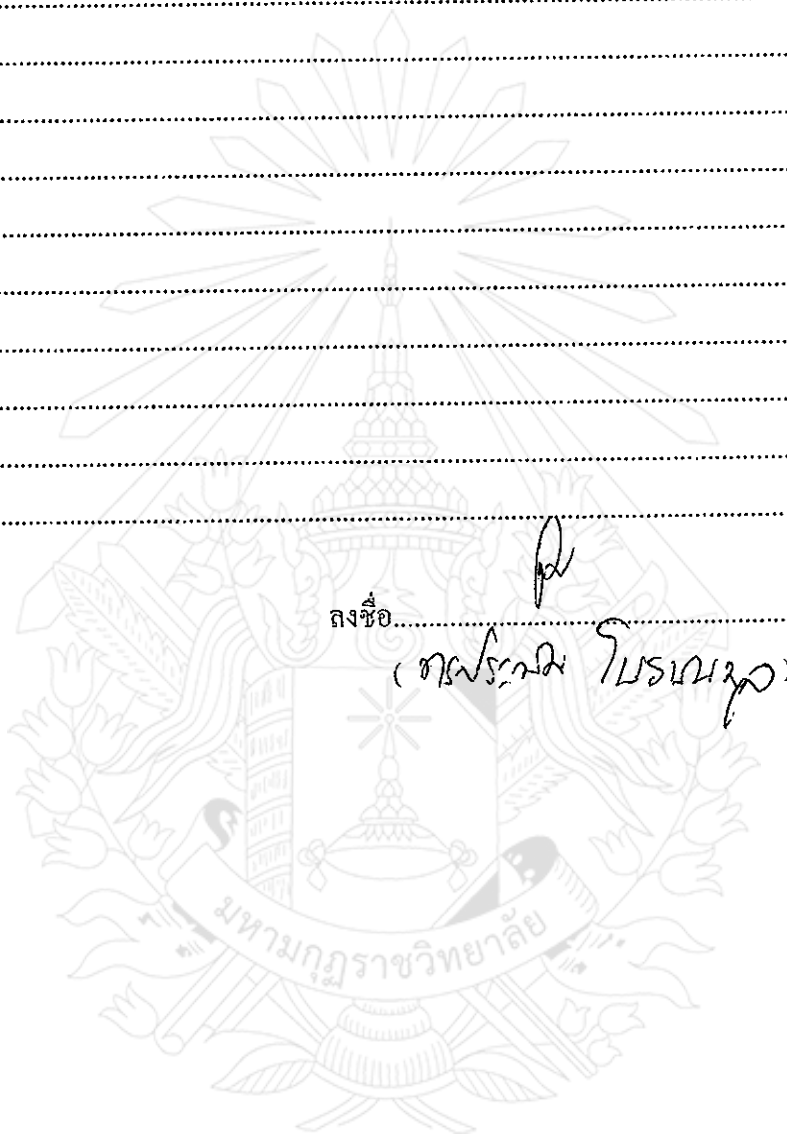
ข้อ คำถาม	ความสอดคล้อง			ความเหมาะสมของ สำนวนภาษา			สิ่งที่ควรจะต้องปรับปรุง / ข้อเสนอแนะ
	สอดคล้อง +๑	ไม่ แน่ใจ ๐	ไม่ สอดคล้อง -๑	เหมาะสม +๑	ไม่ แน่ใจ ๐	ไม่ เหมาะสม -๑	
ข้อที่ ๑.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๒.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๓.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๔.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๕.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๖.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๗.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๘.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๙.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	

๓. ด้านงานสาธารณสงเคราะห์ (ต่อ)

ข้อ คำถาม	ความสอดคล้อง			ความเหมาะสมของ สำนวนภาษา			สิ่งที่ควรจะต้องปรับปรุง / ข้อเสนอแนะ
	สอดคล้อง +๑	ไม่ แน่ใจ ๐	ไม่ สอดคล้อง -๑	เหมาะสม +๑	ไม่ แน่ใจ ๐	ไม่ เหมาะสม -๑	
ข้อที่ ๑๐.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๑๑.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๑๒.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๑๓.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๑๔.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	



ความเห็นที่มีต่อข้อเรื่องและความเหมาะสมของแบบสอบถามในตอนี่ ๒ บทบาทของพระอุปัชฌาย์ต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด



## แบบฟอร์มประเมินแบบสอบถามของผู้เชี่ยวชาญ

**ชื่อเรื่อง** บทบาทของพระอุปัชฌาย์ต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด

**คำชี้แจง** ขอให้ท่านพิจารณาข้อคำถามจากแบบสอบถามแล้วทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยและความเหมาะสมของสำนวนภาษา รวมทั้งข้อเสนอแนะในประเด็นที่ปรับปรุงแก้ไข ดังนี้

- สอดคล้อง      หมายความว่า ข้อคำถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์
- ไม่แน่ใจ      หมายความว่า ข้อคำถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือไม่
- ไม่สอดคล้อง    หมายความว่า ข้อคำถามไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

**ตอนที่ ๑** ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อคำถาม	ความสอดคล้อง			ความเหมาะสมของสำนวนภาษา			สิ่งที่ควรจะต้องปรับปรุง / ข้อเสนอแนะ
	สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง	เหมาะสม	ไม่แน่ใจ	ไม่เหมาะสม	
	+๑	๐	-๑	+๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๑.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๒.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๓.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	

ความเห็นที่มีต่อชื่อเรื่องและความเหมาะสมของแบบสอบถามในตอนที่ ๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....  
( ทวีสารคน อินพินิจ )



ตอนที่ ๒ บทบาทของพระอุปฌาย์ต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด

๑. ด้านการศึกษาสงเคราะห์

ข้อคำถาม	ความสอดคล้อง			ความเหมาะสมของ สำนวนภาษา			สิ่งที่ควรจะต้องปรับปรุง / ข้อเสนอแนะ
	สอดคล้อง +๑	ไม่ แน่ใจ ๐	ไม่ สอดคล้อง -๑	เหมาะสม +๑	ไม่ แน่ใจ ๐	ไม่ เหมาะสม -๑	
ข้อที่ ๑.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๒.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๓.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๔.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๕.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๖.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๗.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๘.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	

๑. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (ต่อ)

ข้อ คำถาม	ความสอดคล้อง			ความเหมาะสมของ สำนวนภาษา			สิ่งที่ควรจะต้องปรับปรุง / ข้อเสนอแนะ
	สอดคล้อง +๑	ไม่ แน่ใจ ๐	ไม่ สอดคล้อง -๑	เหมาะสม +๑	ไม่ แน่ใจ ๐	ไม่ เหมาะสม -๑	
ข้อที่ ๕.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๑๐.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๑๑.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๑๒.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๑๓.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๑๔.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๑๕.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	

๒. ด้านการเผยแพร่ธรรม

ข้อ คำถาม	ความสอดคล้อง			ความเหมาะสมของ สำนวนภาษา			สิ่งที่ควรจะต้องปรับปรุง / ข้อเสนอแนะ
	สอดคล้อง +๑	ไม่ แน่ใจ ๐	ไม่ สอดคล้อง -๑	เหมาะสม +๑	ไม่ แน่ใจ ๐	ไม่ เหมาะสม -๑	
ข้อที่ ๑.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๒.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๓.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๔.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๕.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๖.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๗.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๘.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๙.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	

๒. ด้านการเผยแพร่ธรรม (ต่อ)

ข้อ คำถาม	ความสอดคล้อง			ความเหมาะสมของ สำนวนภาษา			สิ่งที่ควรจะต้องปรับปรุง / ข้อเสนอแนะ
	สอดคล้อง	ไม่ แน่ใจ	ไม่ สอดคล้อง	เหมาะสม	ไม่ แน่ใจ	ไม่ เหมาะสม	
	+๑	๐	-๑	+๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๑๐.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๑๑.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๑๒.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๑๓.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๑๔.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๑๕.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	

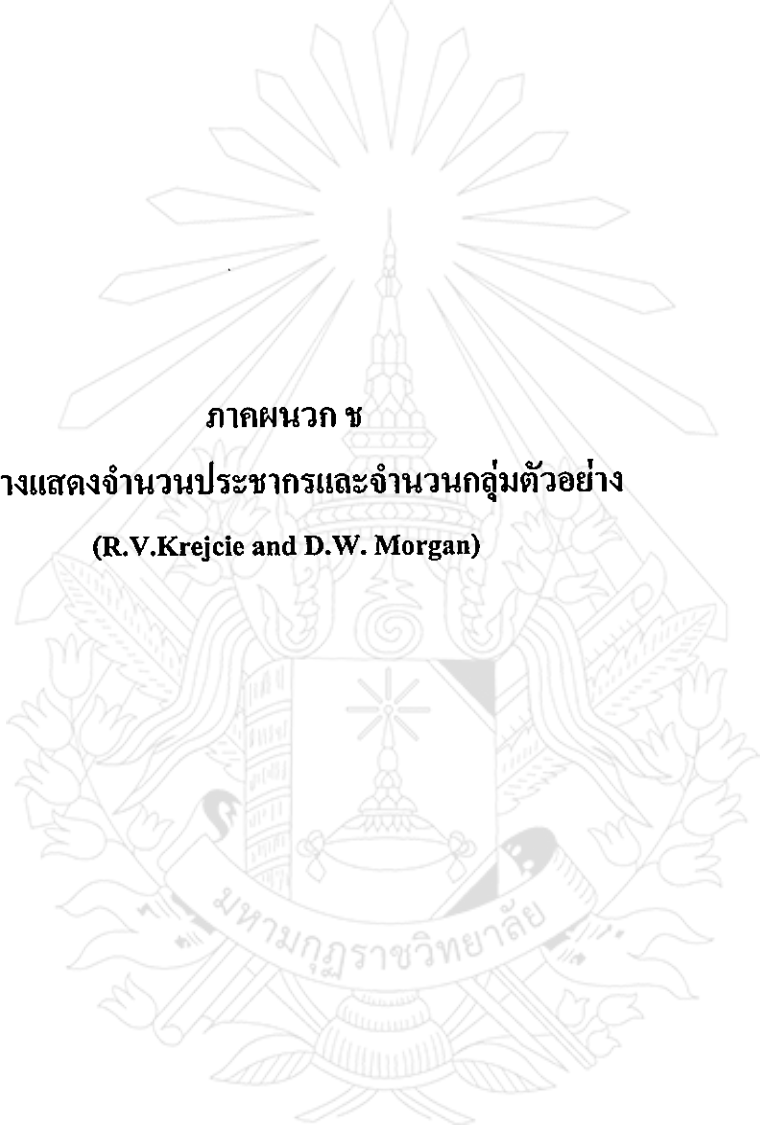
๔. ด้านงานสาธารณสุขสงเคราะห์

ข้อ คำถาม	ความสอดคล้อง			ความเหมาะสมของ สำนวนภาษา			สิ่งที่ควรจะต้องปรับปรุง / ข้อเสนอแนะ
	สอดคล้อง +๑	ไม่ แน่ใจ ๐	ไม่ สอดคล้อง -๑	เหมาะสม +๑	ไม่ แน่ใจ ๐	ไม่ เหมาะสม -๑	
ข้อที่ ๑.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๒.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๓.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๔.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๕.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๖.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๗.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๘.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๙.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	

๓. ดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ (ต่อ)

ข้อ คำถาม	ความสอดคล้อง			ความเหมาะสมของ จำนวนภาษา			สิ่งที่ควรจะต้องปรับปรุง / ข้อเสนอแนะ
	สอดคล้อง	ไม่ แน่ใจ	ไม่ สอดคล้อง	เหมาะสม	ไม่ แน่ใจ	ไม่ เหมาะสม	
	+๑	๐	-๑	+๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๑๐.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๑๑.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๑๒.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๑๓.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๑๔.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	
ข้อที่ ๑๕.	✓ +๑	๐	-๑	✓ +๑	๐	-๑	





**ภาคผนวก ข**  
**ตารางแสดงจำนวนประชากรและจำนวนกลุ่มตัวอย่าง**  
**(R.V.Krejcie and D.W. Morgan)**



ตารางแสดงจำนวนประชากรและจำนวนกลุ่มตัวอย่าง (R.V.Krejcie and D.W. Morgan)

จำนวนประชากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง	จำนวนประชากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง	จำนวนประชากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
๑๐	๑๐	๒๒๐	๑๔๐	๑๒๐๐	๒๕๑
๑๕	๑๔	๒๓๐	๑๔๔	๑๓๐๐	๒๕๓
๒๐	๑๕	๒๔๐	๑๔๘	๑๔๐๐	๓๐๒
๒๕	๒๔	๒๕๐	๑๕๒	๑๕๐๐	๓๐๖
๓๐	๒๘	๒๖๐	๑๕๕	๑๖๐๐	๓๑๐
๓๕	๓๒	๒๗๐	๑๕๙	๑๗๐๐	๓๑๓
๔๐	๓๖	๒๘๐	๑๖๒	๑๘๐๐	๓๑๖
๔๕	๔๐	๒๙๐	๑๖๕	๑๙๐๐	๓๒๐
๕๐	๔๔	๓๐๐	๑๖๙	๒๐๐๐	๓๒๒
๕๕	๔๘	๓๑๐	๑๗๕	๒๑๐๐	๓๒๖
๖๐	๕๒	๓๒๐	๑๘๑	๒๒๐๐	๓๓๑
๖๕	๕๖	๓๓๐	๑๘๖	๒๓๐๐	๓๓๕
๗๐	๕๙	๓๔๐	๑๙๑	๒๔๐๐	๓๓๘
๗๕	๖๓	๓๕๐	๑๙๖	๒๕๐๐	๓๔๑
๘๐	๖๖	๓๖๐	๒๐๑	๒๖๐๐	๓๔๖
๘๕	๗๐	๓๗๐	๒๐๕	๒๗๐๐	๓๕๑
๙๐	๗๓	๓๘๐	๒๑๐	๒๘๐๐	๓๕๔
๙๕	๗๖	๓๙๐	๒๑๔	๒๙๐๐	๓๕๗
๑๐๐	๘๐	๔๐๐	๒๑๗	๓๐๐๐	๓๖๑
๑๑๐	๘๖	๔๕๐	๒๒๖	๓๑๐๐	๓๖๔
๑๒๐	๙๒	๕๐๐	๒๓๔	๓๒๐๐	๓๖๗
๑๓๐	๙๗	๕๕๐	๒๔๒	๓๓๐๐	๓๖๘
๑๔๐	๑๐๓	๖๐๐	๒๔๘	๓๔๐๐๐	๓๗๐
๑๕๐	๑๐๘	๖๕๐	๒๕๔	๓๕๐๐๐	๓๗๕
๑๖๐	๑๑๓	๗๐๐	๒๖๐	๓๖๐๐๐	๓๗๗
๑๗๐	๑๑๘	๗๕๐	๒๖๕	๓๗๐๐๐	๓๗๙
๑๘๐	๑๒๓	๘๐๐	๒๖๙	๓๘๐๐๐	๓๘๐
๑๙๐	๑๒๗	๘๕๐	๒๗๔	๓๙๐๐๐	๓๘๑
๒๐๐	๑๓๒	๙๐๐๐	๒๗๘	๔๐๐๐๐	๓๘๒
๒๑๐	๑๓๖	๑๐๐๐	๒๘๕	๔๐๐๐๐๐	๓๘๔

ที่มา: บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๑๕), หน้า ๔๐.

## ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ/ฉายา/นามสกุล : พระมหาประมวณ อุทฺธยาโณ (ภายี)
- วัน/เดือน/ปี เกิด : วันอาทิตย์ที่ ๑๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๕
- ชาติภูมิ : บ้านเลขที่ ๕๘ หมู่ที่ ๑๑ บ้านลิ้นฟ้า ตำบลบ้านคู้ อำเภอบางสามรถ จังหวัดร้อยเอ็ด
- อุปสมบท : วันที่ ๑๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๐  
ณ พัทธสีมาวัดปัจจิมบ้านคู้ ตำบลบ้านคู้ อำเภอบางสามรถ จังหวัดร้อยเอ็ด
- สังกัดวัด : วัดอัมพวัน บ้านลิ้นฟ้า ตำบลบ้านคู้ อำเภอบางสามรถ จังหวัดร้อยเอ็ด
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดประชาสันติ บ้านเหล่าลิง ตำบลบ้านคู้ อำเภอบางสามรถ จังหวัดร้อยเอ็ด
- การศึกษา
- พ.ศ. ๒๕๕๑ : ปริญญาตรีพุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- หน้าที่การงาน
- พ.ศ. ๒๕๔๖ : แต่งตั้งเป็นพระสอนพุทธศาสนาวันอาทิตย์
- พ.ศ. ๒๕๔๘ : แต่งตั้งเป็นพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนบ้านลิ้นฟ้า ตำบลบ้านคู้ อำเภอบางสามรถ จังหวัดร้อยเอ็ด
- พ.ศ. ๒๕๕๐ : แต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดประชาสันติ ตำบลบ้านคู้ อำเภอบางสามรถ จังหวัดร้อยเอ็ด
- พ.ศ. ๒๕๕๒ : ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี